

АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫ

ҚАРҚЫНДЫ БАҚ ӨСІРУГЕ ДЕН ҚОЙЫЛДЫ

БҮГІНГІ КҮНІ АЛМАТЫ ОБЛЫСЫНДА 2222 ГЕКТАР АЛҚАПҚА ЕГІЛГЕН ИНТЕНСИВТІ АЛМА БАҒЫ ТІРКЕЛГЕН. 2022 ЖЫЛЫ ОНЫҢ КӨЛЕМІН 2600 ГЕКТАРҒА ЖЕТКІЗУ КӨЗДЕЛУДЕ. 2020 ЖЫЛЫ ҚАРҚЫНДЫ АЛМА БАҚТАРЫНАН 18,9 МЫҢ ТОННА, АЛ 2022 ЖЫЛЫ 31,5 МЫҢ ТОННА АЛМА ЖИНАУ ЖОСПАРЛАНҒАН.

Облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының мәліметінше, бақ отырғызу жұмыстары биыл да жалғасын тапты. Бүгінгі күнге облыс бойынша барлығы 996,1 гектар жерге жеміс егілген. Оның ішінде 402,8 га – шекілдеуік, 203 га – интенсивті бақ, 0,4 га – апорт ағашы және 431,2 га – сүйекті жеміс, 161 га – жидек, 1 га – жаңғақ, 0,08 га жүзім ағашы отырғызылды. 2012-2018 жылдар аралығында 728,8 гектар жерге апорт сортын отырғызған 214 шаруашылық субъектісіне көпжылдық көшеттерді отырғызу және өсіру шығындарының құнын ішінара субсидиялау мақсатында жергілікті бюджет қаражаты есебінен 670,4 млн теңге субсидия берілді. Қабылданған шаралардың арқасында «Апорт» алмасы бағының көлемі 2000 га жетсе, ал көшет саны 416 мың дананы құрайды.

Жалпы алма өнімділігі көлемін

арттыру үшін қарапайым ескі бақтардың орнына заманауи жаңа технология бойынша жыл сайын қарқынды бақтар егілуде. Интенсивті бақтың басты ерекшелігі сол, аласа бойлы алма ағаштары екінші жылдың өзінде-ақ 30%, ал үшінші жылы 80-85% өнім береді. Әрі, мұндай жеміс ағаштарынан өнім жинау жеңіл, қол күшін көп қажет етпейді.

Қарқынды алма бақтарында Фуджи, Голден Делишес, Гала, Гренни Смит, Старкримсон, Айдаред, Золотой превосходный сынды алма сорттары өсіріледі. Сол сияқты өңірде алма бақтарын өсіруде Италия, Германия, Сербия, Польша, Голландия, Түркия мемлекеттерінің алма өсіру технологияларын қолдану, отырғызу материалдары бойынша ықпалдастық жұмыстары мен тәжірибе алмасу жүргізілуде. 2020 жылы қарқынды алма бақтарынан

18,9 мың тонна, ал 2022 жылы 31,5 мың тонна алма жинау жоспарланған.

Облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының хабарлауынша, 2019 жылдың қортындысы бойынша Алматы облысында жеміс-жидек, жүзім және жаңғақ ағаштары егілетін жер көлемі 23,7 мың гектарға, оның ішінде жеміс беретіндері 18,7 мың гектарға жеткізіліп, одан алынған жалпы өнім көлемі 129,6 мың тоннаны құраған. Оның ішінде 86,8 мың тонна алма жиналды.

Ал биылғы жылы алма бақтарынан 91,8 мың тонна жеміс жинау көзделген. Бұл Алматы облысының алма өнімдеріне деген сұранысын 100%, Алматы қаласының қажеттілігін 72,4%, ал еліміздің қажеттілігін 19,6%-ға қамтамасыз етеді. Жиналған алма өнімі Алматы облысы және Алматы қаласының сауда орындарына өткізіліп, оның 7 мыңға жуық тоннасы алма шырынын жасауға жіберіледі. 2022 жылға дейін алманың өнімділігін 170 мың тоннаға немесе 1,4 есеге арттыру жоспарланған.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

НЕГЕ?

ЖОЛ АЗАБЫН ЖҮРГЕН БІЛЕР

Жаз шыға кезекті еңбек демалысын алуға асық ағайынның қалтасы қалыңы шетел асса, одан қалғаны өзіміздегі айтулы мекендерге атбасын бұрады. Ел ішінде емдік қасиетімен танылып, суы шипа саналатын Алакөлдің жағалауы суға шомылу маусымында адамға лықа толады. Алайда бұл жаз әркім үшін ерекше болмақ. Себебі, бүкіл әлемде коронавирус дертінің қаупі бәсеңдегенімен, ел көкейіндегі үрей әлі де сейіле қоймаған.

Биыл айдынды Алакөл жағалауы 13 маусымнан бастап демалушыларды қабылдай бастайды. Шипалы көлге баратын туристердің коронавируска тест тапсыруының қажеті жоқ. Облыстың бас санитар дәрігері Қайрат Баймұхановтың мәлімдеуінше арнайы комиссияның шешімімен көл жағалауында демаламын деушілерден Covid-19 анықтамасы сұралмайды. Алайда санитарлық талаптар қатаң тәртіппен қадағаланып, демалыс орындарының қызметкерлері қызмет көрсетудің жаңа форматына сай дайындалмақшы. Сонымен бірге, мұнда әр өңірден келген туристер бір бөлмеге жатқызылмайды. Адам көп шоғырланатын орындарда медициналық бетперде тағу міндеттелген. Дейтұрғанмен, кей жұртшылықтың көңілінде күдік те жоқ емес. Себебі, денсаулығының қамын ойлаған жандар биылша демалуды доғара тұруды да жөн көріпті.

Ал жаз болса көл жағасында арқаны кеңге сала демалуды әдетке айналдырғандарды толғандыратын – жол мәселесі. Дегенмен, биыл жағалауға келушілер үшін әуе рейстері мен темір жол қатынасы жұмыс істейді. Ұшақ билетінің құны ере-

сектерге 8 мың, балаларға 4 мың теңге. Пойыз билетінің бағасы да қалта көтерерлік. Мәселен, плацкарт орны – 2686 теңге, купе 4500 теңгені құрайды. Ал жеңіл көлік немесе газельмен келемін деушілер жол машақатын біраз тартары айдан анық. Өйткені, газель жүргізушілерінің өзі жол ақысы төмендігін (2600 теңге), жол сапасы нашарлығынан Талдықорғаннан Үшарал қаласына 9 жарым сағатта әрең жететіндігін айтады. Жеңіл көлік жүргізушілері болса тура көлге дейін толық салонға 25-30 мың теңге шамасында ақша сұрайды. Оған көлге барағаннан кейінгі қажет қаражатты қосып, әрі қарай бағамдай беріңіз.

Көл жағасындағы түрлі деңгейдегі демалыс орындары да қонақ күтуге сақадай-сай. Деректерге сүйенсек, мұнда ірілі-ұсақты 250-ге тарта демалу нысаны бар. Өткен жылы көл аумағында сомасы 2,6 млрд. теңгеге 35 туризм нысаны пайдалануға беріліп, 187 жаңа жұмыс орны қызмет көрсеткен. 35 нысанда 1291 орын ашылып, аудан экономикасына 2,6 млрд. теңге инвестиция тартылыпты.

Экономикалық кірісі ең жоғары саналатын саланың бірі – туризм. Аталған саланың экономикалық жағдайды арттырып, халықтың әлеуметтік тұрмысын жоғарылату мен жұмыссыздықтың санын азайтуда қосар үлесі орасан зор. Ал табиғатымен көз тартар Қазақстанның туризм саласын дамытудағы жағдайы қалыпты. Тек барымызды бағамдап, көрінісі көз сүріндіретін көркем жерлерімізге туристерді көптеп тарта білу қажет. Алайда «жол азабын жүрген білер» деп, айдынды Алакөлге баруда жыл сайынғы жұрттың айтар басынасы азаймауда. Неге?

Луна АЙДЫНҚЫЗЫ

ҚҰЛАҚҚАҒЫС

Құрметті оқырман, «Алатау» қоғамдық-саяси газетіне екінші жарты жылдыққа жазылу басталды. Төрткүл дүниенің назары интернет желілеріне ауғаны ақиқат. Алайда, ондағы ақпараттардың шынайылығынан гөрі шытырмансыз басым. Түрлі сайттардың, блогерлердің жазбаларынан, ала-құла ақпараттардан көз сүрінеді. Шынтуайтына келгенде интернеттегі ақпараттардың ақ-қарасын ажырату да өте қиын. Сондықтан тасқа басқан таңбадай тарихи, тағылымы бар газеттердің қатарында биыл 20 жылдығын атап өтетін «Алатау» қоғамдық-саяси газетіне жазылуды ұмытпаңыз!

16 беттен тұратын басылымда тарихи тұлғалар мен экономика, саясат, мәдениет, денсаулық, білім, заң саласы кеңінен қамтылып, сыни мақалалар жиі жарық көреді. Керегімді интернет желісінен ала саламын деген дүдәмал ойдан аулақ болыңыз. Себебі ондағы жазбалар ауа райындай құбылып тұратынын екінің бірі біле бермейді. Ал қағазға басылып, халыққа жеткен басылымдар қалың оқырманның рухани азығы, әрі сенімді серігі. Ендеше, «Алатауды» айналып өтпеңіз!

БАСПАСӨЗ - 2020

«АЛАТАУ» қоғамдық-саяси газетіне 2020 жылдың 2-ші жартыжылдығына жазылу басталды.

ЖАЗЫЛУ БАҒАСЫ:

редакция арқылы

6 айға – 1820 теңге.

облыстық маңызы бар қалалар үшін

6 айға – 4470, 20 теңге.

ауыл тұрғындарына

6 айға – 4700, 80 теңге.

Началась подписка на 2-ое полугодие 2020 года на общественно-политическую газету «АЛАТАУ».

ЦЕНА ПОДПИСКИ:

с редакции

на 6 мес. – 1820 тенге.

для города областного значения

на 6 мес. – 4470, 20 тенге.

для сельского населения

на 6 мес. – 4700, 80 тенге.

Индекс: 15534

ҚҰЛАҚҚАҒЫС

САҚТЫҚ ШАРАЛАРЫ КҮШЕЙТІЛДІ

Алматы облысының аумағында карантиндік шараларды күшейту туралы өңірдің бас мемлекеттік санитар дәрігерінің жаңа қаулысы шықты. Бұл қаулы облыс аумағында COVID-19 дертімен сырқаттанушылар көрсеткішінің 5,5% өсуіне байланысты қабылданған. Бұл жөнінде Алматы облысы әкімінің ресми сайты хабарлады.

Қаулыға сәйкес өңірде карантинді жалғастыру және Алматы облысының эпидемиологиялық қолайсыз жағдайлары орын алған аудандары мен қалаларында карантинді шараларды күшейту енгізілді. Атап айтқанда, Қапшағай қаласы мен Іле ауданының әкімдеріне Қапшағай қаласындағы Қапшағай су қоймасының жағалауындағы демалыс аймақтарына және Іле ауданының Жетіген ауылдық округіне апаратын автожолда мобильді бекеттердің жұмысы қамтамасыз ету міндеттелді. Қапшағай қаласында қоғамдық тамақтану нысандарының жұмысы 30 орынға дейін қысқартылып, жұмыс кестесі сағат 23:00-ге дейін, СПА орталықтарының, сауналар мен моншалардың жұмыс уақыты сағат 21:00-ге дейін шектелген.

Сол сияқты Талдықорған қаласында да шектеулер жалғастырылады. Саябақтардың, бассейндердің жұмысы тоқтатылып, фонтандар өшіріледі, азық-түлік және азық-түліктік емес базарлардың жұмыс уақыты сағат 15:00-ге дейін, сауда үйлерінің (орталықтардың) жұмыс уақыты сағат 17:00-ге дейін, ал қоғамдық тамақтану нысандардың жұмыс уақыты сағат 23:00-ге дейін шектелді.

Бұған қоса облыс тұрғындарына жабық үй-жайларда ойын-сауық, бұқаралық іс-шараларды, сондай-ақ отбасылық, еске алу және спорттық іс-шараларды өткізуге тыйым салынады. Барлық жерде, оның ішінде қоғамдық көлікте бетпердесіз жүруге болмайды. Карантин кезінде жұмыс істейтін нысандар санитариялық және дезинфекциялық режимдерді сақтауға міндетті.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

ЗАҢ АЯСЫНДА

Алматы облысында адам өлтірген аса қауіпті қылмыскер қолға түсті. халықаралық іздеуде жүрген оны Алматы облысы полиция департаменті криминалдық басқармасының мамандары Ақтөбе облысы Ырғыз ауданы полиция бөлімінің қызметкерлерімен бірлесіп құрықтаған. Бұл туралы Алматы облысы полиция департаменті баспасөз қызметі мәлімдеді.

ҚЫЛМЫСКЕР ҚОЛҒА ТҮСТІ

қозғалған қылмыстық іс бойынша күдіктіні күзетпен ұстау түріндегі қаулы шығарған.

Алайда қауіпті қылмыскерді іздеу үш жылдан астам уақытқа созылған. Себебі, іздеу салынған азаматтың

Мәлімет бойынша, қолға түскен қылмыскер 35 жастағы Өзбекстан Республикасының азаматы. Ол 2016 жылдың тамыз айында Алматы облысының орталығында орын алған екі бірдей адам өліміне кінәлі деп айыпталуда. Талдықорған қалалық сотының тергеу судьясы 2016 жылдың 11 қазанда оған ҚР ҚК 99-бабының 2-бөлігіне сәйкес «Екі немесе одан көп адамды өлтіру оқиғасына» қатысты

тұрғылықты жері мен жұмыс орнын бірнеше рет ауыстыруына байланысты күдіктінің тұрған жерін анықтау мүмкін болмаған. Сондай-ақ, ол есепке қоядан жалтарған. Екі облыстың жедел уәкілдерінің бірлескен еңбегінің арқасында ауыр қылмысқа қатысы бар шетел азаматы енді сот алдында жауапқа тартылады.

Л. КӘЛІМХАН.

БАҒДАРЛАМА АЯСЫНДА

«Даму» қорының баспасөз қызметінің хабарлауынша, гинекология саласында 26 жылдық тәжірибесі бар дәрігер-гинеколог Ирина Кудинова, Талдықорған қаласында өмірге бала әкелу жасындағы қыз-келіншектердің саны 29 230 адамға жуық екенін жеке зерттеулер арқылы анықтап және шағын-гинекологиялық клиниканы ашуға үлкен сұраныс бар екеніне көзі жеткен соң, өзінің гинекология саласында жеке бизнесін ашуға шешім қабылдады. Себебі бүгінгі күнде медициналық қызмет көрсету бірден бір сұранысы көп сала және де бизнестің тұрақты табыс көзі болып табылады.

РЕПРОДУКТИВТІ ДЕНСАУЛЫҚ ОРТАЛЫҒЫ «EvaRt»

сіпкер «Даму» Қорынан кеңес алды. Несие алу бағдарламалары туралы толық ақпарат алғаннан кейін, «Қазақстан Халық Банкі» АҚ-ға өтініш білдіріп, одан 6% көлемінде несие алып, кепілдігінің жетіспейтін бөлігін «Даму» қоры өз кепілдігіне алды. Алынған қаражатқа медициналық жабдық сатып алынды.

Кудинова Ирина Геннадьевна - гинекология саласындағы жоғарғы білікті де білімді маман. Қазіргі күнде қала орталығынан жалға ғимарат алып, кәсіпкер «EvaRt» репродуктивті денсаулық орталығын ашты. Мекен-жайы: Талдықорған қ., Шевченко көш, 130А.

Ш. ХАМИТОВ.

ЖОБА АЯСЫНДА

ЖОЛ САПАСЫ ЖАҚСАРАДЫ

Биылғы жылы облыста жергілікті маңыздағы жолдардың сапасын жақсарту үшін 556 жобаны жүзеге асыру көзделіп отыр. Бұл жөнінде Алматы облысы әкімінің баспасөз қызметі мәлімдеді.

Жоғарыда аталған жобалар үшін 62,7 млрд.теңге қарастырылған. Соның ішінде республикалық бюджеттен – 12,9 млрд. теңге, жергілікті бюджеттен – 49,8 млрд. теңге бөлінді. Оның 15,3 млрд. теңгелік 40 жобасын «Нұрлы жол» шеңберінде, 3,5 млрд.теңгелік 19 жобасын «Ауыл – Ел бесігі», ал 19,7 млрд.теңгелік337 жобасын«Жұмыспен қамту жол картасы», 24,2 млрд.теңгелік160 жобасын жергілікті бюджет есебінен «Өңірлерді дамыту» бағдарламасы бойынша жүзеге асыру қарастырылған.

Облыстық жолаушы көлігі және автомобиль жолдары басқармасының мәліметінше, 2020 жылы «Нұрлы Жол» мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде жергілікті маңыздағы автокөлік жолының 326,3 шақырымын қайта жаңғырту мен құрылысын жүргізу жоспарланған. Атап айтқанда, 29 шақырымды қайта жаңғыртуға 4 634,3 млн. теңге, соның ішінде Балқаш көліне дейінгі 19 шақырым автожолға – 4 010,0 млн.теңге, 4 км автожол мен 12 көпірді күрделі жөндеуге – 1 799,6 млн. теңге, 293,3 км жолды орташа жөндеуден өткізуге 8 881,1 млн. теңге бағытталды.

Жалпы 2025 жылға дейін «Нұрлы Жол» бағдарламасы аясында 188,7 км жолға құрылыс пен қайта жаңғырту жұмыстарын жүргізу,120,2 км жол мен 16 көпірдікүрделі жөндеу, облыстық маңыздағы 1 480 км автокөлік жолы-наорташа жөндеужалпы сомасы шамамен 148 511,9 млн.теңгеге жүргізіледі деп жоспарланған.

Қабылданған шаралар мен жоспарланған жобаларды жүзеге асыру нәтижесінде «Нұрлы Жол» бағдарламасымен 2025 жылға дейін облыстық маңыздағы жолдардың үлесін 99 %-ке жеткізу көзделіп отыр.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН – БАЛАЛАР ӘДЕБИЕТІНІҢ НЕГІЗІН ҚАЛАУШЫ

Қазақтан шыққан тұңғыш ағартушы, педагог-жазушы, қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы, этнограф, фольклоршы, қоғам қайраткері – Ыбырай Алтынсариннің қазақ халқының көпестері үшін істеген еңбегі зор. Шын есімі – Ибраһим. Ол 1841 жылы Қостанай облысының Қостанай ауылында дүниеге келген. Төрт жасқа толар шағында әкесінен айырылып, атасы – белгілі би және старшын Балғожаның қолында тәрбиеленеді. Немересінің болашағын білімнен көрген би Ыбырайды Орынбордағы қазақ-орыс мектебіне береді. Мектепті өте жақсыға бітірген ол алғашында тілмаштық қызмет атқарады. Жастайынан білімге құштарлығын байқатқан балаң жігіт атасының жақсы танысы, белгілі шығыстанушы ғалым, профессор В.В. Григорьевпен жақын танысып, оның бай кітапханасынан орыс жазушыларының шығармаларын қалағанынша бас алмай оқып, ұлы педагогтардың еңбектерінен сусындайды.

Қайтсем қазақ баласына пайдамды тигіземін деген Ыбырайдың арманы ағартушылыққа ауып, Торғай мектебіне мұғалім болып орналасады. Ол елді құлдықтан құтқарып, игілікке бастайтын жол тек білім деп есептеп, өзі ашқан мектептерде оқушылардың терең білім алып шығуына еңбек сіңіреді. Ауыз әдебиетін пайдалана жүріп, ұрпақ тәрбиесіне қажет әдеби шығармаларды жаза бастайды. Сондықтан да Ыбырай Алтынсаринді қазақтың жазба әдебиетінің, әдеби тілінің негізін қалаушылардың бірі деп түсінеміз. Оның мағынасы кең, мазмұны бай өлеңдері, шағын әңгімелері қазақ әдебиетінің тарихында шоқтығы биік. Әсіресе қазақ жастарын білім алуға үндейтін «Кел, балалар, оқылық» өлеңін білмейтін жан кем де кем шығар. Табиғат сұлулығын жырлаған «Жаз», «Өзен» секілді өлеңдері ақындық шеберлігін айқындай түседі. Осы табиғатты суреттеуде Ыбырай мен Абайдың ара-

сында үндестік бар. Себебі, екеуі де орыс, шетел әдебиетімен жақсы таныс. Көп жағдайда Ыбырай еңбектері балаларға арналған. Сондықтан да ол қазақ балалар әдебиетінің негізін қалаушы ретінде танылды.

Ыбырай Алтынсариннің еңбектерін біз сияқты жастар оқи жүріп, тағылымды тәрбие алары сөзсіз. Өмір жолы, ғұмаратты ғұмыры – бізге үлгі. Болашақ кілті білімде екенін ұғынған әрбір оқушы сабағын ұстазы үшін емес, өзі үшін оқыса – осының өзі зор үлес. Елім деп еміренген, жерім деп жігерлернеген әр азаматқа ауызбірлік, ынтымақ пен күш-жігер, таудай талап қажет болса, Ыбырай еңбектерін ерінбей оқыса деймін.

Нұрилла КАРИМАНОВА,
Талдықорған қаласы №26 орта мектептің
11 «А» сынып оқушысы.

ПОЛИТИКА

ПРАЙМЕРИЗ ПАРТИИ «NUR OTAN»

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ, ПРЕДЛАГАЕМ ВАШЕМУ ВНИМАНИЮ «ПРАЙМЕРИЗ ПАРТИИ «NUR OTAN», ПРЕДСТАВЛЕННУЮ ПРЕСС-СЛУЖБОЙ АЛМАТИНСКОГО ОБЛАСТНОГО ФИЛИАЛА ПАРТИИ В СОКРАЩЕННОМ ФОРМАТЕ.

1. ЧТО ТАКОЕ ПРАЙМЕРИЗ

ПРАЙМЕРИЗ – предварительный внутрипартийный отбор кандидатов для дальнейшего выдвижения в депутаты маслихатов всех уровней и Мажилиса Парламента Казахстана; в органы партии и ее филиалы; для рекомендации на должности в государственных органах.

Праймериз проводится на состязательной основе, путем тайного голосования на всех этапах. При этом открыта возможность дискуссий и обсуждения актуальных вопросов для всех желающих.

Чем праймериз не является: это не выборы в маслихаты и Мажилис; не процедура выдвижения партийных списков кандидатов в депутаты маслихатов всех уровней и Мажилиса.

ЦЕЛЬ ПРАЙМЕРИЗ: в ходе конкурентной борьбы определить лучших партийцев для дальнейшего продвижения.

ЗАДАЧИ ПРАЙМЕРИЗ:

- привлечь реальных и сильных лидеров по принципу «Сильные лидеры — Сильная партия»;

- создать «социальный лифт» для активных и инициативных граждан;

- вовлечь широкие массы в обсуждение вопросов развития страны;

- выявить актуальные проблемы для системной работы в регионах;

- повысить персональную ответственность кандидатов.

ЭТАПЫ ПРАЙМЕРИЗ:

- 1) выдвижение и регистрация кандидатов;
- 2) подготовка кандидатов к агитации;
- 3) агитационная работа;
- 4) проведение голосования;
- 5) подготовка списков.

2. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАЙМЕРИЗ

В целях подготовки и проведения праймериз создаются Центральный, региональные и территориальные организационные комитеты. Финансирование расходов на организацию и проведение праймериз осуществляется за счет текущих расходов, членских партийных взносов, пожертвований граждан и негосударственных организаций Республики Казахстан.

Голосование и его итоги подводят региональные, территориальные и участковые счетные комиссии. Счетные комиссии формируются из активных членов партии.

Лица, выдвигаемые на праймериз и члены их штабов, не могут быть членами организационных комитетов, счетных комиссий, комиссий партийного контроля. Одно и то же лицо не может быть одновременно членом нескольких вышеуказанных органов.

Контроль за проведением праймериз осуществляют Комитет партийного контроля, региональные и территориальные комиссии партийного контроля.

3. ВЫДВИЖЕНИЕ И РЕГИСТРАЦИЯ КАНДИДАТОВ

Кандидат должен обладать избирательным правом, быть дееспособным гражданином Казахстана, постоянно проживающим на его территории последние десять лет и достигший двадцати пяти лет (для Мажилиса), либо двадцати лет (для маслихата). Быть членом партии «Nur Otan» - либо до окончания срока регистрации для участия в праймериз он должен вступить в партию.

Не может участвовать на праймериз и быть кандидатом:

- лицо, признанное судом недееспособным, а также содержащийся в местах лишения свободы по приговору суда;

- лицо, имеющее судимость, которая не погашена или не снята в установленном законом порядке;

- лицо, вина которого в совершении коррупционного преступления и коррупционного правонарушения в установленном законом порядке признана судом.

К праймериз не допускаются исключенные из партии за действия, дискредитирующие партию или наносящие ущерб интересам партии.

Кандидаты выдвигаются от первичной партийной организации или путем самовыдвижения только от одной области, города, района.

Регистрация кандидатов проводится территориальными организационными комитетами. Списки зарегистрированных кандидатов публикуются на интернет-ресурсе партии, в СМИ и аккаунтах в социальных сетях. Основанием для отказа в регистрации являются несоответствие кандидата предъявляемым требованиям, проведение им агитации до окончания срока регистрации; нарушение условий участия в праймериз.

Кандидат вправе сформировать штаб в свою поддержку из числа доверенных лиц и сторонников для работы в период агитации и голосования.

Итоговый список участников праймериз формируется региональными организационными комитетами.

Действующие депутаты Мажилиса Парламента могут принять участие в праймериз в качестве кандидата в дебатах на конференциях областных, городов Нур-Султан, Алматы, Шымкент филиалов партии по согласованию с руководством региональных филиалов соответствующих регионов.

4. ПРОВЕДЕНИЕ АГИТАЦИОННОЙ РАБОТЫ

Агитационная работа проводится непосредственно самими кандидатами и завершается в 14.00 часов дня голосования. Она включает проведение встреч с членами партии; публикации и выступления в СМИ и социальных сетях; участие в публичных дебатах. Кандидаты презентуют свое видение решения проблем конкретных населенных пунктов в соответствии с профессиональной деятельностью.

Агитационная работа проводится за счет собственных средств кандидатов. Не допускается финансирование от юридических лиц с иностранным участием или от иностранных граждан, государственных органов. Кандидаты по требованию организационных комитетов предоставляют информацию о суммах на агитационную работу.

Запрещается:

- проводить агитацию, направленную против других участников праймериз, распространять заведомо ложные сведения, совершать действия, порочащие их честь и достоинство;

- проводить агитацию в местах голосования, в помещениях госорганов и госпредприятий, органов местного самоуправления, коммунальных организациях (здравоохранения, образования);

- агитировать среди военнослужащих, правоохранительных органов и судей, органов национальной безопасности, Службы государственной охраны, руководителей и работников религиозных объединений;

- вручать членам партии деньги, ценные подарки, оказывать услуги на льготных условиях.

- расклеивать листовки и плакаты, устанавливать баннеры.

Должностным лицам государственных органов запрещается использовать преимущества своего служебного положения.

ПУБЛИЧНЫЕ ДЕБАТЫ проводятся на 3-х уровнях:

- первый (базовый) уровень – в ходе праймериз;

- второй уровень – на конференциях районных и городских филиалов партии;

- третий уровень – на конференциях областных, городов Нур-Султан, Алматы, Шымкент филиалов партии.

Участие в публичных дебатах обязательно для всех кандидатов.

Общая продолжительность дебатов не должна превышать 90 минут. Они проводятся в два раунда:

- в первом раунде кандидаты презентуют свое видение решения проблем конкретных населенных пунктов.

- во втором раунде между кандидатами проводится дискуссионная сессия в формате «вопрос-ответ».

Дебаты анонсируются в местных СМИ и в социальных сетях. Для освещения дебатов допускаются СМИ, журналисты и блогеры, пожелавшие осветить мероприятие. Онлайн-трансляции проводятся на аккаунтах филиалов партии в социальных сетях.

5. ПРОВЕДЕНИЕ ГОЛОСОВАНИЯ И ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИТОГОВ

Голосование проводится в субботу с 8.00 часов до 14.00 часов местного времени. Там, где голосуют члены партии, работающие на крупных промышленных предприятиях по графику сменной работы, голосование может проводиться до 17.00. Ведется фото и видеозапись.

Одновременно на участке голосования могут присутствовать по одному наблюдателю от каждого кандидата. Наблюдатели могут обжаловать решения, или действия счетной комиссии в контрольные комиссии.

Подсчет бюллетеней и голосов проводится участковыми счетными комиссиями в присутствии наблюдателей. По их заявлению оргкомитеты могут произвести повторный пересчет бюллетеней.

Итоги голосования определяются по итогам подсчета голосов. Центральным организационным комитетом производится контрольный пересчет бюллетеней. Региональные организационные комитеты в течение суток после завершения голосования представляют списки с рейтингом кандидатов в Центральный организационный комитет. Списки публикуются на интернет-ресурсе партии и аккаунтах в социальных сетях.

6. ПОДГОТОВКА ПРЕДЛОЖЕНИЙ ПО УТВЕРЖДЕНИЮ ПАРТИЙНЫХ СПИСКОВ

Партийные списки в маслихаты всех уровней формируются из числа кандидатов по итогам праймериз и Районной, городской, Региональной партийной квоты председателей филиалов партии (30% от количества мандатов в соответствующих маслихатах).

Партийные списки в маслихаты по итогам праймериз формируются:

- в районные маслихаты – один к двум (2 кандидата на место);

- в городские маслихаты – минимум один к двум, максимум один к трем (2 - 3 кандидата на место в зависимости от представленности кандидатов от областного центра и крупных городов в маслихате области);

- в областные, городов Нур-Султан, Алматы, Шымкента маслихаты – один к двум (2 кандидата на место).

Партийный список в Мажилис Парламента формируется из числа кандидатов по итогам праймериз и Центральной партийной квоты Председателя, Руководящего органа партии (50% от количества мандатов в Мажилисе Парламента).

Кандидаты включаются в квоту с учетом следующих ограничений:

- один кандидат может быть включен в партийный список по квоте только на одном уровне;

- кандидат, не прошедший по итогам праймериз в партийные списки в маслихаты всех уровней и Мажилис Парламента, не может быть включен в партийный список по квоте.

Председатели региональных филиалов партии представляют в Центральный аппарат партии кандидатуры, которые будут включены в партийные списки в маслихаты всех уровней согласно квоте. Центральный аппарат партии согласовывает представленные кандидатуры с Председателем и

руководством партии.

В партийных списках должны быть представлены не менее 30% женщин и 20% молодых людей до 35 лет. При формировании списков составляется рейтинг по каждой страте для дальнейшего отбора.

Представители многодетных матерей, соотечественников, людей с особыми потребностями и других страт могут быть включены в соответствии с региональной структурой избирателей.

7. ФОРМИРОВАНИЕ И УТВЕРЖДЕНИЕ ПАРТИЙНЫХ СПИСКОВ

1) На конференциях районных и городских филиалов партии областей:

- утверждаются партийные списки на выдвижение на выборы в районные и городские маслихаты с включением кандидатов по Районной и городской партийной квоте;

- проводятся дебаты кандидатов в областной маслихат и Мажилис Парламента. Участвуют кандидаты с наивысшим рейтингом;

- по итогам дебатов тайным рейтинговым голосованием делегатов (выборщиков) выбираются кандидаты для включения в партийный список на выдвижение на выборы в областные маслихаты и Мажилис Парламента.

После определения результатов голосования делегатов (выборщиков) кандидаты с наибольшим количеством голосов выдвигаются:

- в областные маслихаты – согласно квоте представленности районов и городов в партийных списках в областные маслихаты;

- в Мажилис Парламента – каждый район, город выдвигает по одному кандидату, областные центры в соответствии с квотой представленности регионов в партийном списке в Мажилис Парламента;

2) решением Бюро Политических советов районных филиалов партии городов Нур-Султан, Алматы, Шымкент кандидаты с наивысшим рейтингом рекомендуются для включения в партийный список в городской маслихат. Количество кандидатов определяется согласно квоте представленности районов в партийных списках в маслихаты городов Нур-Султан, Алматы, Шымкент;

3) на конференциях областных, городов Нур-Султан, Алматы, Шымкент филиалов партии:

- утверждаются партийные списки на выдвижение на выборы в областные, городов Нур-Султан, Алматы, Шымкент маслихаты с включением кандидатов по Региональной партийной квоте;

- проводятся дебаты между кандидатами в Мажилис Парламента с участием действующих депутатов Мажилиса Парламента от данного региона;

- тайным рейтинговым голосованием делегатов (выборщиков) выбираются кандидаты для включения в партийный список на выдвижение на выборы в Мажилис Парламента.

После определения результатов голосования делегатов (выборщиков) кандидаты с наибольшим количеством голосов выдвигаются в Мажилис Парламента в соответствии с квотой представленности регионов в партийном списке в Мажилис Парламента.

4) на Съезде партии:

- утверждается партийный список на выдвижение на выборы в Мажилис Парламента с включением кандидатов по Центральной партийной квоте;

- 5) отдельные кандидаты, не вошедшие в партийные списки, решением соответствующего Бюро Политического совета будут выдвигаться в органы партии и филиалов, рекомендованы на должности в государственных органах.

Подробности на официальном сайте партии "Nur Otan" опубликованы Правила участия в Праймериз (внутрипартийный отбор).

КРЕДИТ

ҚАЗАҚСТАНДА «ҚАРНЫ ТОҚ, ҚАЙҒЫСЫ ЖОҚ, КӨЙЛЕГІ КӨК» ТЕК ҚАНА БАЙЛАР ШЫҒАР. ҚҰСТЫҢ СҮТІНЕН БАСҚАНЫҢ БӘРІН ҮРЛЕП ІШІП, ШАЙҚАП ТӨГІП ЖҮРГЕНДЕРДІҢ ӨЗДЕРІ МЕМЛЕКЕТКЕ ТИІСТІ САЛЫҚТАРЫН ТӨЛЕМЕЙ ЖҮРГЕНДЕРІН АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫ «ЖЕРДЕН ЖЕТІ ҚОЯН ТАПҚАНДАЙ» ЖАРЫСА ЖАЗЫП ЖҮР. АЛ ОСЫЛАРДЫҢ 1,7 МИЛЛИОНЫ, ЯҒНИ БЕЛСЕНДІ, ДӘУЛЕТТІЛЕРІ МҮЛДЕ НЕСИЕ АЛМАПТЫ.

«ҚАРЫЗ КҮЛШІ КЕЛШ, ЖЫЛАП ҚАЙТАДЫ»

«Біреу тойып секіреді, біреу тоңып секіреді» дегендей мақаланың тұздығы да кредит жайлы болмақ. Себебі, Қазақстандағы банктер мен қаржы ұйымдары тәбәрік үлестіргендей қалың бұқараға несие үлестірді. Сауаттысы бар, сауатсызы бар, қысылып-қымтырылғаны мен кәсібін дөңгелеткісі келгені бар, бір сөзбен айтқанда әрбір қазақстандық банк пен қаржы ұйымдарына белшеден қарыз. Коронавирус алқымынан алып, әлемді шарпып, Қазақстанды да екі орап, күннен-күнге өршіп бара жатқан кеселге қарамай 6-маусым Жанболат Мамай бастаған, шетелде жатып «шоқ-шоқ» деп қазақстандықтардың бар байлығын жамбасына басып, қашып кеткен Мұхтар Әбілзовтың азғыруымен көшеге шығып ереуілдеп кеткендер басты талабында «үкімет қарызға батқандардың қарызын кешірсін» деді.

Енді нақты фактіге жүгінелік. Интернеттегі ақпараттарға мән берсек, қазақстандықтар банктер пен қаржы ұйымдарына 26 триллион қарыз екен. Демек, әрібір Қазақстан азаматы мен азаматшасы жасы да, жасамысы да банктерге тәуелді болуда. Тіпті, олардың арасында 18-22 жас аралығы мен 45-тен асқандардың банктер мен басқа ұйымдарда 7,5 миллион несие бары айтылады. Осы кредит деген пәледен қаншама отбасы сорлады. Баспана аламыз деп, қарызданып-қауғаланып, ақыр аяғы не біткен құрылыс, не алған баспана жоқ, шашылып, сот табалдырығын тоздырып жүргендер «несие алып, салым салып едік» деп зар жылап жүр. Енді біреулері «судың да сұрауы барын» біле тұра елден қалыс қалуды ар көріп, той-тамалақ, ас беру үшін банктерден қарыз алып қайтара алмай, оның өсімі өсіп кетіп, сот орындаушылардың

құрығына ілініп, дүние-мүліктері тәркіленіп, бірін-бірі көрместей болған ағайын-туыстардың ырың-жырыңын шыққыр көзіміз күнде көріп, қалқайған құлағымыз сағат сайын естиді. Осы кредитке байланысты айтыскер ақын Мұхтар Ниязов бір айтыста:

«Кредит» деген сөзді қарап тұрсақ,
 «Кіреді ит» деген сөзден құралып тұр.
 Атына заты сай боп, осы бөле,

Кіріп ап итімізді шығарып тұр» – деп айтып еді. Елдің ішіне кіріп алып, итше ырылдатып қойған осы кредит жайлы президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың жарлығымен 2019 жылы жалпы қарызы бар 3000000 (үш миллион теңгеден аспайтын әлеуметтік аз қамытылған топ өкілдерінің 300000 (үш жүз мың) теңгеге дейінгі несиесі кешірілген болатын. Бұл бір реттік шара біраз әупірімдеп күн-көріп отырған кедей-кепшіктерге демеу болғаны рас. Жалпы республика бойынша банктер мен қаржы ұйымдарына кредиттің мерзімін кешіктіруге байланысты бір миллион жеті жүз мың адамға үш айлық мерзім берілген. Бірақта бұл кредит алушылардың несиелерін мүлде жойып жіберді деген сөз емес. Бұл жерде мұрттарын балта шаппайтын несие берушілер ұтпаса ұтылған жоқ. Үш ай несиелерін төлеу мерзімдері кешіктірілгенімен, олардың өсімдері өсе беретінін банк пен қаржы ұйымдарының қожайындары нығарлап тұрып айтқанды. Айналып келгенде сорпадай қайнап сорлайтын несие аушылар болып тұр. Шамалары жеткені мен жетпегені де кредит алып, кіріптар болғандарға қатысты, 2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап табысы ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен азаматтарға қарыз беруге шектеу қойылды. Бірақ бұл шартты кішігірім

қаржы беретіндер толық орындап отырма? Бар мәселе осында. Себебі, базарлар мен көше бойларындағы кепілсіз, бір ғана жеке куәлікпен жедел несие береміз деген жарнамалардан көз сүрінеді. Тағы да цифрлық фактіге жүнісек, Қазақстан бойынша 55 миллион несие шарты жасалған дейді. Мақала басында айтылғандай 26 триллионның 17,6 теңгесі яғни (76%) бизнес несие, 7,4 триллионы (25%) бөлшек несие екен. 20,2 триллион теңгесі екінші банктерге, 290,6 миллиарды микроқаржы ұйымдарына, 4,4 триллион өзге қаржы ұйымдарына, 84 миллиарды онлайн несиеге тиесілі. Енді бизнес несие алғандардың зармұңын газетіміздің №19(970)15.05.2020 жылғы санында жарияланған «Кредит алып кіріптар болған шаруашылық» атты мақалада жазғанбыз. Кредит алу үшін серіктестік құрылу керек дегенге сеніп, дүние мүліктерін кепілдікке қойып, 5000000 теңге (бес миллион) несие алған шаруашылық қарызын уақытылы төлесе де, несиесін төлей алмаған әрі серіктестікке мүше болған өзге шаруашылықтар үшін жапа шегіп, сот табалдырығын тоздырғанын, салы суға кеткенін, кепілге қойған дүние-мүлкін қайтарып ала алмай, арызданбаған мекемесі қалмағанын айтады. Жалпы республика бойынша мұндай кредитке байланып қалғандарды тізімдеп тауыса алмайсыз. Соның ішінде Алматы облысының шаруалары да бар. Не кәсібін кеңейте алмай, не қосымша кредит ала алмай әуре-сарсаңға түскен шаруалар мен кәсіпкерлердің айғай-шуынан құлақ тұнады. «Уақтылы несиесін төлегендер біз неге төлемегендер үшін жауап береміз керек. Келісім шарттағы «солидарную ответственность» деген тармақ басымызға бөле болып жабысты» дейді «Агрокредит» акционерлік қоғамы арқылы кередит алған шаруашылықтар. Ал, бөлшек несие алушылардың 80 пайызы қаржы ұйымдарына 316000 теңге қарызы бары жөнінде бюроның атқарушы директоры Әсем Нұрғалиева мәлімет таратқан.

2019 жылы портфель 22 пайызға артып, 580 мың адам алғаш рет несие алыпты. Қазақстан бойынша несие шарттарының жалпы саны 55,6 миллион, 5,4 трллон теңге тұтыну несиесі берілсе, оның 93 пайызы екінші деңгейлі банктерге тиесілі болған. 89 миллиард теңге ипотеканы несиелеуге жұмсалса, 400 миллиард теңге автонесиеге, 600 миллиард теңге кепілді несие беріліпті. Мұхтар Ниязов айтқандай ішімізге кіріп алып итімізді шығарып тұрған тағы бір «Онлайн» және «Жедел» атауларымен үйде отырып, басқа құжаттарды талап етпейтін, тек жеке куәлікпен ғана шағын несие беретіндерге басы бүтін байланғандар омарта жинаған арадай құжынап жүр. «Айдалада жатқан құйрық, бұл недеген батпан құйрық» дегендей «Технодом», «Sulpak» сауда үйлерінен дүние-мүлік, қыл-аяғы ұялы телефон алу үшін де «Каспий банк» арқылы не-

сиеге тәуелділер уақытылы төлей алмай, сот орындаушылардың ұзын арқан, кең тұсауында шырмалып тұр. «Сасқан үйрек артымен сүңгиді» демекші онлайн әрі жедел несие беруші қаржы ұйымдарынан қаражат алғандар бір ұйымнан алған қарыздарын жаба алмай, екінші шағын несие беретін ұйымдардан, тіпті, үшінші, төртінші қаржы ұйымдарына барып, бірінен алып, екінші қарызын жапқан болып, жалтарып жүргендер де баршылық.

Кім жетіскеннен кредит алады дейсің. Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйініне тоқталар болсақ, үш ай мерзімге шегерілген несие мерзімі аяқталды. «Енді мойындарында несиесі барлар үшін, «тұр-тұрдан хабар келсе ұйқыдан маза кетедінің» кері келді. Яғни тықыр таянды деген сөз. Демек, банктер мен қаржы ұйымдары қарызы барлармен жұмыс істей бастайды. Мақала басында айтылғандай үш айға шегерілген қарыздар өскен өсім пұлымен қайтарылуы тиіс. Егер оны тағы да төлемей, не төлеуге мүмкінді болмаған жағдайда қарыз иелері үш сатыдан өтеді. Бірінші, банк не қаржы ұйымдары кредит алушымен телефон арқылы сөйлесіп, келісімге келіп қарыздарын кесте бойынша жабуды талап етеді. Олай болмаған жағдайда басқа банктер мен қаржы ұйымдарына хабарласып, ондағы шоттарға арест қояды және қарызы барлардың ісін коллекторлық компанияға өткізіп жібереді. Олар да қарызды қайтару үшін түрлі психологиялық қысым жасайды, ар-намысыңа тиетін сөздер айтуы бек мүмкін. Әрі тұрақты жалақыңыз, атыңызда үй, дүние-мүлік барын анықтайды. Үшіншіден, ағайын туыстарыңызды және жұмыс орындарын мазалайды. Кей жағдайларда көлік жүргізу куәлігіне, шоттарға арест қояды, шетелге шығуға мүмкіндік берілмейді. Заң бойынша коллекторлық компания борышкермен күніне үш-ақ рет сөйлесуге әрі қарызды қайтаруға, талап қоюға мүдделі. Анығын айтқанда коллекторлық компания банк пен қаржы ұйымдары арасындағы делдал. Коллекторлық компания борышкерді сотқа бере алады.

Сот борышкерді, банк пен қаржы ұйымдарына тиесілі қарызды қайтаруға шешім шығарған жағдайда, борышкер банктегі қарызбен қоса өскен өсім пұлды әрі коллекторлық компанияның және сот орындаушылардың да алатын үлесін қоса төлейтін болады. Бұл дегенің «жығылғанға жұдырық сілтепті»-дегеннің нақ өзі. Әсілі, әу баста несие алушылар жеті рет өлшеп, бір рет кесіп алып несиені банк не қаржы ұйымдары белгілеген кесте бойынша мерзімінде төлеуге мүмкіндігі болған жағдайда ғана алғаны жөн. Олай болмаған да «қатықсыз қара су ішсең де» бойыңа сіңіп, ұйқың тыныш, отбасың ойрандалмай, бала-шағаңның қабағына кірбің түспей жүргенге не жетсін! «Қарыз күліп келіп, жылап қайтады» деген осы ғой!

Айтақын МҰХАМАДИ

МАМАНДЫҒЫ – МАҚТАНЫШЫ

АЛҒЫС РҚАЛАҒАН

Күн-түн демей халық денсаулығы үшін жұмыс атқаратын, өзге мамандықтардан өзінің адалдық пен адамгершілік, асқан жауапкершілігі арқылы ерекшеленетін қастерлі кәсіп иелері – дәрігерлер. Басың ауырып, балтырың сыздай қалса жаныңнан табылатын ардақты мамандық иелеріне әрқашан айтар алғысымыз шексіз. Сондай ақ желеңділердің бірі, ширек ғасырын осы салада өткерген білікті маман – Әуелхан Мұртазина.

ӘУЕЛХАН

Әуелхан Мұхаметханқызы Семей облысының Мақаншы ауданында дүниеге келген. Кейіннен Ескелді ауданына қарасты Крупский ауылына (қазіргі Бақтыбай ауылы) отбасымен бірге қоныс аударады. 1983 жылы мектепті бітіргеннен кейін, қазақ тілі мен әдебиеті мамандығы бойынша оқуға түсіп, тіл маманы болуды армандапты. Осылайша ол аңсаған арманның жетегімен алып-ұшып өзі қалаған мамандық бойынша институттың сынағына қатысады. Алайда шығар-

машылық емтиханнан сүрінген жас түлек армандамаған, тіпті ойына кіріп-шықпаған медицина саласына келеді. Сол жылы Талдықорғандағы медициналық училищеге оқуға түсіп, жалпы мейірбике мамандығы бойынша білім алады.

– Оқушы кезімнен бастап қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен сабақ беретін ұстазыма қатты еліктейтінмін. Сол кісіге ұқсап ұстаз атануды қаладым. Бірақ әрдайым біздің ойға алған армандарымыз

орындала бермейді екен. Өмір ағысы мені мүлдем басқа арнаға алып келді. Адам бәріне көре, біле, үйрене жүріп төселетін, шыңдалатын көрінеді. Жан қалауыммен түспесем де, оқу барысында осы салаға деген қызығушылығым оянып, тіпті сүйікті кәсібіме айналары ешқашан ойыма кірген емес. Алайда осы күнге дейін неге медицина қызметкері болдым деген өкініш менде болған жоқ», – дейді кейіпкер.

1986 жылы училищені бітіргеннен кейін, еңбек жолын қазіргі Ескелді ауданындағы ауруханада кезекші мейірбике болудан бастайды. Екі жылдан соң Талдықорған қалалық емханасына жұмыс ауыстырады. Кейіннен тұрмысқа шығып, арада бірнеше жылды үйде бала тәрбиесімен айналысады. «Балалы болғаннан кейін біраз жыл үй шаруасы мен бала тәрбиесіне арнап, тек 2004 жылдан бастап қайтадан жұмысқа кірістім. Бұл жылы біліктілігімді арттырып, фельдшер атандым» деп еске алады кейіпкеріміз. Сол жылы Өтенай ауылдық округіне қарасты Мойнақ ауылының фельдшерші болып, ол жерде 10 жыл абыройлы қызмет атқарады.

– Мойнақ ауылында қызмет еткен 10 жылдың ішінде түрлі қиын да қызықты күндерді бастан өткердім. Мұнда еңбектеген баладан еңкейген қартқа дейінгі ауыл тұрғындарының денсаулығын бақылауда ұстау менің міндетіме кіретін. Ересектер қай жерлері ауырғанын түсіндіре алса, балалар өздері нақты айта алмай, қиындықтар туындайды. Осы ретте дәрігердің білімділігі мен тәжірибелігі

үлкен рөл атқарады деп есептеймін. Сондықтан кей кездері дәрігермен қоса психолог болуға да тура келеді. Бастысы – алдыңа келген науқастың көңілін таба білуің керек, – дейді Ә. Мұртазина.

Өз ісіне асқан жауапкершілікпен қарайтын Әуелхан Мұхаметханқызы ауыл тұрғындарының ыстық ықыласына бөленген. Осы ауылдың тұрғыны Қазиза Қабікенқызының кейіпкерімізге айтар алғысы ерекше. Себебі, 2006 жылы екінші баласына аяғы ауыр кезінде ай-күні толып, толғатқан соң Талдықорған қаласынан жедел жәрдем көлігін шақыртады. Алайда жедел жәрдем келгенше жүкті әйелдің үйде босануына тура келіп, Әуелхан Мұхаметханқызы оны аман-есен босандырып алады.

– Әр саланың қиындығы мен қызығы қатар жүретіні белгілі. Меніңше, өмір мен өлім арасындағы қызметке бас тігу үшін үлкен жүрек керек. Ақ халаттың иесі атанып, адамдардың денсаулығын бәрінен жоғары қоятын біздер үшін қандай жағдай болмасын жылдам шешім қабылдап, дер кезінде әрекет ете білу аса маңызды. Талдықорған қаласы мен ауылдың арасы жарты сағатты жол болғанымен, кейде түрлі жағдайлар орын алып жатады. Мәселен, осында жұмыс атқарған 10 жыл уақытта 3 әйелді үйде өзін босандырып алдым. Ана мен баланың денсаулықтары айтарлықтай жақсы болды. Қазір мені көрген сайын ақжарма тілектері мен жылы лебіздерін айтып жүреді,–

деген ол өз мамандығы мақтанышы екендігін айтады.

Өз ісіне асқан жауапкершілікпен қарайтын оның атқарған жұмыстарына ұжымдастары мен тұрғындар да дән риза. Көп жылғы еңбегінің нәтижесінде өртүрлі марапаттарға ие болып келеді. Ақжарқын мінезі, өз мамандығына адалдығының арқасында көпшіліктің қошеметіне бөленіп жүр.

– Барлығы да адамның отбасында алған тәрбиесіне байланысты деп ойлаймын. Себебі, ата-анамыз кішкентайымыздан адамның көңіліне қарап сөйлеуге, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсетуге үйретіп, әр адам бойынан табылуға тиіс ізгі қасиеттерге баулып өсірді. Бізді әрқашан қарапайым болуға шақыратын. Жанға жылу, дертке адами қасиет табылуы керек деп есептеймін,– деп ағынан жарылды ол.

27 жылдық еңбек өтілі бар маман 2014 жылдан бері Еңбек ауылындағы амбулаторияда мейірбие болып қызмет атқарады. Отбасында асыл жар, аяулы ана, немерелеріне сүйікті әже. Кейіпкерімізді жыл сайын маусым айының үшінші жексенбісінде тойланатын медицина қызметкерлерінің мерекесі және айтулы күнмен тұспа-тұс келген туған күнімен біз де құттықтай отырып, жұмысына мол табыс, отбасына амандық тілейміз!

Лина АЙДЫНҚЫЗЫ

МЕДИЦИНАЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ЕКІ ПАКЕТ ШЕҢБЕРІНДЕ ҰСЫНЫЛАДЫ

2020 ЖЫЛДЫҢ 1 ҚАҢТАРЫНАН БАСТАП МЕДИЦИНАЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕР ЕКІ ПАКЕТ ШЕҢБЕРІНДЕ, ЯҒНИ, ТЕГІН МЕДИЦИНАЛЫҚ КӨМЕКТІҢ КЕПІЛДІК БЕРІЛГЕН КӨЛЕМІ (ТМККК) ЖӘНЕ МІНДЕТТІ ӘЛЕУМЕТТІК МЕДИЦИНАЛЫҚ САҚТАНДЫРУ (МӘМС) ҰСЫНЫЛАТЫН БОЛАДЫ.

«Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры» КЕАҚ Жұртшылықпен байланыс департаментінің мәліметінше, ТМККК шеңберінде ҚР азаматтары мен оралмандар сақтандыру мәртебесіне қарамастан, жедел көмек, санавиация қызметтерін, негізгі консультациялық-диагностикалық қызметтермен бастапқы медициналық-санитарлық көмекті, динамикалық бақылауды талап ететін созылмалы аурулар және әлеуметтік мәңгі бар аурулар кезінде дәрі-дәрмектермен және медициналық мақсаттағы бұйымдармен амбулаторлық қамтамасыз етуді, стационарлық емдеуді және динамикалық бақылауды талап ететін созылмалы аурулар және әлеуметтік мәңгі бар аурулар кезінде күндізгі стационар және үйдегі стационар деңгейінде емдеу қызметтерін ала алады.

Пациенттің өміріне қауіп төнген кезде шұғыл стационарлық көмек ТМККК аясында да көрсетілетін болады. Сонымен қатар,

ТМККК шеңберінде науқастарға туберкулез кезінде қалпына келтіру емі, паллиативтік көмек және мейірбикелік күтім қолжетімді болады. МӘМС пакеті аясында медициналық қызметтер Қазақстан Республикасының азаматтарына, оралмандарға, республика аумағында тұрақты тұратын сақтандырылған мәртебесі бар шетелдіктерге және азаматтығы жоқ адамдарға ұсынылатын болады.

Сондай-ақ, МӘМС шеңберінде төмендегілер ұсынылады: МСАК маманының және бейінді мамандардың жолдамасы бойынша консультациялық-диагностикалық көмек құрамына:

1) ҚР ДСМ бекіткен тәртіппен және кезеңділікпен он сегізжасқа дейінгі балаларды және он сегізжасқа асқан адамдарды профилактикалық медициналық тексеру;

2) ТМККК шеңберінде динамикалық бақылауға жатпайтын аурулары бар адамдарды бейінді мамандардың қабылдауы

және консультациясы, оның ішінде: диагностикалық қызметтер, қымбат тұратын аспаптық зерттеулер (КТ, МРТ және т.б.) және зертханалық диагностика (ИФТ, ПТР және т.б.), маманның жолдамасы бойынша көрсеткіштер болған жағдайда:

– жоғары технологиялық медициналық қызметтерді қолдану;

– бейінді мамандардың медициналық манипуляциялар мен рәсімдерді орындауы;

– стационарды алмастыратын көмек көрсету;

ТМККК тыс дәрілік заттар мен медициналық бұйымдар рецепті жазу;

– еңбекке уақытша жарамсыздыққа сараптама.

3) жүкті әйелдерге, 18 жасқа дейінгі балаларға, зейнеткерлерге, мүгедектерге және «Алтын алқа», «Күміс алқа», «Батыр ана» көпбалалы аналарға шұғыл стоматологиялық көмек және жүкті әйелдер мен балаларға

жоспарлы стоматологиялық көмек көрсету (ортодонтиядан басқа).

2. Стационарды алмастыратын көмек ТМККК шеңберінде ауруларды емдеу жағдайларын қоспағанда, МСАК маманының немесе медициналық ұйымның жолдамасы бойынша көрсетіледі.

3. Жоспарлы стационарлық көмек ТМККК шеңберінде ауруларды емдеу жағдайларын қоспағанда, МСАК маманының немесе медициналық ұйымның жолдамасы бойынша көрсетіледі. Яғни, көмек емдеуге жатқызу жағдайларының жоспарланған саны аясында пациентке емдеу аяқталғанша төсек-орын ұсына отырып, стационар палатасында қосымша сервистік қызметсіз (теледидар, тоңазытқыш, телефон байланысы, тапсырыстық тамақтану, медициналық көрсеткіштермен байланысты жағдайларды қоспағанда, палатада жеке болу) көрсетіледі.

4. БМСК маманының немесе медициналық ұйымның жолдамасы бойынша медициналық оңалту және қалпына келтіру емі.

5. ТМККК кірмейтін аурулардың патологоанатомиялық диагностикасы.

6. ТМККК-ден тыс дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету.

Бұдан бөлек, бұдан былай қазақстандықтар медициналық қызметтер бойынша ақпарат алу үшін 1406 нөміріне қоңырау шалуға тиіс. Аталған департаменттің айтуынша, барлық етініштер тіркеліп, міндетті түрде қаралады.

А.С. УСЕНОВА,
Жамбыл ауылы дәрігерлік амбулаториясының меңгерушісі.

Дүйсенбі - Понедельник, 15 маусым

 ҚАЗАҚСТАН	 КТК
06.00, 02.20 Өнұран 06.05 «Ауылдастар» 06.35 «Мәселе» 07.15 Т/х «Шашу» 08.15 М/х «Трансформерлер: құтқарушы боттар» 08.40 «Қазыналы қарттар». Көркем фильм 10.00, 18.00 Т/х «Шексіз сезім» 12.00 «Niet» 13.00 «100 jana esim» 13.15 «Апта». Ақпараттық-сараптамалық бағдарлама 14.10, 21.30 Т/х «Ғажайып дәрігер» 15.10, 22.30 Т/х «Әмірші әйел» 16.10, 23.30 Телехикая «Өскерден хат» 17.00, 20.00, 00.20 AQPAPAT 17.15 «Қызық екен...» 20.40, 01.00 «Ashyq alan». Қоғамдық-саяси ток-шоу. 01.50 «Konil tolqyny»	07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ 07.05 «Мерекелік концерт» 07.30, 02.50 Т/х «Сүйікті Дениз» 09.10 «Кривое зеркало» мелодрама 11.00 «Выше только любовь» 14.30,01.20 «Любовь по ошибке» 16.15 Т/х «Ұлы тамшылар» 18.00 Т/с «Ясминның тағдыры» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00,03.35,04.20 «Қарапайым ханышайым» 21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ 21.40 «Сиделка» 23.40 «Высокие ставки»

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00 7 күн повтор
07.00, 10.00 «Вкусное утро»
07.35 «Менің тағдырым»
09.10 «Discovery: как устроена Вселенная».
10.35, 17.10 Т/с «Разия»
11.20, 16.10 Т/х «ПӨЛЕНШЕЕВТЕР»
11.45, 01.15 Т/х «Анашым мені қалдырма»
12.30 «Баспаханаға бағыт»
13.00 Мегахит. «Вернуть Бена»
14.40, 21.40 «Жестокий Стамбул». Сериал
15.25, 22.25 Сериал «Большая маленькая ложь»
18.25 Т/х «Сүйе білсең»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.50 «Как боролись с эпидемиями в Казахстане»
21.00 Итоги дня
00.00 «Жұлдыздар айтысады»

АСТАНА

06.00, 03.35 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00,17.10 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и медведь»
10.00, 22.00 Т/х «Кулфи»
11.20, 21.00 Т/с «Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.10 «Ханзада Жумонг» корей телехикаясы
14.00 Специальный репортаж
14.15 «Союзмультфильм»
14.55, 00.30 «Бір болайық» үнді телехикаясы
16.00 «АЙТАРЫМ БАР»
16.55 «Арнайы репортаж»
18.00 «1001 түн» түрік телехикаясы
19.00 Тұсаукесер! «КЕК» түрік телехикаясы
20.00,01.00 ASTANA TIMES
02.00 Д/ф «Елорда қуаты»
02.20 «Өзілстан» жасырын камера
02.30 «KazNet» ғаламторға шолу
02.50 «Біреудің есебінен» деректі драма

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Тағы да сүй»
07.00 «Той заказ»
07.30 «Басты бағдарлама»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕНСКОЕ»
12.00 «QOSLIKE» бағдарламасы.
15.45 «Наживка для ангела». Многосерийный фильм
16.45 «Пусть говорят»
18.00 «Басты Жаңалықтар»
18.45, 03.30 «Басты прайм»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.45, 22.50 «Гончие-3»
22.00, 02.45 «П@УТИНА»
00.20 «ГРАНИЦА. ТАЕЖНЫЙ РОМАН»
02.00 «ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ»

Сейсенбі - Вторник, 16 маусым

 ҚАЗАҚСТАН	08.00, 03.00 Т/х «Сүйікті Дениз» 09.50 НОВОСТИ 10.30, 01.20 «Восток-Запад» 12.25, 23.40 «Высокие ставки» 14.10, 21.40 «Сиделка» 16.15 Т/х «Улы тамшылар» 18.00 Т/с «Ясминның тағдыры» 20.00, 03.45-04.30 «Қарапайым ханышайым» 21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
 ЖЕТІСУ	07.00 Өнұран 07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 Д/ф «Кең ауқымда» 10.30 «Әдебиет пен адамзат» 11.00 «Ән тыңдайық» /онлайн-концерт/ 11.30 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 12.00 Д/ф «Батысқа қарай аққан өзен» 13.00 «Шашу» 14.00 «Ғибрат» 14.30 «Монолог» 15.00 «Әсем әуен» 16.00 «Болмыс» ток-шоуы 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Сегодня» /тікелей эфир/ 19.30 «Оқырман» 20.15 «Абай-175» 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Экорейд» 21.30 Новости 22.00 «Ән тыңдайық» /онлайн-концерт/ 22.30 Д/ф «Таңғажайып табиғат» 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости 23.55 Өнұран

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00 7 күн повтор
07.30, 10.00 «Вкусное утро»
08.05 «Менің тағдырым»
09.10 «Discovery: как устроена Вселенная».
10.30, 17.10 Т/с «Разия»
11.45, 01.15 Т/х «Анашым мені қалдырма»
12.30 «Баспаханаға бағыт»
13.00, 18.25 Т/х «Сүйе білсең»
14.40, 21.40 «Жестокий Стамбул». Сериал
15.25, 22.25 Сериал «Большая маленькая ложь»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.50 «Новый курс»
21.00 Итоги дня
00.00 «Жұлдыздар айтысады»

АСТАНА

06.00, 03.35 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00,17.50 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и медведь»
10.00, 22.00 Т/х «Кулфи»
11.20, 21.00 Т/с «Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.10 «Ханзада Жумонг» корей телехикаясы
14.00 Elorda live
14.10 «Союзмультфильм»
14.55, 00.30 «Бір болайық» үнді телехикаясы
16.00 «АЙТАРЫМ БАР»
16.55 «Қош келдіңіз!»
18.00 «1001 түн» түрік телехикаясы
19.00 Тұсаукесер! «КЕК» түрік телехикаясы
20.00,01.00 ASTANA TIMES
02.00 Д/ф «Елорда қуаты»
02.20 «Өзілстан» жасырын камера
02.30 «KazNet» ғаламторға шолу
02.50 «Біреудің есебінен» деректі драма

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Тағы да сүй»
06.45 «Той заказ»
07.15,18.00 «Басты Жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕНСКОЕ»
12.00 «QOSLIKE» бағдарламасы.
15.45 «Наживка для ангела». Многосерийный фильм
16.45 «Пусть говорят»
18.45, 03.20 «Басты прайм»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.45, 22.50 «Гончие-3»
22.00, 02.35 «П@УТИНА»
00.20 «ГРАНИЦА. ТАЕЖНЫЙ РОМАН»
02.00 «ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ»
04.20 «Ұшқалақ»

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 «Мерекелік концерт»
07.30, 19.30 Кешкі жаңалықтар

Сәрсенбі - Среда, 17 маусым

 ҚАЗАҚСТАН	 КТК
06.00, 02.30 Өнұран 06.05 «Ауылдастар» 06.40, 17.00, 20.00, 00.20 AQPAPAT 07.20 Т/х «Шашу» 08.20 М/х «Алдар Көсенің көңілді оқиғалары» 08.30 М/х «Трансформерлер: құтқарушы боттар» 09.15 М/х «Достық – жеңілмейтін күш» 10.00, 18.00 Т/х «Шексіз сезім» 12.00 «Niet» 13.00, 01.50 «Jan jyluy» 13.20 Т/х «Жаңғырық» 14.10, 21.30 Т/х «Ғажайып дәрігер» 15.05, 22.30 Т/х «Әмірші әйел» 16.10, 23.30 Телехикая «Өскерден хат» 17.15 «Қызық екен...» 20.40, 01.00 «Ashyq alan». Қоғамдық-саяси ток-шоу. 02.10 «Konil tolqyny»	07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ 07.05 «Мерекелік концерт» 07.30, 19.30 Кешкі жаңалықтар 08.00, 03.00 Т/х «Сүйікті Дениз» 09.50 НОВОСТИ 10.30, 01.20 «Восток-Запад» 12.25, 23.40 «Высокие ставки» 14.10, 21.40 «Сиделка» 16.15 Т/х «Улы тамшылар» 18.00 Т/х «Ясминның тағдыры» 20.00, 03.45-04.30 «Қарапайым ханышайым» 21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00 7 күн повтор
07.30, 10.00 «Вкусное утро»
08.05, 01.30 «Менің тағдырым»
09.10 «Discovery: как устроена Вселенная».
10.35, 17.10 Т/с «Разия»
11.50 Т/х «ПӨЛЕНШЕЕВТЕР»
12.30 «Баспаханаға бағыт»
13.00, 18.25 Т/х «Сүйе білсең»
14.40, 21.40 «Жестокий Стамбул». Сериал
15.25, 22.25 Сериал «Большая маленькая ложь»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.50 «Індетпен күрескен Қазақстан»
21.00 Итоги дня
00.00 «Жұлдыздар айтысады»

АСТАНА

06.00, 03.35 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00,17.10 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и медведь»
10.00, 22.00 Т/х «Кулфи»
11.20, 21.00 Т/с «Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.10 «Ханзада Жумонг» корей телехикаясы
14.00, 16.55 Специальный репортаж
14.15 «Союзмультфильм» үнді телехикаясы
16.00 «АЙТАРЫМ БАР»
18.00 «1001 түн» түрік телехикаясы
19.00 Тұсаукесер! «КЕК» түрік телехикаясы
20.00, 01.10 ASTANA TIMES
20.55 Loto 6/49. Прямой эфир
02.00 Д/ф «Елорда қуаты»
02.20 «Өзілстан» жасырын камера
02.30 «KazNet» ғаламторға шолу
02.50 «Біреудің есебінен» деректі драма

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Тағы да сүй»
06.45 «Той заказ»
07.15,18.00 «Басты Жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕНСКОЕ»
12.00 «QOSLIKE» бағдарламасы.
15.45 «Наживка для ангела». Многосерийный фильм
16.45 «Пусть говорят»
18.00 Басты жаңалықтар
18.45, 03.20 «Басты прайм»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.45, 22.50 «Гончие-3»
22.00, 02.35 «П@УТИНА»
00.20 «ГРАНИЦА. ТАЕЖНЫЙ РОМАН»
02.00 «ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ»
04.20 «Ұшқалақ»

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00 «Ризамын»
07.00, 14.00, 20.00 Информбюро
08.00 Сериал «Ганга»
09.30 Мультфильм «Лунтик»
11.00 Мультфильм «Аладдин»
12.00, 21.05 Сериал «Цветы зла»
13.00 «Келіндер бәйгесі»
14.30 «Кел, татуласайық»
17.00 «Экстрасенсы детективы»
18.00 Сериал «Идеальный враг»
19.00 Сериал «Беглые родственники»
22.05 Сериал «Махаббатым, кеш мені»
00.10 Сериал «ИНТЕРНЫ»
01.50 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері
03.30 «Ризамын»
04.00 Өзіл студио

7 КАНАЛ

06.00 Қыздар арасында
06.50, 05.15 «Гу-гулет»
07.30, 15.00 «Парижден мені іздеп тап»
08.00, 22.00, 03.45 «Элиф»
09.00, 17.40 Сериал «Анна-Детективъ»
10.00 «Смеяться разрешается»
11.30, 18.30 Сериал «Куба»
12.30 Х/ф «Пулленпробиваемый»
14.30, 01.30 «Келесі кім?»
15.30, 01.00 Сериал «Побег из аула-2»
16.10, 00.40 Сериал «Новый день»
16.40 Сериал «Все к лучшему»
19.15 Сериал «Домик на счастье-2»
20.15 «Жолдамалы қалыңдық»
21.10 «Зың-зың Күлпәш»
22.50 Х/ф «Как женить холостяка»
02.00 Айнаонлайн»
04.30 «Жеңіп көр»

СІЗ НЕ ДЕЙСІЗ?

«УАҚЫТ АҒЫМЫНАН ҮЙРЕНБЕГЕНДІ ЕШҚАНДАЙ ҰСТАЗ ҮЙРЕТЕ АЛМАЙДЫ» ДЕГЕН ДАНАЛЫҚТЫ МОЙЫНДАЙТЫН ЗАМАН КЕЛДІ. ҚАЗІРГІ УАҚЫТПЕН САНАСЫП, ДАМУ ЖОЛЫНА ТҮСКЕН ЗАМАН ҚАҒИДАСЫ САНАҒЫЗҒА СЕРПІЛІС ЖАСАП, ӨТКЕН-КЕТКЕНІҢІЗ ЕМЕС БҮГІН МЕН ЕРТЕҢІҢІЗГЕ ОЗЫҚ ОЙ САНАМЕН КІРІСУІҢІЗДІ ТАЛАП ЕТУДЕ. АЛ ТАЛАНТЫҢЫЗ БЕН ҚАБІЛЕТ САНА-СЕЗІМІҢІЗДІ ӨЗГЕРТПЕСЕҢІЗ, ӨТКЕН ӨМІРДЕН АЛҒАН БІЛІМІҢІЗ БҰЛ ТАЛАППЕН ҰШТАСА АЛМАЙТЫНЫНА СЕНІҢІЗ.

жетістіктеріне, сәтсіздіктеріне зерттеу жасаңыз. Мақсат-мұратыңызға жету жолындағы мүмкіндіктерді жібермеңіз. Бәрі де өткінші өмір. Әр жеңілістің соңы жаңа жетістік әкелетініне сеніңіз. Тайсалмай, өз жолыңызбен алға ұмтыла беріңіз.

Ата жұртыңызда, ата кәсіптің алпауыт кілті мен күші сізде ғана екенін өзіңіз де білесіз. Ел сіздікі. Ұлтыңызға, жұртыңызға, өзіңізге қызмет етуге біліміңіз емес мінез кұлық, қабілетіңіз қажет.

Мемлекет те, Үкімет те ешбір елде халқын қазанына ас салып асыраған емес. Асырамайды, асырауға міндетті де емес. Ол ұлт болып, адамзат болып ұйысып өздеріңіз біріге бірігіп өмір сүру үшін құрған ұйымыңыз.

Жеке-жеке отбасыларының басын қосқан Отаныңыз. Отан отбасынан басталатыны да осы болса керек. Ол сіздің адами құқық, өміріңіз, бостандығыңыз жеке меншік дүниеніңізді қорғауға міндетті, сіздің өмірлік қажеттілік нәрселеріңізді (білім алуыңыз, жер үлесін беру, баспаналалы болуға жеңілдіктер жасау жолдарын, өте төменгі пайыздағы жеңілдетілген несие беру жолдарын, көпкерлік бизнесіңізге қолдау көрсету т.т.) қамтамасыз етіп мәміле, міндет, келісім шарттардың орындалуын бақылап

келеңсіздік болмауын қадағалап сіздің денсаулығыңыз, ар-ождан, еркіндігіңізге көпілдік болуға міндетті.

Мемлекет нарықтық қоғамда барлық түрдегі бұқаралық ақпарат құралдарын жекеге жіберіп қаржыландырудан бас тартса нұр үстіне нұр болары анық. Діни мекемелер мен имамдардың күнделікті қызметі шараларына араласпауы да ел сенімділігін арттырмақ. Алпауыт үлкен компания, Акционерлік қоғам, жеке қорларға қамқорлық көрсету, салықтан босату, жеңілдік жасау да нарықтық қоғамның құндылығын жоятын іс. Мұндай қажеттілік шағын және жеке кәсіпкерлерге ғана жасалса, Халық үкіметті қолдап шығары сөзсіз. Екінші дәрежедегі жеке банкілерге Үкімет ұлттық қор, зейнетақы қорынан өте төменгі нысандағы қаржы көздерімен қолдау көрсетіп, ал, банкілер қарапайым халыққа сол ақшаны бір неше есеге көбейтіп жоғарғы пайызбен несие беруді тоқтату қажет. Бұл халық пен Мемлекет, арасына алтын көпір болудан көрі сенімсіздік селеуін ұялата беретінін өмір дәлелдеп келеді.

БАҚ-ты жаппай жекеге шыққанда ғана нағыз майталман, білікті маман, іскер дара тұлға, журналистердің жұлдызы жанады. Олар ел мен ж ұ р т т ы ң

мүддесі үшін ашық жазады. Сыбайлас жемқорлықтың құпия көздерін ашады. Тұрақты айлық жалақылары бүгінгі деңгейінен еселеп өседі, артық қажетсіз орындар өздігінен қысқарады. Үкімет пен жергілікті атқарушы органдар жұмысы нағыз ашық алаңға шығады. Азаматтық, қоғамдық ұйымдар мәртебесі артады, көптеген келеңсіздік жағдаяттар қатаң бақылауға алынып шешімін табады. Халықтың мемлекет, үкіметке деген сенімі артады, күдік-үрей дегеннен сөйіліп жаңа өмірдің өміршең өркен ниетіне өзгеше көзқараспен қарайтын болады.

Ең басты мәселе әділдік, теңдік, еркіндік, заңдылық екенін жалпы халық та билікттегі кейбір өзгенің өзегінде жүретін жандарда мойындайды. Адамдардың құқықтары қорғалып, қазақи құндылықтарға бет бұрған соң Алла Тағаланың көзі де сөзі де рас екен деп Аллаға жүгініп, ислам дінінің құдіретін, ар-ұят адалдыққа шақырған шапағатын жүзеге асыру жолына адалдық пен адамгершілік қасиетті пір тұта кірісіп кетері де сөзсіз.

Ал, бүгінгі жағдайда ел-жұрттың арасында сенімдерін жоғалтып

бойларындағы үрей-күдіктен арыла алмай жүрген жандар жаңа заман нарықтық қоғамның сөз бостандығын, өз мүдделері мен біреулердің ой-арманын орындау үшін ақшаның құдірет күшінде аса белсенділік танытып жүргендері жасырын емес. Артық айтсам айып етпеңіздер қазақ жеріндегі май шеппектің үстінде, басы қасында жүргендердің көбісі шетелдіктер екенін ешкім де жоққа шығара қоймас. Апта, ай сайын сыбайлас немесе жемқор деген індет бойынша ұсталды, қамғауға алынды деген ақпарат жария болады. Соның ішінен басқа ұлт өкілдерінің аты жөнін көрмейсіз десек ол да шындық. Алпауыт компанияларды айтпағанда жергілікті жердегі тамақтану орындары мен базар нарығында майлы ет, жеміс жидектер, киім, тұтынатын тауарлардың да сүбелісі шет елдік азаматтардың қолында. Олар «ықтиярхат» деген құжатпен жүргендіктен шет ел азаматтары болып саналады.

Олардың табыс көзінен түсетін салық көлемі тым мардымсыз болса да еліне алып кетіп жатқан қаражат көлемі өте қомақты. Бұл да бұқаралық ақпарат құралдары арқылы сан мәрте жарияланған мәлімет. Оның мемлекет пен халық арасында күдік туында-тып санаға сенімсіздік ұялатып жүрген бір кем дүние... Міне, жаңа замандағы жаңа адамдардың жаңа дәуір нарық жүйесіндегі күнделікті күйбең тірліктерінің бір көрінісі осылай. Әркім өз парасат пайымымен зерделейтінін ескерсек, түйіні өз құзиреттеріңізде, ағайын!

Алда мүлдем басқаша үрдіс жүйедегі нағыз жаңа заман, жаңа дәуірдің дәуірлеу кезеңі келе жатқанын, білімге жаңаша тұрғыдан бет бұру қажеттілігін қабілетіңізге қарай қабылдап қалыптастыру әлем өркениет өзгерістеріне сай келетінін, әйтпесе жаңа заман көшіне ілесетін жаңа адам бола алмай қала беретініңізді, шыққан жері белгілі болса да, тегінің құпиясы ашылмай тез жоятын дәрісі де табылмай тарих қойнауына еніп бара жатқан, адам өміріне аса қауіпті қатер туындатқан коронавирус инфекциясы қатал ескертіп, міндет етті! Ендеше, қапы қалмай, жаңа заманның жаңа адамы болуға ұмтылайық!

Құрметбек САНСЫЗБАЙҰЛЫ, саясаттанушы.

ҚАЗ-ҚАЛПЫНДА

СЕКЕҢ НЕ ОҰЛАДЫ ЕКЕН?

Ол кезде (өткен ғасырдың 90-жылдары) Талдықорған облыстық Әділет бас-қармасында сот жұмысы бойынша бас маман едім. Бірде Қаратал аудандық сотының төрағасы болып жүрген Серік кабинетіме келе қалды. Аман-саулық сұрасып тұрып, біздің ғимаратқа қарай келетін мосқалдау бір азаматты терезеден көре сала «Тоха, қарашы» деп сыртты меңзеді.

— Анау келетін үлкен кісі осыдан жиырма шақты күн бұрын менің кабинетіме келді. Өзінің Шымкент жақтан келгенін айтып, мен қарағалы жатқан бір істің жайын сұрады. «Сол іс бойынша айыпталушы болып тартылған менің балам еді, қарағым. Сол баламды бір амалын жасап, қамаудан босатып берсеңіз.

Еңбегіңді жемеймін» деп үстел үстіне газетке оралған бір бума ақшаны тастай салды да: «Міне, мынаның ішінде мынадай көк қағаз жатыр» деп, екі қолының саусақтарын әлгі буманың үстіне тарбитып жайып жіберді. Мен шошып кеттім де: «Көрсетпеңіз оныңызды, әкетіңіз» деп, кабинетті босатуын талап еттім.

«Қарағым, сен алмасаң басқа біреу алар. Азырқанса қосармын, баламды босатып алмай қайтпаймын»,— деп әлгі бір бума қағазын жайлап қалтасына салып, кетіп қалды.

— Сонда оның айтпағы не екен?

— Не болушы еді, он мың кок қағазбен баласын босатып алмақ қой.

— Өкініп тұрсың ба?

— Тоха, мен өле алмай жүр деп пе едің?— деп күлді.

— Е, ендеше ол кісіні мен де бұрын көрген сияқтымын. Ол 2-қабаттағы облсотқа баратын шығар. Ісі кімге түсті екен?.. Ол қазір қай кабинетке бет алар екен, ради спортивного интереса байқап көр, — дедім. Секең біраздан кейін хатшылардан іс кімде екенін біліп келді.

— Көрдің бе, ендігі әлгі көк қағаздар өтетін жерге өтіп те кеткен болар. Сен көк қағазды көріп, қорыққаннан оның баласының жазасын ауырлау берген сияқтысың, жазасын жеңілдетуге болатын сияқты. Осыдан қара да тұр, әлгі шал баласын босатып әкететін болғанда оның өз сөзінде тұратын адам екеніне көз жеткізесің. Біреулер азырқанса, үстіне қосып та жіберген шығар, — дедім қалжыңдай.

— Ойпыр-ай, шынымен солай болар ма екен, — деп Секең абдырап қалды. Сол әріптесінің отырысы аяқталған кезде менің жорамалым дәл болғанын білдік. Сосын мен:

— Секе, сен шығарған үкімді үстідегілер бұзған жоқ, тек өзгерте салды. Көрдің бе, қалай? Келісесің бе олармен, болмаса «бұлардың не» дегендей үстіндегі қос Кәкеңдермен сөйлесесің бе, — дегенімде ойланып қалды. Не ойлады екен... Не болды екен...

Сот отырысының қаулысы түстен кейін дайын болып, дереу СИЗО-ға жеткізілді де, қамаудағы азамат шартты түрде босап шықты. Бұдан кейін не ойларыңды да білмейді екенсің... Бәрі заң тәртібіне сай атқарылыпты.

Тохан АСҚАРБЕКОВ, ҚР сот жүйесінің ардагері.

ХИКАЯТ

ЖУРНАЛ

Жалғасы. Басы өткен санда

Міне, осы сөз алмасу болған күннен бастап Қожахмет Майкөт баласы мен оның зайыбы Қазиза бұл атышулы мерген шаңырағының астында басы артық жандарға жатқызылмайтын.

Осылай 1929 жылдың көктемі, жазына қарай Құндақбай айналасына топтасқан елдің ұзын саны біразға жетті. Өлгі өзінің қандыкөйлек достары Құлжатай бастаған Кенебай, Денебай, Шаңбат, Манасбай аттылар, тағы біраз Құндақбайдың айт-шууіне жарайтын жігіт-желеңдер де өз жанұяларын осы Қытай жеріне көшіріп үлгерген. Олар да қыс азабын, көктемгі сергелдеңді осында өткерді. Енді жаз туып келеді. Шекараның арғы бетінен, бұлар тастап шыққан ата жұрттан әрқилы хабарлар жетеді. Көбісі адамды жерге қарататындай жайсыз хабарлар. Ия, Құндақбай одан өзгені ол жақтан күтпеген де еді. Қалай күтсін, қызылдардың қарқынын, олардың әперетін «ұшлағын» бұл өз жонарқасы арқылы талай сезді ғой.

Құлжатай бастаған топ бұл Қытай жерінде бұрынғыдан да белсенді шыққандай. Қытай, дүңген, ұйғыр, тағы басқалардан Құндақбай тартып әкеткен үйір-үйір жылқылардан небір тарланбоздарды таңдап мініп, бұл топ қыс қарын, аязын елең қылмастан аң аулағанды сылтау етіп, Қорғас бекетіне таяу маңда оны-мұны шырғасы берік жүргіншілер арқылы Қоғалы аңғары, Матай тауы жақтан не сыбыс жететінін аңдайтын. Ұсағы, ірісі аралас небір қыбыр-жыбырға да мұқият құлақ түретін. Тек Қорғас бекеті жаққа байланып қалған дөнемесі жоқ, бұлар Іле дариясының мұзын сықырлатып, түстік жаққа өтіп, Кетпен жотасын да шарлап қайтатын. Одан қалса бұрынғыдан да зорырақ, әрі қару-жарағы да сайлырақ топ құрап, теріскейге тартатын. Борақора жотасынан Іле дариясына қарай құлайтын кішкентай өзеншелерді, жылғаларды бойлай, бұл ұзыннан-ұзақ созылған биік жаратылыстың қылта жерлерін тауып ары өтіп кетуші еді. «Ер азығы мен бөрі азығы жолда» деген, бұлар осы беталыспен сақылдаған сары аязда араға бірнеше күн салып, Сайрам-нұр, Ебіңүр секілді көлдерді артқа тастап, сонау Шәуешек, Дүрбілжің атты мекендерге де ат басын тірейтін. Байқаса мұнда түстіктегі Кетпен жотасы сияқты емес, қалың ел, қалың қазақ дегенің үйіліп-төгіліп жатыр екен. Көбісі, шекарадан арғы атажұрттан, Шұбартау өңірінен, Аягөз, Ащысу өзендері жағалауларынан, Ертіс, Зайсан төңірегінен келгендер.

Мұнда да қыруар әңгіме, қиқу, шекараның арғы беті, бергі беті, қызыл бөлшектердің

жойдасыздығы, кәмпеске, Қытай жеріне үдере көшкен елдің сиқы, тағдыр-талайы, Сібірге айдалғандар, «мойынсерік», артель құрамыз, қызыл школ ашамыз дегенге бой алдырғандар, китель, портфель асынғандардың ата көғаршынша зікір салуы, әзәзіл «банды» атанғандар, тағынғысы тағы бар, таусылмас жыр-хикаяттар. Міне, Құлжатай бастаған топ түстіктен де, теріскейден де өздері мінген, не жетектеулі аттарға тиеулі қасқыр мен түлкіні, бөкен мен қарақұйрықтарды ғана емес, бастарына сыйғыза алмаған осындай жыр-хикаяттарды да қоса қабаттап қап-қабымен таситын. Ал оларды осы Іле дариясының жағалауында, Құлжа қаласынан шығыс бетте жыпырлаған лашықтарда, Құндақбай айналасындағы үлкен-кішінің ен ортасында ежіктеуге неше күн, неше түнді сарп етуге болады десеңші.

Мысалы, Қоғалы аңғарынан Қорғас бекеті, Жаркент арқылы жеткен хабарлардың бір парасы мынандай. Шаған таудың етегінде қызыл-қаңлыдан шыққан Далабай атты үлкен кісі болушы еді. Бұл да өз заманында мыңғыртып мал айдаған, мұрнынан есек құрты түсті дейтін аса дәулеттілердің қатарындағы жан. Ол Далабай туралы Кеңес үкіметі келерден көп бұрын өтірік-шыны аралас алып-қашпа әңгімелер, өсек-аяндар тарап жүретін. Себебі, ол байлығының буымен әрқилы түсініксіз, әрекеттерге де баратын, сонысымен ел аузына жиі ілігетін алабөтен қызық мінезді, құбылмалы адам еді. Мысалы, бір кедей баласын үйлендірсе Далабай оның қалың малын, той шығынын ай-шайсыз өзі көтеріп алатын. Ал өзінде жалшылықта жүрген екінші бір кедей ақсақ тоқтыны орынсыз шығын етсе оның жон терісін сыдырудан тайынбайтын. «Бұл не сиқы» деп, ағайын-туғандар, айнала жұрт ішегін тартқанда жел гүліне ұқсас ызың естілгенге ұқсайды.

Бұл Далабай Қазан төңкерісінен он жылдай бұрын ақіреттік сапарға аттанған, ал оның Мекебай, Жексенбай атты екі ұлы әке дәулетін бөліп еншілеп, бұлар да байлықтың буына піскен шоң мырзаларға айналған. Бірақ бұл ағайынды екеуі малдары бөлек бағылғанмен, өздері қоңсылас, әрі тату-тәтті жандар еді. Міне, былтыр осы екеуі де мықтап тұрып кәмпескенің тырнағына ілінді. Құндақбай Төлөндіұлы өзімен туыстас бұл ағайындыларға «тез Қытайға көшіндер, әлі кеш емес, өзім көмектесемін» деді. Тек Мекебай да, Жексенбай да әкелері Далабайдан дарыған ба нағыз бөрі бет батылдықтың азаматтары еді, күре тамырлары адырайып, «бұл қызыл өкімет бүйтіп жұрттың малын сыпыра берсе өзінің де опық жер күні алыс емес шығар» деп міз бақпаған. Ақыры, бөлшектер

оларды Жаркентке апарып, сондағы абақтыға жабады.

Қыстай сонда ұсталады. Жексенбай сәл шыдамсыздау екен, «менде ешқандай байлық жоқ, мен кедеймін, тек бірге туған бауырым Мекебайдың малын бақтым» деп, қызыл бөлшектерге көз жасын көлдетіп арыз айтыпты. Мекебай да оның уәждерін теріске шығармаса керек. Ақыры, осы көктем туарда Жексенбайды босатыпты. Бірақ одан не қайыр, ешқандай төсенішсіз қыстай цемент еденде жатқан ол екі аяғынан бірдей айырылыпты. Қазір Шаған таудың етегінде, бала-шағасының қасында, өлі мен тірінің арасындағы халде екен. Ал Мекебайды кісендеп итжеккенге айдап әкетіпті. Содан хабар-ошарсыз.

Ал осы өлі мен тірінің арасындағы Жексенбайды паналатқан үй ішінің жағдайы қаншалықты «құлпырып» тұр? Кәмпеске кезінде Жексенбайдың әйелі бір ешкіні жаппаға тығып қойыпты. Қыстың алғашқы қары жауып, ашаршылық қыл шылбырдай мойынға оралғанда сол ешкіні сойдырып, қыс бойы бала-шағасына талғажау етіпті. Сүйек-саяғын бармақтың басындай кішкене бөлшектерге бөліп, әрқайсысын бір қазан суға қайнатып, «майлы» сорпаға ұқсатып, балаларына бөліп береді екен. Тағы бір қызығы, сол алғашқы қар әбден бекіген шақта, осылардың бір түйесі боздап, ауылға келіпті. Оны жеке-дара кәдеге асыру қайда, сол маңдағы бүкіл қаңлы Жексенбай үйіне лап қойыпты. Ақыры, сол түйенің етін, сүйек-саяғын бүкіл қаңлы алты ай қыста қорек етіпті. Қос аяғынан бірдей айырылған Жексенбай сол жағдайлардың бәрін құлағына құйып жатуға жарапты.

Ал Құндақбай мұндайлықты естігенде құм болып үгітіліп кетудің аз-ақ алдында жүреді. «Осындайлыққа соғарын ішім сезіп еді, ата жау, барынша қомағай Қытайдың өңешіндегі біз ондайлық нәубетті көрмедік, бұл бөлшектердің не ойлағаны бар» деп, жан күйзелісін одан әрмен қоздыратын.

Далабай балалары – Мекебай мен Жексенбай тағдыры жайлы әңгімемен қосақтасып, арғы беттегі басқа да белгілі тұлғалар хақындағы үзік-үзік сыбыстар мұндағылардың тұлбайларын мұздататын. Солардың бірі Қарашоқыдағы Дөнен бай төңірегінде еді. Бұл да жеті атасынан бері дәулетінің мұрты ойылмаған, маңдайында жарқырап шам жанғандай аса маңғаз, кең саялы бәйтеректей көрнекті жан. Табын-табын жылқылары жайлау мен қыстау арасында ары-бері жосылғанда «біз Дөнен байға қарасты сомтұяқтылармыз» дегендей шоқ кекілдің астындағы көздері отша жанатынға ұқсайтын. Мұның әрі аса қонақжайлылығымен де аты шыққан. Сол кездегі

таңдайынан бал тамған шешендер, әнші-жыршылар, ақындар, күйші-домбырашылар, сондай-ақ орыс, басқа да шетел жиһанкездері, оқымыстылары осы өңірге ат басын бұрса Дөнен байдың шаңырағының астында айлап, апталап жата-жастанушы еді. Қоштасып аттанар сәтте үй иесінің қолынан жарамды бесті жылқы, сауын бие сияқты сияқты сый-сияпаттарды да әкететін.

Бұл Дөнен бай әрі атақты Ораз Жандосовтың және Матай таудың етегінде екі артель құрған Дәнекұл Байсаловтың жақын туысқаны. Мысалы, Дәнекұл арғы атасы Шапырашты-Қарасай, бергі атасы Түрікпеннің Тілеу атты баласынан тараса, Дөнен бай сол Түрікпеннің Жарылғап атты екінші ұлының нәсілі. Сол Ораз Жандосов, қызыл комиссар Дәнекұл Байсалов сындылармен туыстық іліктестігі бар да, олармен пікір жарастығы жоққа тән. Бұл түрікпен-жарылғап Дөнен байдың қапы қалуына да ықпал еткендей. Осы қиырдағы Нұрбек бай, басқа да ауқаттылар аздаған ірі қараны, қой-ешкіні жасырып, нәпақа етуге жарарлық талшық жағын қамдаса, Дөнен бай ол жөнінде саусақ ұшын қимылдатпай түгін сыртына теуіп міз бақтастан отырған орнында шөкті. Мыңжыл мұрты ойылмаған дәулетімнің бір пұшпағын опырса соның өзі-ақ бұл атжалмандардың тамағынан өтпей қақалып өлер деген сенімділігін, өркөкіректігін көлденең тартқандай. Сөйтіп, тұяғын тасқа соққанын кеш білді. Бөлшектер бүкіл малын сыпырып әкеткен күннің ертеңіне бұл бұт артар шолақ байтал таппай жер бауырлап жатты. Бірақ өйтіп қанша жатсын, екі-үш апта өткізіп, үйіндегі ұсақ-түйек күміс ақшаға біреудің есегін сатып алады. Ол іштегі күйікке одан әрмен күйік қосса керек. Ақыры, кешегі деміне нан піскен бұл паң да маңғаз бай мал күйігінен о дүниеге аттаныпты. Ал Айдынбай атты жалғыз ұлы жетім қалыпты.

Осыған ұқсас күйлер басқаларда да бар екен. Кешегі жылқышы, қойшы, бақташы сияқтылар қу таяқты құшақтап қалған соң әлдекімдердің азғыруымен Сарыөзекке тартып, шойын жол қырлысындағы беттері қара-қожалақ жұмысшылардың қатарына қосылыпты. «Аштан өлмеуімізге бұл да бір сеп» деп ойлағанға ұқсайды. Ал өлім-жітімнің онда да баршылық екенін бірден аңғармаса керек. Бұған қоса мал кәмпескелеуші қызыл өкімет белсендісі тағы бір уәкілдің зорлық-зомбылығы жайлы да аңыз тарады. Мұртты мысық тәріздес бір жылтыр көз уәкіл өзі кәмпелескелеген бір орташа байдың отбасына кейін қайта соғып, оның жас та әдемі келіншегін зорламаққа ниеттенеді. Келіншек қол-аяғы берік қайратты жан екен, «құлқынына құм құйылғыр,

әнеукүнгі жебірлігің аз екен ғой» деп, бұл керегеден ағаш оқтауды суырып, уәкілді маңдайдан ұрады. Бетін қызыл-ала қан жапқан уәкіл тапаншасын кезеніп, «кәне жаның барда айтқанға көн» деп қаһар төгеді. Сол шақта үй иесінің жеті, он жастағы екі ұлы кіріп келіп, шешелеріне ара түседі. Дегеніне жете алмаған уәкіл келіншектің қолындағы оқтауды жұлып алып, оның өзін де, екі ұл баласын да қанға бөктіре соққылайды. Сөйтіп, тайып тұрады.

Көп ұзамай үйдің отағасы да оралады. Ол болған жайды естігенде әлдекім төбесінен ауыр тас тастағандай табалдырыққа шоңқияды да қалады. Келіншек оған «кәне, уәкілдің соңынан қу, кегімізді ал» деп аттандайды. Күйеуі ынжықтау неме екен, сол отырған орнынан тапжылмайды. Содан жаман көңілі қалған келіншек екі баласын жетектеп төркініне кетіп қалыпты.

Ал түстіктегі Кетпен жотасы өңірін шарлағанда әкелетін олжаларының өңі сәл-пәл өңі өзгеше шығады. Мұнда көбіне жоғарыда ныспысы аталған албан Жақыпберді жайлы аңызға бергісіз жайлар бір-бірімен құйрық тістесіп тізбектелетін көрінеді. Арғы бабалары тарихқа аян Өз Тәуке тұсында ғұмыр көшкен Өлмерек абыз бен оның бел баласы Жәнібек болса бергі бабасы кезінде Қытай патшасымен келіссөзге қатысқан елші Пұсырман, одан туған Тазабек делінеді. Бұл Тазабек те көп қиқу сөзінде тамызыққа жараған пенде. Герасим Колпаковский әскеріне қарсы шығып, өздерін мұсылман дінінің жанкүйерлері атаған бәз біреулер сатқындық жасап қолға түсіп, Тазабек сол казак-орыс әскерлерінің тұтқынында айуандықпен өлтіріледі.

Соның күйігінен де ме бұл Тазабектің ең жақын туыстары кейінгі, 1916-жылғы Қарқара көтерілісінде де жандарын шүберекке түйіп, көзсіз ерлікке барады. Міне, осындай құрпыш білекті аталардың ұрпағы Жақыпберді де қаршадайынан-ақ ұшқырлығымен, мергендігімен айшықталыпты. 1913-жылы Романовтар әулетінің таққа отырғанына үш ғасыр толуына орай Қарқара жәрмеңкесіндегі тойда уезд бастығы – үлкен ұлықпен бәстесіп, тұстарынан өткен бір қырғыздың атының құйысқанында жылтыраған күміс қалыпты және сол қырғыздың аппақ айыр қалпағын атып түсіреді. Мұндай мергендікті табиғаттан тыс күштің ықпалы ма деп, ұлық жағасын ұстап, талықсығандай күй кешіпті.

Міне, сол албан Ж а қ ы п б е р д і өткен 1928-жылғы к ә м п е с к е н ің өнебойында талай қоңсылас руластарды осы Қытай жеріне қарай табан аудартыпты. Бұл ретте Қоғалыдағы мына қызыл-

қаңлы Құндақбай Төлендіұлының көптеген қылықтарын айна-қатесіз қайталапты. Ал биылғы, осы 1929-жылдың ерте көктемінде сол Кеген, Нарынқол өңіріндегі Қулық тауының Айырлы асуында болған қаны тамшылаған тың жаңалықты естіген де, естімеген де арманда. Осы аталмыш Айырлы асуында албан Жақыпберді аэроплан атып түсіріпті. Ал, ендеше... ОГПУ басшылары «біз өткен 1928-жылы ұшан-теңіз қателіктер жібердік, шамадан тыс көп тұрғындар мал-жанымен Қытайға өтіп үлгерді. Сырт асуындағы қырғыз Жақсылық Жантай, Нарынқолдағы Мергенбай, Кегендегі Жақыпберді, Қоғалыдағы Құндақбай сынды атышулы, «қанқұйлы» бандылардың әрекетіне еш тиянақ жоқ, осынау таулы өлкелерде барлау қызметін күшейтуге көмек керек» деп жылай бергесін жоғарыдағы әскери лауазымдылар Тянь-Шань сілемдеріне қарай аэроплан ұшырыпты. Мынау Құндақбай айналасындағы ығай-сығайға аэроплан біршама таныс ұғым. 1927-28-жылдары Түркісіб шойын жолының сорабын сызғанда осындай «темір қанатты құстар» пайдаланылған еді. Сондай бір «құс» осы биылғы ерте көктемде Айырлы асуына таяу Жақыпберді бастаған бір көштің үстінен ары-бері өтеді. «Әй, қазақтар! Қайтыңдар кейін! Қайтыңдар кейін» деген дауыстар да естіледі. Бірақ Жақыпберді саспайды. Жасында сол заманның ғұламасы, шежіреші, фольклоршы, баспагер Жүсіпбек қожа Шайхысламовтан дәріс оқыған бұл әжептәуір сауатты еді. «Саспаңдар, мен бұл пәленің қазанын қақ айырамын» деп өз қарауындағыларға жігер береді. Сосын аэроплан қайта оралып соққанда оның бензин құюлы бағын дәл көздеп атады. Көп ұзамай аэроплан әуеде қикалақтап, ақыры тұмсығымен жер сүзе құлапты.

Міне, осы оқиғадан соң албан Жақыпберді өкшесін көтеріп, өзі бастаған қазақ көшімен бірге Қытай жеріне, Кетпен жотасы төңірегіне қарай тез жылыстаса керек. Осыған жалғас Құндақбай Төлендіұлы теріскейге Шәуешек, Дүрбілжің жаққа ат ізін салғандардың да жырына мұқият ден қойды. Бірақ олардың жыры ағаш бөшкеде орыстар қайнатқан сыра сияқтанып, суынан көбігі көп, алабөтен ісі де мұрын жаратын аласапыран бірдемелер болып шықты. Себебі, оны жеткізушілер өз көмекейіндегіні өздері де жете түсінбейтін, сөз жарысында әрқайсысы әр пұшпақтан бір тартып, онсыз да ала-құласын айырғысыз қоймалжың дүниені тіптен алабажақ ететін. Әрине, мұнда да осы Қытай өлкесіне қарай ауа көшу, ал көшіп келгендердің әрқилы қыспаққа ұшырауы, қызыл бөлшектердің екпіні тәрізді найзағайша шатырлаған тіркестер құлақ жарады. Бірақ тереңіне үңілсең мазмұны сәл басқаша жыр.

Жалпы, бұл Тәңір тауының түстігі, теріскейі аталатын кеңістіктегі Шығыс Түркістан өлкесін, яғни, Алтай, Тарбағатай, Іле өңірін жоңғар

шапқыншылығынан босаған соң Қытайдың Цин патшасы өз меншігі санап, әскери күшпен егіншілерді құмырсқадай қаптатып енгізе бастағаны мәлім. Ал бергі жақтағы Ресей үкіметі де қарап жатпады. 1864-жылы Қытай мен Ресей қазақ даласын екіге бөліп, әрқайсысы өз үлесін қанжығаларына бөктерді. Міне, сол күннен-ақ Қытай билігі өздеріне бұйырған Шығыс Түркістанды игеруді тіптен үдетті. Бұған мынадай екі мысал өзі сұранып тұр. Сол кездегі Қытай армиясының бестен төрт бөлігі осы Шығыс Түркістанға кіргізіліпті, әрі 1864-1911 жылдар аралығында сол әскери күш ұстауға төрт жүз миллион сәрі күмістен астам қаржы жұмсалыпты. Тарихшы-мамандардың пікірінше бұл Аспанасти империясының сол кездегі жағдайында астрономиялық сома ретінде аталады.

Ал осындағы түркі тілдес халықтардың яғни жоңғар шапқыншылығынан соң қайта оралған, негізінде қазақтардан тұратын көшпенділердің халі тіптен нашарлайды. Енді қалай, алым-салық еселеп артты, ол алым-салықтың түрлері де көбейді, «ислам дінін саясатқа араластырмау, мұсылман дінбасыларын қудалау, егер діндарлар мемлекеттік қызметке тұрғысы келсе өз дінінен бас тартуы шарт» тәрізді ескі заманғы Қытай императорларының саясаты қайта жаңғырды. Бұған халық қалай төзсін, алғашқы мерменде-ақ Уәлихан, Ишахан, Тәуекел, Ақшахан, Сабыр сынды қожалар басқарған исламды қорғау соғысы бұрқ етті. Бұл Хотан, Қашқар, Кучар диханшыларының, Іледегі қазақ, ұйғыр, дүңген тұрғындарының көтерілісіне ұласты. Бұларды басып-жаншу үшін Қытай патшасы бірнеше жылға созылған қантөгісті жорық ұйымдастырды.

Бұл жойқын соғыс, қатігездік қазақ, ұйғыр, дүңген тәрізді сол аз ұлттарға ғана емес, қытайлықтардың өздеріне зіл батпан шығын, ашаршылық әкелді. Сөйтіп, 1911 жылы Қытайда жалпыхалықтық төңкеріс нәтижесінде Цин патшалығы жойылып, Гоминдан партиясы басқарған «Қытай Республикасы» жарияланды. Бұл жаңа қоғам батыстық үлгідегі демократиялық мемлекет құруды көздеді. Бұл жағдай 1917 жылы Ресейде жеңіске жеткен большевиктер партиясына, әрине, ұнаған жоқ. Большевиктер Қытайдағы Компартия жетекшісі Маоға көмек қолын созып, оны Гоминдан партиясының көсемі Чан-кайшиге қарсы соғысқа арандатты. Бұл соғыс бас-аяғы жоқ ұзақ жылдарға созылып, сондағы онсыз да күйзелістен күйзеліске ұшыраған, сормандай диханшылардың мойнындағы қылбұрауды тіптен қатайтты. Арасында жапон басқыншыларына қарсы Отан соғысы да тұтанды. Шектен тыс қым-қиғаш дүние, арпалыс... Жығылғанға жұдырық. Тіпті үсті-үстіне жұдырық десе де болғандай.

Міне, осындай төкпелердің ағыны Құндақбайды қалғытып, үйқысыратқанға да ұқсатқан. Кенет Құлжатай аузынан ұшқан бір ақпар мергенді селт еткізіп оятып, табанда сергітті. Құлжатай мынадай бір оқиғаны

ежіктей жеткізді:

— Ау, мерген дос, біз Шәуешекте сіздің бір ерлігіңізді қаз-қалпында қайталаған жүрек жұтқанның ныспысын да естідік. Сосын да оның кім екендігін қазбалай сұрадық. Ол керей Ислам дейтіннің баласы Оспан. Исламның бәйбіше, тоқалы болыпты, мына Оспан сол бәйбішеден туған үлкен ұлы екен. Шәуешек жұрты өзімен іргелес Моңғолиямен алыс-берісі көп, әрі құдандал ел ғой. Осыдан он жылдай бұрын, ол кезде Оспан небәрі он тоғыз жаста, ия, Құндақбай, өзіңмен түйдей құрдас, сол жылы оның немере әпкесі Моңғолия жеріне ұзатылыпты. Әкесі құдалыққа баратындардың ішіне өзінің тоқалы мен Оспанды да қосыпты.

Оспан ол жақта біраз бөгелсе керек, қайтар жолда әншейінде ашық-шашық шекара кенет тарс жабылып, Оспан «шекара бұзды» деген жаламен моңғолдардың тұтқынына түсіпті. Шекара бөлімінде біраз күн қамалып, ақыры, оны ішкі қалалардың біріне апармаққа кісендеп, екі қарулы әскердің алдына салып жөнелтеді. Тау қуыстарында бір оңтайлы жерде Оспан «дәрет сындырамын» деп аяқ-қолы сәл босаған ол сол кісенмен екі айдауылды табанда ұрып-жығып, ат-көлігін олжалап, Алтай асып жоғалыпты. Ау, Құнекем, мерген дос, әлгі өзінді Қоғалыда тұтқындаған қызылдардың бір офицері мен төрт солдатты Қотырқай тауының күншығыс жағындағы Шайтансай арқылы Талдықорғанға апара жатқан жолда сенің жасаған ерлігіңнен айырмасы бар ма? Біз де өзімізге сөз тигенде сол жайында оларға ақпар жеткіздік. Олар да мұқият тыңдады. Сосын да олар Оспан жайында біраз шешіле сөйледі.

Құндақбай орнынан көтеріліңкіреп отырды:

— Қырау басқан терезені тазаладың екен, оны ақырына жеткізіп, дұрыстап тазала! Оспан аттының тағы не қылығын естідіңдер?

Құндақбайдың бұл сауалы Шәушек, Дүрбілжің барып қайтқан Құлжатайдың ғана емес, оның тобындағыларды қоса өрекітті. Енді бәрі жарыса сөйледі. Түкіріктеріне шашалып, өлердей халге жеткендері де бар. Тек Құндақбай олардың ауыздарынан не шықты, бәрін қапшыққа сала берген жоқ, көп ырду-дырдудың негізгі дөнін ғана теріп отырды. Сондағы мұның жиып-теріп, санасына сіңіргені мыналар еді.

Оспан Ислам баласы Қытайдың Алтай аймағы Көктоғай ауданында туыпты. Ауыл молдасы, құран хатымға жүйрік әкесінен сауатын ашқанмен дінге аса берілмеген, есесіне Көктоғайда Екіқызыл атты жерде егін салып, әрі ауқатты ағайындардың жылқысын бағады екен. Әрі әкесінің інісі Қыдырханға ілесіп, Моңғолия аумағына сауда ісімен де қатынаған. Тек жоғарыда баяндалғандай ара-тұра, күнделікті тірлік өзі душар еткен шалт қимылдарға қатысып қана аздап аты шығыпты. Былайынша Оспанның тек таза адал еңбекке бой ұрғаны әзірше алақандағы жазудай айқын.

Жоғарыдағы оқиғаға ұқсас

мынадай бір жайды бастан кешіпті. Сол жылдарда Алтай өңірінде атағы жер жарған Зуқа батыр да өмір сүріпті. Бұл өзі ел қамын жеген, әрі анау-мынау қараулыққа да барған оң-терісі аралас жан екен. Терісі сол—Зуқа батыр өз қарамағында бес-алты, кейде оншақты барымташы жігіттерді де ұстайды екен. Бірде оның бес-алты барымташысы жайылымдағы Оспанның біраз жылқысын ысқыртып қуып әкетіпті. Оспан олардың соңынан шауып жеткен жерде әлгі бес-алты жырындыны жалғыз өзі қайың құрықпен ұрып құлатыпты. Бұл жалғыз шауып жау алған сайыпқыран өзіне алыс құда есепті Исламның баласы Оспан екенін естіген Зуқа батыр ол немені көзіммен көрейін, әрі сынайын деген ниетпен қыдырыстап екі-үш нөкерімен Исламның үйіне келеді. Ислам оны қой сойып, астау-астау қымыз алдырып жақсылап сыйлайды. Ал баласы Оспан үйде жоқ, Екіқызылда егін суарып жүр екен. Ақыры, кештетіп, шаршап-шалдығып ол да келеді. Сонда Зуқа батыр: «Оспан шырағым, маған ерген бір жігіт қымызға масайып, босаға сыртында ұйықтап жатыр, кеш қарайды ғой, үйге кіргізе салшы» дейді. Оспан барып оған саусақ ұшын тигізген сәтте-ақ «масайған» неме ыржалаңдап атылып, темірдей қолдарымен Оспанның мойнына, беліне оралып, оның өзін алып ұрмаққа әрекеттенеді. Тек Оспан одан әлдеқайда қайратты шығады. «Масайған» немені тырп еткізбей көтеріп әкеп Зуқаның қасына тастайды. Сөйтсе оның масайған дөнемесі жоқ, Зуқаның алдын-ала дайындап әкелген Омырауқара атты палуаны екен. Оспанның жойдасыздығына таңырқап, көзі шарасынан шыққан Зуқа: «О, шырағым, бақталайың Алланың қолында, түбінде ісі қазаққа таныларсың, Керейдің кер жақ батыры өзің атанарсың» деп, шын пейілімен бата беріпті.

Құндақбай бұл Оспан Ислам баласының қызылдарға қарсы тайталаста өзінің бір ерлігін қайталағаны үшін ғана жадында тұтты, ал түптің түбінде, тәңір жазуымен, тағдыр тәлкегімен сонау алыс теріскейдегі әр Алтай аймағының тумасы, осы Орта жүз-керей азаматы өзінің қандыкөйлек, қарулас досына айналарын, әзірге сезген жоқ. Тіпті аз-кем әулиелігі, көрегендігі бар болса да солай. Оның орнына сол теріскейдегі, түстіктегі қырық рудан құралған қазақ атты көшпенділердің ұзыннан-ұзақ созылған шекарадан әрі өтіп, Қытай атты, Аспанасти елі атты қолтығы да, көмекейі де кең аждаһаның өңешіне жұтылып бара жатқанын ойлап, мұның арты неге соғар деген уайымның да уысына түседі. Тек басқа бағдар жоқ, алдыңда екі тозақ тұрса, соның қай жарасы жеңілін таңда, сосынғысын жаратушы ием өзі ымдап көрсетер деген ескі қағида ғана медеу. Ия, медеу, тек қана медеу!

Осы Құндақбай шаңырағының астында бас қосқандардың суық жел үргендей алағызған көңіліне біршама жылылық әперетін де бір адам бар. Ол әлгі Матай мен

Түлкілі тауларының тоғысындағы Алтынемел асуынан соққан желді тоқымымен жауып тоқтаттым дейтін әйгілі қуақы, тілін тісіне жаныған, қаңлы Кенжебек еді. Бұл да өткен күзде болмашы мал-жанымен осы Қытай жеріне қоныс аударған. Өзіне алыс ағайын есепті Құндақбай от жаққан маңға таяу тұстағы қауымды іздеуге аңсары ауатыны пешенеден белгілі. Ондай қауым қайдан табылады, әрине, Құндақбай Төленді баласының айналасынан. Бұл Кенжебек тірлік, күнкөріс қамынан гөрі іште кептелген хикаяттарды, жаңылтпаштарды, іліп-қақпайларды сары майдай сақтап, тыңдар құлақ арқылы әрбір зерделі көкірекке құйып жүруді көбірек қаузаиды. Міне, бүгін де Құндақбай отбасында сондай ынтазарлар бірінің аузына бірі алақтап, кім не айтады дегендей ашқарақтана ыбырсып жатыр емес пе? Осы қарсаңда ғана Қоғалы аңғарында шөккен бай-кедейлердің, басқалардың тайталасы, атыс-шабысы хақындағы сыбыстарды ежіктеп тауысып, қызылшеке белсенділер Тоқаш Бокин, комиссар Дәнеқұл Байсалов, тіпті олардың да төбелерінен сөз асырып барып, атақ-даңқымен күннің көзін көлегейлердей жарап сонау Мәскеу, Петербор тараптағы дөкейлердің ұстанымдарын жаңқалап, бір-бірінің көз алдарында боршалап тастады ғой. Олар таратқан қаулы-қарарлардың оң-терісі қандайлық, мұсылман баласын қайсысының пиғылы түзу деген сұрауларға жауап іздеп бас қатырғандар да жетіп-артылады. Қу шөпке от тигендей аз-кем дау-дамай да оннан-мұннан бұрқ етеді. Біразының тіл-жағына едәуір салмақ түскені де аян. Сондай бір үзілісті шақта ірге жақта, көпшіліктің аяғына оралғы болғандай көрнекісздеу болмысты Кенжебектің сыбызғыша сызылған үні бәріне бүйірден тигендей әсер етті.

— Ау, қоңсылас, көшпенді ағайындар, атажұрттан безгендердің көңіл-күйі қу дала, құба мекенше құлазитынын сіздерге жырлап жатпайын, ол өзіміздің басымыздағы кестелі тақия тәрізді жіп-мібіне дейін таныс мүлік. Сіздер құлағын шулатқан дөкей бастықтардың қай ісі жөн, қай ісі теріс дегенге арқандаулы аттай айналып соға бердіңдер. Әуелі сол бастықтардың өздерінің тегі кім, соны ажыратсаңдар нетті? Осы жөнінде бір естігенім бар. Соны...

— Әй, Кенжебек, сөз тізгіні сізде! Тек Қожанасырды қоса арандатпай ырғаңызшы! Ол әпендемен құлағымызды жауыр қылдыңыз ғой! — деп екінші іргеден біреу сұңқ етті.

— Жо-жоқ, шырағым! Бұл хикаятқа Қожанасыр бабамыздың қылдай да қатысы жоқ! Тікенектен шошып, шоқ басқанымыз ба, қалай? Сәл сабыр, сәл сабыр! Өзіміз илейтін терінің пұшпағы, бұл да керек, мұны да іште қорытқан жөн! Ерте-ерте заманда, ешкі құйрығы келте заманда, сахара, сайын даланың ен ортасында үлкен бір әулиенің моласы болған екен дейді.

Ұзақбай ДОСПАНБЕТОВ

Жалғасы келесі санда.

КОРЬ — симптомы и профилактика заболевания

Симптомы кори
Инкубационный период при кори составляет от 10 до 14 дней. Симптомы кори включают в себя:

- Лихорадку
- Сухой кашель
- Насморк
- Боль в горле
- Конъюнктивит

Маленькие белые пятна с голубовато-белым центром на красном фоне, располагающиеся на слизистой щек (так называемые пятна Коплика-Филатова).

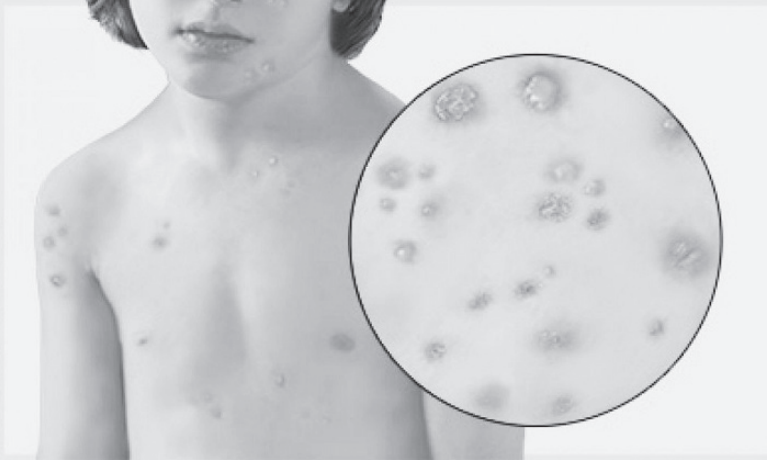
Кожная сыпь, в виде больших плоских пятен, которые часто сливаются; имеет этапность — начинается с лица и далее распространяется постепенно вниз, на туловище и конечности.

Заболевание имеет определенную этапность и занимает 2-3 недели:

Заражение и инкубационный период: В первые 10 - 14 дней от контакта с зараженным человеком — нет никаких симптомов.

Период неспецифических симптомов. Первым симптомом кори обычно является легкая или средней интенсивности лихорадка, которая нередко сопровождается постоянным кашлем, насморком, конъюнктивитом и болью в горле. Эта стадия является относительно легкой и продолжается два-три дня.

Период сыпи. Сыпь состоит

из маленьких красных пятен, некоторые из которых слегка приподняты над уровнем кожи (папулы). Скопления пятен и папул при кори придают коже диффузно-гиперемизированный внешний вид. Сыпь сначала появляется на лице, особенно много ее за ушами и вдоль линии роста волос.

В течение следующих нескольких дней сыпь распространяется вниз: на руки, туловище, затем на бедра, голени и стопы. Одновременно с появлением сыпи резко нарастает лихорадка, достигая 40-41 градуса. Сыпь длится до шести дней и постепенно исчезает, начиная с лица, затем с рук, туловища и в последнюю очередь — с бедер и стоп.

Больной корью заразен около

КОРЬ ЯВЛЯЕТСЯ КЛАССИЧЕСКИМ ДЕТСКИМ ИНФЕКЦИОННЫМ ЗАБОЛЕВАНИЕМ, ВЫЗЫВАЕМОМ ВИРУСОМ. В ПРЕЖНИЕ ВРЕМЕНА КОРЬ ВСТРЕЧАЛАСЬ ЧРЕЗВЫЧАЙНО ЧАСТО, НО ТЕПЕРЬ ЗАБОЛЕВАЕМОСТЬ СНИЗИЛАСЬ ДО РЕДКИХ СЛУЧАЕВ БЛАГОДАРЯ МАССОВОЙ ВАКЦИНАЦИИ. КОРЬ ПРОЯВЛЯЕТСЯ КАШЛЕМ, НАСМОРКОМ, КОНЪЮНКТИВИТОМ, БОЛЬЮ В ГОРЛЕ, ЛИХОРАДКОЙ И КРАСНОЙ ПЯТНИСТОЙ СЫПЬЮ НА КОЖЕ.

восьми дней: вирус начинает выделяться в окружающую среду за четыре дня до появления сыпи и заканчивает через четыре дня от появления первых элементов сыпи.

Когда обращаться к врачу
Позвоните своему врачу, если вы считаете, что Вы, или Ваш ребенок были в контакте с больным корью или уже заболели корью. Обсудите с врачом полноценность календаря прививок Вашего ребенка перед его поступлением в начальную школу, в колледж или до предстоящей международной поездки.

Причины заболевания корью
Причиной кори является вирус, который размножается в носу и горле зараженного ребенка или взрослого.

Когда больной корью человек кашляет или чихает, инфицированные капельки распыляются в окружающий воздух, после чего другие люди могут их вдохнуть. Зараженные капельки также могут осесть на поверхностях и оставаться активными на них в течение нескольких часов. Если здоровый человек прикоснется руками сперва к этим поверхностям, а затем потрет свой нос или глаза, он также может заразиться.

Факторы риска
Отсутствие вакцинации. Если Ваш ребенок не имеет вакцины против кори, его риск заболеть при контакте с больным человеком гораздо выше, чем у привитых детей.

Подготовка к визиту врача
Готовясь к визиту врача, Вы можете сделать некоторые полезные приготовления:

- Запишите все симптомы, которые испытываете Вы, или Ваш ребенок, включая те, которые не кажутся Вам связанными с этим заболеванием
- Запишите ключевую личную информацию, в том числе - любые недавние поездки
- Составьте список всех лекарств, витаминов и пищевых добавок, которые принимаете Вы или Ваш ребенок
- Составьте список вопросов, которые хотели бы задать своему врачу.

Ваш врач, вероятно, задаст вам ряд вопросов, таких как:

- Вы или Ваш ребенок вакцинированы против кори? Когда и сколько раз вводились вакцины?
- Вы недавно путешествовали за пределы страны?
- Кто еще проживает в вашем доме? Все ли они привиты от кори?

Профилактика кори
Если кто-то в Вашей семье болеет корью, соблюдайте следующие меры предосторожности:

- Изоляция. Поскольку корь является очень заразной за 4 дня до начала сыпи, и 4 дня после ее начала — больной человек должен находиться в максимальной изоляции в этот период времени. Никаких посещений, визитов и встреч.
- Особенно важно изолировать непривитых людей от зараженного человека
- Вакцинация и введение иммуноглобулина. Задайте своему семейному врачу вопросы о необходимости специфической экстренной защиты каждого члена семьи.

Гулманат ТАЛГАТОВНА, госпитальный эпидемиолог ГКП на ПХВ «Жамбылская ЦРБ» кабинет ЗОЖ.

ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ НАСЕЛЕНИЯ

ЧТО ТАКОЕ ТУБЕРКУЛЕЗ?

Туберкулез — одно из древнейших инфекционных заболеваний. Открыл возбудителя туберкулеза и доказал, что это не наследственное, а инфекционное заболевание Роберт Кох в 1882 году. Туберкулез одна из наиболее распространенных инфекций в мире. Эта заразная болезнь, вызываемая, как и все заразные болезни, микробами. Микроб туберкулеза под микроскопом при сильном увеличении имеет вид маленькой палочки, поэтому и получил название туберкулезная палочка.

Туберкулез — это инфекционное заболевание, которое характеризуется образованием в лёгких и лимфатических узлах, специфических воспалительных изменений.

Туберкулез — это не только заболевание легких, но и поражение всех органов человека — костей, почек, мозга и мозговых оболочек, кожи, глаз и других органов. Однако, чаще всего встречается туберкулез легких.

Источники туберкулезной инфекции:
Основным источником заражения является человек, больной открытой формой туберкулеза, т. е. выделяющий микобактерии во внешнюю среду. Заразиться туберкулезом можно при тесном общении с больными туберкулезом преимущественно через воздух, а возможно так же заражение при поцелуе, через носовой платок больного, через одежду, посуду, полотенце, постельное белье и другие вещи, на которые попала мокрота, содержащая большое количество микобактерий.

Как передается туберкулез?

1. Аэрогенный (через воздух):
 - воздушно-капельный (при чихании и кашле).
 - воздушно-пылевой (в запыленных помещениях, где был больной).
2. Пищевой (через продукты питания).
3. Контактный (через предметы быта).

Возбудитель туберкулеза имеет способность длительное время сохраняться

во внешней среде, например, в запыленных, зараженных плесенью помещениях микобактерии способны выживать годами, оставаясь при этом опасными для человека.

Факторы, способствующие заболеванию туберкулезом

1. Неполноценное питание.
2. Тесное, длительное общение с больным туберкулезом (для детей раннего возраста достаточно и кратковременного контакта).
3. Алкоголизм.
4. Табакокурение.
5. Наличие сопутствующих заболеваний (диабет, язвенная болезнь желудка, хронические болезни легких).

Меры профилактики туберкулеза

1. Здоровый образ жизни. Лучшим средством для достижения этой цели является создание правильного режима дня и закаливание организма.
2. Прогулки на свежем воздухе, солнечные и водные процедуры, занятия физкультурой, правильное сочетание отдыха и трудовой нагрузки, полноценное, богатое витаминами питание, достаточный и своевременный сон, т. е. правильный гигиенический режим, способствуют укреплению организма человека и тем предохраняют его от заболевания туберкулезом.
3. Необходимо, как можно больше бывать на свежем воздухе, независимо от времени года, так как свежий воздух благотворно действует на организм и является прекрасным средством закаливания.
4. Соблюдение правил личной гигиены: мытье рук, посуды с использованием моющих средств и проточной воды, влажная уборка и проветривание жилых помещений, обязательная термическая обработка мяса и молока, пользование индивидуальными гигиеническими средствами и посуды, водные процедуры — обтирания, обливания, души.

5. Соблюдение этикета кашля.

Важным разделом гигиенического режима является правильное питание. Человек должен получать разнообразную пищу, которая способствует повышению аппетита и хорошо усваивается организмом. В состав пищи, кроме белков, жиров и углеводов, обязательно должны входить витамины и минеральные соли. Белки содержатся в мясе, молоке, твороге, яйцах; углеводы - в сахаре, хлебе, картофеле, крупе. Витамины и минеральные соли содержатся главным

образом в свежих овощах и фруктах.

6. Обязательная вакцинация БЦЖ при рождении, и ревакцинация в 6-7 лет.
7. Своевременная диагностика туберкулеза.

С.С.ОСПАНОВА, заведующая отделения профилактики и психосоциальной помощи ГКП на ПХВ «Панфиловская многопрофильная межрайонная больница».

Бейсенбі - Четверг, 18 маусым

ҚАЗАҚСТАН

06.00, 02.30 Әнұран
06.05, 13.25«Ауылдастар»
06.40, 17.00, 20.00, 00.20 AQPAPARAT
07.20 Т/х «Шашу»
08.20 М/х «Алдар Көсенің кеңілді оқиғалары»
08.30 М/х «Трансформерлер: құтқарушы боттар»
09.15 М/х «Достық – жеңілмейтін күш»
10.00, 18.00 Т/х «Шексіз сезім»
12.00«Niet»
13.00«Қызғалдақ ғұмыр»
14.00, 21.30 Т/х «Ғажайып дәрігер»
15.00, 22.30 Т/х «Әмірші әйел»
16.10, 23.30 Телехикая «Әскерден хат»
17.15 «Қызық екен...»
20.40, 01.05«Ashyq alan». Қоғамдық-саяси ток-шоу.
01.55 «Konil tolquny»

КТК

07.05 «Мерекелік концерт»
07.30, 19.30 Кешкі жаңалықтар
08.00, 03.00 Т/х«Сүйікті Дениз»
09.50 НОВОСТИ
10.30, 01.20 «Восток-Запад»
12.25, 23.40 «Высокие ставки»
14.10, 21.40 «Сиделка»
16.15 Т/х «Улы тамшылар»
18.00 Т/х «Ясминның тағдыры»
20.00, 03.45-04.30 «Қарапайым ханышайым»
21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Әнұраны
06.00 7 күн повтор
07.30, 10.00«Вкусное утро»
08.05, 01.25 «Менің тағдырым»
09.10 «Discovery:как устроена Вселенная».
10.35, 17.10 Т/х «Разия»
11.50 Т/х «ПӨЛЕНШЕЕВТЕР»
12.30 «Баспаханаға бағыт»
13.00, 18.25 Т/х «Сүйе білсең»
14.40, 21.40 «Жестокий Стам-бул». Сериал
15.25, 22.25 Сериал «Большая маленькая ложь»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.50 «Індетпен күрескен Қазақстан»
21.00 Итоги дня
00.00 «Жұлдыздар айтысады»

АСТАНА

06.00, 03.35 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00,17.50 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и медведь»
10.00, 22.00 Т/х «Кулфи»
11.20, 21.00 Т/с «Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.10 «Ханзада Жумонг» корей телехикаясы
14.00Elorda live
14.10 «Союзмультфильм»
14.55, 00.30 «Бір болайық» үнді телехикаясы
16.00 «АЙТАРЫМ БАР»
16.55 «Қош келдіңіз!»
18.00 «1001 түн» түрік теле-хикаясы
19.00 Тұсаукесер! «КЕК» түрік телехикаясы
20.00, 01.10ASTANA TIMES
02.00 Д/ф «Елорда қуаты»
02.20 «Әзілстан» жасырын камера
02.30«KazNet» ғаламторға шолу
02.50 «Біреудің есебінен» деректі драма

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Тағы да сүй»
06.45 «Той заказ»
07.15,18.00 «Басты Жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕНСКОЕ»
12.00 «QOSLIKE» бағдарламасы.
15.45 «Наживка для ангела». Многосерийный фильм
16.45 «Пусть говорят»
18.00 Басты жаңалықтар
18.45, 03.20 «Басты прайм»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.45, 22.50 «Гончие-4»
22.00, 02.35 «П@УТИНА»
00.20 «ГРАНИЦА. ТАЕЖНЫЙ РОМАН»
02.00 «ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ»
04.20 «Ұшқалақ»

Жексенбі - Воскресенье, 21 маусым

ҚАЗАҚСТАН

06.05, 15.30, 01.50«Ауылда-стар»
06.35 «Қазақ даласының құпиялары»
07.05 «Ұлттық арнада ұмытылмас әндер»
07.50 «Шын жүректен» (Медици-на қызметкерлері күніне)
08.40 «Сен де бір кірпіш дүниеге»
09.00, 11.00, 13.30, 15.00, 16.00, 20.40 «Абзал жандар» Теле-марафон
10.00, 18.00 Т/х «Шексіз сезім»
13.00 «Тұлға»
14.00 Т/х «Ғажайып дәрігер»
14.50 К/ф «Армандай біл»
16.30 «Nazar aydar» театрының концерті
20.00, 01.00 «Мәселе»
20.40 Арнайы жоба
20.00, 02.20 «Апта»
21.00 Концерт «Абзал жандар»
23.00 К/ф «Вирус»
00.50 КТА

ХАБАР

06.00 «Тамаша»
07.40 «Әсем әуен»
09.00«Самопознание»
09.10 М/с «Малышарики»
10.00 М/х «Киегі Қазығұрт»
10.20, 01.00 «От всего сердца»
11.25 Комедия «Класстастар»
12.50 Семейное кино«Громобой»
14.30 Мегахит «Планета Капэкс»
16.35 Мегахит. «Золото»
18.45 «Мәжіліс.kz»
19.15 «Жұлдызды жекпе-жек»
21.00 «7 күн»
21.30 «Большая неделя»
22.30 Сериал «Новая кровь»
23.25 «Хавар boxing»
01.45 «Көрімдік»

АСТАНА

06.00, 02.35 «Ән мен әзіл»
07.00, 01.10 «KazNet»
07.30, 02.05 «Әзілстан»
08.00 М/ф «Маша и Медведь»
10.00 «TeleBingo»

Жұма - Пятница, 19 маусым

ҚАЗАҚСТАН

06.05,13.25 Ауылдастар
06.40,017.00, 20.00, 00.50 AQPAPARAT
07.20 Т/х «Шашу»
08.20 М/ф «Алдар көсе»
08.30 М/ф
09.15 М/ф
10.00,18.00 Т/х. «Шексіз сезім»
12.00 «NIET» ток-шоу
13.00 Иман өзегі
14.00, 21.30 Т/х. «Ғажайып дәрігер»
15.00, 22.30 Т/х «Әмірші әйел»
16.10, 23.30 Т/х «Әскерден хат»
17.15 «Қызық екен»
13.20 Т/х. Bizben birge
20.40,01.40 ASHYQ ALAN
00.20 PARASAT MAIDANY
02.20 «Жан жылуы»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Жетісужұмбақтары»
10.30 «Сегодня»
11.00 «Әнтыңдайық» /онлайн-концерт/
12.00 «Білепкен жүрек»
12.35 «Абай-175»
13.00 «Шашу»
14.30 «Экорейд»
14.30 С. Бахтың шығармалары
15.00 «Әсем әуен»
16.30 Д/ф «Кеңауқымда»
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 Д/ф «Әлемніңмәдениқазынасы»
18.00 «Шашу»
19.00 «Бүгін» /тікелей эфир/
19.30 Д/ф «Батысқа қарай аққан өзен»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 Д/ф «Кең ауқымда»
21.30 Новости
22.00 «Болмыс» ток-шоуы
22.30 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

ХАБАР

06.00 Қорытынды жаңалықтар
07.30,10.00 Вкусное утро
09.10 «Discovery:как устроена вселенная»
10.35, 17.10 Сериал «Разия»
11.50 Т/х. «Пөленшеевтер»
12.30 «Баспанаға бағыт»
13.00 Т/х «Сүйе білсең»
14.40,21.40 Т/с «Жестокий Стамбул»
15.25,22.25 Сериал «Большая маленькая ложь»
16.10 Тікелей эфирде «Қоғамдық талқылау»
18.00 «Удачная сделка»
20.00 Қорытынды жаңалықтар
20.50 Новый курс
21.00 Итоги дня
00.00 «Жұлдыздар айтысы»

АСТАНА

06.00,03.35 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген» әзіл-сықақ
07.00,17.10 «Үздік әзілдер»
08.00М/ф. «Маша и медведь»
10.00,22.00 Т/х. «Кулфи»
11.20,21.00 Т/х. «Сүлеймен Сұлтан»
12.30,23.10Т/х. «Ханзада Жумонг»
14.00 Специальный репортаж
14.15Союзмультфильм
14.55,00.30 Т/х. Бір болайық»
16.00 «Қош келдіңіз»
16.55 Арнайы репортаж
18.00 Т/х. «1001 түн»
19.00 Т/х «Кек»
20.00,01.10 ASTANA TIMES
02.00 Д/ф. «Елорда қуаты»
02.20 «Әзілстан» жасырын камера
02.30 Kaz Net ғаламторға шолу
02.50 Д/д«Біреудің есебінен»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.35 Той базар
07.00 Басты жаңалықтар
07.45 Жұма уағызы
08.00 Доброе утро
11.00 «Мужское/женское»
12.00 QosLike
15.45 «Давай поженимся»
16.35 «Непутевые заметки»
16.50 «Жди меня Казахстан»
18.00 Басты жаңалықтар
18.45,02.35 Заң сөйлесін
20.00 Главные новости
20.45 Поле чудес
22.00, 00.00 Т/с «Лабиринты судьбы»
23.00,01.50 П@утина
04.20 «Ұшқалақ»

КТК

07.05 Мерекелік концерт
07.30 Кешкі жаңалықтар
08.00, 02.50 Т/х. «Сүйікті Дениз»

ЕВРАЗИЯ

10.25, 22.00 Т/х «Кульфи»
11.45, 21.00 «Сүлейман Сұлтан» түрік телехикаясы
12.50, 23.10 «Ханзада Жумонг» корей телехикаясы
12.40 М/ф «Буба»
14.20 Х/ф «Семьянин»
16.05 «Алдараспан»
18.00 «1001 түн» т/х
19.00 Т/х «Кек»
20.00 «Үздік әндер»
20.45 «Аялы алақан»
00.30 «Ел аузында»
01.40 «Той жыры»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.35Т/х «Жалғыз жауқазын»
06.45, 02.50«Тамаша city»
07.30 «Той заказ»
08.00 «Сенбілік жаңалықтар»
08.35 «Воскресные беседы»
08.45Многосер.фильм «Москва»
12.15Многосер.фильм «По законам военного времени-3»
16.10 «Вспомни меня»
18.00 «Basty bagdarlama»
18.35 Шоу «Dastarhan»
20.00 «Аналитика»

09.50 Новости
10.30,01.10 Х/ф. «Восток –За-пад»
12.25 Сериал «Высокие ставки»
14.10 Мелодрама «Сиделка»
16.15 Т/х. «Улы тамшылар»
18.00 Т/х. «Ясминнің тағдыры»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 «Қарапайым-Ханшайым»
21.00 Вечерние новости
21.40 Мелодрама «Радуга в поднебесье»
03.45-04.30 «Қарапайым-Ханшайым»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Жетісужұмбақтары»
10.30 «Сегодня»
11.00 «Әнтыңдайық» /онлайн-концерт/
12.00 «Білепкен жүрек»
12.35 «Абай-175»
13.00 «Шашу»
14.30 «Экорейд»
14.30 С. Бахтың шығармалары
15.00 «Әсем әуен»
16.30 Д/ф «Кеңауқымда»
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 Д/ф «Әлемніңмәдениқазынасы»
18.00 «Шашу»
19.00 «Бүгін» /тікелей эфир/
19.30 Д/ф «Батысқа қарай аққан өзен»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 Д/ф «Кең ауқымда»
21.30 Новости
22.00 «Болмыс» ток-шоуы
22.30 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

31 КАНАЛ

06.00 Ризамын
07.00 Информбюро
08.00 Сериал «Ганга»
10.00 М/с. «Лунтик»
11.00 М/с. «Ападдин»
12.00 Сериал «Цветы зла»
13.00 «Келіндер бәйгесі»
14.00 Информбюро
14.30 «Кел татуласайық»
17.00 «Экстрасенсы детективы»
18.00 Т/с «Идеальный враг»
19.00 Сериал «Инквизитор»
20.00 Информбюро
21.05 М/ф.
22.40Whats Up?
23.50 Сериал «Интерны»
01.40 «Алдараспан, Шаншар, Нысана» әзілдері
03.30 Ризамын
04.00 Әзіл студия

7 КАНАЛ

06.00 Қыздар арасында
06.50,05.15 Гу-гулет
07.30,15.00 Т/х. «Парижден мені іздеп тап»
08.00,03.45 Т/х. «Элиф»
09.00 «Анна детективъ» сериал
10.00 Смеяться разрешается
11.30, 18.30 Сериал «Куба»
12.30 Субботний вечер
14.30, 01.30 «Келесі кім?»
15.30,01.00 «Побег из аула-2»
16.10 Юморина
19.15 «Дизель шоу»
20.15 Сериал «Жалдамалы қалыңдық»
21.10 Х/ф. «Твои, мои и наши»
22.40 Х/ф «Как женить холо-стяка»
00.20 «Новый день»
02.00 Айнаонлайн
04.30 Жеңіп көр

КТК

07.05«Ән мен әнші»
08.10«КТК-да Қабатов»
09.20 «Смеяться разрешается»
11.10 Мелодрама «Виноград»
14.40 Мелодрама «Переверни страницу»
16.30 «Аталар сөзі»
18.40 «Алдараспан»
21.00 «Портрет недели»
22.00 Мелодрама «Злоумыш-ленница»
01.20 «Спасите нашу семью»
02.50 К/ф «Өшпенділік»
03.50-04.30 «Көріпкел»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Ғибрат»

Сенбі - Суббота, 20 маусым

ҚАЗАҚСТАН

06.05 «Ауылдастар»
06.30 «Aqparat»
07.10 Мультхикая «Трансфог-рмерлер: құтқарушы боттар»
07.30 К/ф «Қыз Жібек»
10.00, 18.00 Т/х «Шексіз сезім»
12.00, 02.10 «Nur Tiley»
12.35 Қайрат Нұртастың концерті
14.00, 21.30 Т/х «Ғажайып дәрігер»
14.50 К/ф «Армандай біл»
16.30 «Nazar aydar» театрының концерті
20.00, 01.00 «Мәселе»
20.40 Арнайы жоба
20.55 «Әзіл әлемі»
22.30 К/ф «Саудаға түскен саби»
01.40 «Parasatmaidany»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 Д/ф «Кең ауқымда»
10.30 «Бүгін»
11.00 «Болмыс»
11.50 «Қазақ хандары»
12.00 «Балдәурен»
12.35 «Абай-175»
13.00 «Шашу»
14.00 «Ұлт пен рух»
14.30 «Әдебиет пен адамзат»
15.00 Б.Мұсаевтың концерті
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 «Сильные духом»
18.00 «Ән тыңдайық»
18.30 «Абай-175»
19.00 Д/ф «Алаштың Әлиханы»
19.30 «Жүрек сөзі»
20.00 «Ауылдағы ағайын»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Ғибрат»
21.30 Новости
22.00 «Ән тыңдайық» /онлайн-концерт/
22.30 «Қателік»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

ХАБАР

06.00 «Тамаша»
06.40 Тоқтар мен Бейбіт «Уақыт»
10.00 «Өзін-өзі тану»
10.10 М/с «Малышарики»
11.00 Мультхикая «1001 түн: айтылмаған әңгімелер»
11.45 «Удачная сделка»
13.45 «Жұлдызды жекпе-жек»
15.30 Д/ф «Ел мақтанышы -Ержан»
16.00 Е.Максимнің жеке концерті
18.00 Комедия «Класстастар»
19.20 Семейное кино «Громо-бой»
21.00 «7 күн»
21.30 Мегахит «Золото»
23.30 «Жұлдыздар айтысады»
01.10 «Көрімдік»

АСТАНА

06.00, 03.15 «Ән мен әзіл»
06.30, 02.55 «Әзілстан» жасы-рын камера
07.00 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и Медведь»
10.00, 22.00 Үнді телехикаясы «Кульфи»
11.20, 21.00 «Сүлейман Сұлтан» түрік телехикаясы
12.30, 23.10 «Ханзада Жумонг» корей телехикаясы
14.00 М/ф «Буба»
14.20 «Союзмультфильм»
14.40 Х/ф «Семьянин»
16.25 «Алдараспан» әзіл-сықақ театры
18.00 «1001 түн» т/х
19.00 Т/х «Кек»
20.00 «Үздік әндер»
20.55 «Loto 6/49»
00.30 «Azil keshi»
02.10 «Той жыры»
02.35 «KazNet»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.40Т/х «Жалғыз жауқазын»
06.45, 02.55«Тамаша city»
07.35 «Той заказ»
08.05 «Басты жаңалықтар»
08.45 Т/с «Огненный ангел»
12.15 «Фабрика грез»
12.40 Сериал «По законам во-енного времени-3»
16.25 «Лучше всех»
18.00 «Сенбілік жаңалықтар»
18.35 Шоу «Dastarhan»
20.00 «Главная тема»
20.30 «Сенат online»
20.55, 23.00 Т/с «Светка»
00.25 Ночной кинотеатр «Эли-змум: Рай не на земле»
02.10 «П@ytina»
04.20 «Ұшқалақ»

31 КАНАЛ

10.30 «Сильные духом»
11.00 «Ән тыңдайық» /онлайн-концерт/
11.50 «Қазақ хандары»
12.00 «Жүрек сөзі»
12.30 «Ауылдағы ағайын»
13.00 «Әсем әуен»
14.00 «Туржорық»
14.30 «Монолог»
14.50 «Сүйгенінді бағала»
Е.Байырбековтың концерті
16.30 Д/ф «Өркениет ғажайыптары»
17.00 «Әл-Фараби»
17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
18.00 «Ән тыңдайық»
18.30 «Абай-175»
19.00 «Спорт-тайм»
19.30 «Киноман»
20.30 Апта /қаз/
21.30 Апта /рус/
22.20 «Әндер мен жылдар»
00.25 Әнұран

31 КАНАЛ

06.00 «Here?»
07.05, 04.30 «Ризамын»
08.30 «Бауыржан шоу»
10.00 «Готовим с Адель»

КТК

07.05 «КТК қоржынынан»
07.30 «Кеттік тойға»
08.30Т/х «Үлкен үй-3»
09.20 Мелодрама «Радуга в поднебесье»
13.00 Мелодрама «Другая жизнь Маргариты»
16.30 «Аталар сөзі»
18.40 «Ән мен әнші»
21.00 «Большие новости»
22.00 Мелодрама «Виноград»
01.10 «Спасите нашу семью»
02.40-04.10 К/ф «Сауық-сайран»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 Д/ф «Кең ауқымда»
10.30 «Бүгін»
11.00 «Болмыс»
11.50 «Қазақ хандары»
12.00 «Балдәурен»
12.35 «Абай-175»
13.00 «Шашу»
14.00 «Ұлт пен рух»
14.30 «Әдебиет пен адамзат»
15.00 Б.Мұсаевтың концерті
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 «Сильные духом»
18.00 «Ән тыңдайық»
18.30 «Абай-175»
19.00 Д/ф «Алаштың Әлиханы»
19.30 «Жүрек сөзі»
20.00 «Ауылдағы ағайын»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Ғибрат»
21.30 Новости
22.00 «Ән тыңдайық» /онлайн-концерт/
22.30 «Қателік»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

31 КАНАЛ

06.00, 01.00 «Әзіл студия»
07.00, 03.00 «Ризамын»
07.40 Х/ф «Арпо: говорящий поросенок»
09.00 «Готовим с Адель»
09.30 «Битва экстрасенсов»
12.20 «Әзілдер жинағы»
13.10 «What.s Up?»
13.40 М/ф «Король Лев-3: Акуна Матата»
15.20 М/ф «Иван Царевич и Серый волк-3»
17.10 М/ф «Три богатыря и принцесса Египта»
18.40 Х/ф «Железная воля»
21.00 «Here?»
23.30 Концерт «Ай-хай 25»
04.30 «Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында»
06.50 «Қуырдақ»
07.30, 05.10 «Гу-гулет»
08.00, 01.50 «Айнаонлайн»
09.00 «О здоровье: понарошку и всерьез»
09.30 М/с «Фиксики»
10.00 «Субботний вечер»
11.30 М/ф «Норм и несокруши-мые: ключи от королевства»
13.00 Т/с «Домик на счастье-2»
17.00 Т/х «Келінім, сен тыңда»
18.00 Сериал «Зың-зың Күлпәш»
21.00 Х/ф «Кровавый спорт»
22.40 Х/ф «В поисках приклю-чения Факира»
00.40 Скетчком «Q-елі»
04.30 «Жеңіп көр»

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында»
06.50 «Қуырдақ»
07.30, 05.10 «Гу-гулет»
08.00,02.00 «Айнаонлайн»
09.00 «О здоровье: понарошку и всерьез»
09.30 М/с «Фиксики»
10.00 Сериал «Все к лучшему»
14.00 «Юморина»
16.30 Сериал «Жалдамалы қалыңдық»
21.00Х/ф «Будь круче»
23.00Х/ф «Твой, мой и наши»
00.30 «Келесі кім?»
01.00, 04.00 Скетчком «Q-елі»
04.30 «Жеңіп көр»

7 КАНАЛ

10.30 «What.sUp?»
11.30 М/ф «Золушка-2:Злые чары»
13.10М/ф «Иван Царевич и Серый волк-3»
16.40Х/ф «Железная воля»
19.10Х/ф «Посвященный»
21.00 «Битва экстрасенсов»
23.30 Х/ф «Жажда мести»
02.00 «Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері»
03.30 «Әзіл студия»

МАМАН МІНБЕРІ

МҰРАГЕРЛІККЕ ҚАТЫСТЫ
ДАУЛАР

Мұрагерлік қатынастарынан туындайтын дауларға келесі даулар жатады: заңдық маңызы бар фактілерді анықтау; адамдардың туыстық қатынастарын; адамның біреудің асырауында болуын; әке болуды тануды; азаматтық хал актілерін жазу органдары қайтыс болуды тіркеуден бас тартқан жағдайда, адамның белгілі бір уақытта белгілі бір мән-жайларда қайтыс болуын; мұрагерлікті қабылдау және мұрагерліктің ашылу орнын анықтау; өсиетті жарамсыз деп тану; мұрадан бас тарту; мұраны бөлу; мұраны қабылдау мерзімін қалпына келтіру және т.б.

Мұрагерлік туралы істер бойынша дауларды шешкен кезде іске қатысатын адамдар шеңберін және олардың процессуалдық мәртебесін анықтау, істі қарау мерзімін анықтау үшін келіп түскен арызды сотта қарау тәртібін, қолданылатын материалдық норманы білу маңызды.

Мұрагерлік даулары талап қою іс жүргізу және ерекше іс жүргізу тәртібімен қаралады. Ерекше іс жүргізу тәртібінде қаралатын даулар Қазақстан Республикасының Азаматтық процесстік кодексінің 305-бабында қарастырылған.

Өсиетті жарамсыз деп тану, мұрадан бас тарту, мұраны бөлу, мұраны қабылдау мерзімін қалпына келтіру туралы даулар талап қою іс жүргізуі тәртібінде қаралады. Істердің кейбір категориялары талап қою іс жүргізуі, сондай-ақ ерекше іс жүргізу тәртібінде де қаралады.

Мысалы, АПК-нің 302-бабы 1-тармағының 1-тармақшасына сәйкес заңдық маңызы бар фактілерді анықтау туралы істер ерекше іс жүргізу тәртібінде қаралады. Егер арыз бер-

ген немесе істі ерекше іс жүргізіп қарау кезінде соттың ведомстволығына құқығы туралы даудың бар екендігі туралы белгілі болса, сот арызды қараусыз қалдыру туралы ұйғарым шығарады, онымен тараптар мен мүдделі тұлғаларға олардың талап қою ісін жүргізу тәртібімен сотқа жүгіну құқығы түсіндіріледі.

Мысалы, мұрагерлік мүлікке қатысты жасалған мәмілені жарамсыз деп тану туралы талап мұраны қабылдаған мұрагермен ғана қойылуы қажет. Мұраны қабылдау фактісі – талапкердің процессуалдық мәртебесінің және оның аталған талапты қою өкілеттігінің қажетті шарты. Мұраны қабылдау мұрагерлікке құқық туралы куәлікпен расталады.

Өсиетті толық немесе ішінара жарамсыз деп тану туралы талапты өзіне мүліктік салдар тудыратын тұлға қоюы қажет. Басқа жағдайлардың барлығында талап қою талаптары қанағаттандырылудан бас тартылады.

Самал ҚАЛИМОЛДИНОВА,
Талдықорған қалалық сотының судьясы.

Біздің елімізде қазіргі таңда азаматтық іс жүргізудің алға қойған мақсаттары мен міндеттерінің бірі сотта істі қараудың тиімділігін арттыру, уақытты үнемдеу болып табылады. Сондықтан соңғы қолданыстағы Азаматтық процесстік кодекстегі өзгерістің бірі – оңайлатылған іс жүргізудің енгізілуі.

ОҢАЙЛАТЫЛҒАН
ІС ЖҮРГІЗУ ТӘРТІБІ

Оңайлатылған іс жүргізу – азаматтық процестегі іс жүргізудің жаңа бір түрі, азаматтық процестің жаңа институты. Қазақстан Республикасы Азаматтық процесстік кодекстің 13-тарауында оңайлатылған іс жүргізу тәртібі туралы айқындалған. Оңайлатылған іс жүргізуді енгізудің басты мақсаты – ең алдымен экономикалық жағынан қаражатты және азаматтық соттың, сонымен қатар тараптардың уақытын үнемдеу. Дегенмен, оңайлатылған іс жүргізу кезінде ҚР АПК-нің тиісті баптарында көзделген барлық міндеттемелер орындалуы, сонымен қатар азаматтық процестің басты принциптері сақталуы тиіс.

Істі талап қою ісін жүргізу қағидалары бойынша жалпы тәртіппен қарау туралы ұйғарымда іске қатысатын адамдар жасауға тиіс әрекеттер мен осы әрекеттерді жасау мерзімдері көрсетіледі. Іс осы Кодексте тиісті санаттағы істер үшін белгіленген мерзімдерде қаралуға тиіс. Істі қарау мерзімі талап қою арызы алғаш қабылданған күннен бастап есептеледі.

Азаматтық процесстік кодекстің 144-бабы 2-тармағына сәйкес, судья істерді арыз қабылданған күннен бастап бір ай мерзімде оңайлатылған (жазбаша) іс жүргізу тәртібімен қарайды. Істерді оңайлатылған (жазбаша) іс жүргізу тәртібімен қарау мерзімі ұзартылуға жатпайды. Қаралған істер бойынша істі қарауға берілген бір ай мерзім сақталған. Әрбір істі мұндай тәртіппен қараудағы негізгі мақсат – іс бойынша тараптарды сот отырысына шақырмай, сот отырысын өткізбей, олардың алдын ала ұсынған дәлелдемелерін судьяның жеке, ішкі пайымын басшылыққа ала отырып шешім қабылдауына мүмкіндік туғызу. Ең бастысы судья бапқа сәйкес, қос тарапқа заңнаманы барынша түсіндіріп, жауапкердің өзі негіздейтін құжаттар мен дәлелдемелерді беруі үшін мерзім белгілейді.

Жұмаш АҚБЕРГЕНОВ,
Алакөл аудандық сотының судьясы.

КӘСІБИ БІЛІМ

ҚАШЫҚТЫҚТАН ҚАЛАЙ ОҚЫТТЫҚ?

Наурыз айының ортасында коронавирус дертіне қарсы карантин күшіне енді де қашықтықтан оқыту басталды. Қашықтықтан оқыту бір жүйеге түсіп, оның талаптарына сәйкес әрекеттер жүзеге асқанша бір-екі апта жылжып үлгерді. Ұстаздар педагогикалық қарымына шығармашылық қуаты сай қауым ғой. Қиындықтарға төтеп беріп, шәкірттерімен кері байланысты жолға қойып алды.

Кері байланыс. Бұл тіркес онлайн сабақтар кезеңінде пайда болды да, қашықтықтан оқыту өзегі болғандықтан, бүгінде оқыту термині ретінде бекіді. Шын мәнінде білім алушылармен орнаған кері байланыстың нәтиже көрсеткіштері арқасында биылғы оқу жылы мәресіне жетті. Теориялық пәндер материалдарын меңгерту жеңіл болды дей алмаймын, ал студенттеріміздің болашақ кәсіптерін меңгертетін оқу-өндірістік практикалық сабақтың қиындығы, ол қиындықтарды жеңу үшін жан-жақты әрекеттенген әріптестеріміздің педагогикалық-шығармашылық

ізденістеріне куә болдым, сүйсіндім. Қашықтықтан оқыту барысында «Әдебиет» порталындағы көркем шығармалардың оқу бағдарламасына сәйкесетін аудиокітаптары пайдаланылды. «Парасат» әдеби-танымдық көпшілік бағдарламасының жеке әдебиет тұлғаларын танытуға арналған уақыт көлемі сабақ көлемімен сәйкесетін бейне материалдары ұсынылды.

Кері байланыстағы үй тапсырмалары қалыпты жағдайдағы тапсырмалардан өзгешелеу болды. Көбінесе жазбаша нұсқада орындалды. Әдебиет пәні тапсырмаларын үнемі тест үлгісінде ұсына бермейміз ғой. Білім алушы меңгерген сабақ материалын сауатты, көркем түрде жазбаша ойтолғам, пікірпайым, эссе, балама нұсқалар ретінде жиі орындап, жіберіп отырды. Оқытушылар сегіз-тоғыз сағаттан үй тапсырмасын тапжылмай тексеріп отырды. Үш оқу тобында қатар сабақ өткізілсе, осылайша күн сайын кем дегенде елу-алпыс үй тапсырмасы тексерілді. Колледж ұстаздары мен студенттері карантин жағдайындағы оқу жылының соңына жетіп қалды. Бітіру және аралық емтихандар қашықтықтан қабылдау ережесімен өтіп жатыр.

Құлзия АУКАШОВА,
Алматы сән және дизайн колледжінің қазақ әдебиеті пәні оқытушысы, ҚР Білім беру ісі үздігі.

ЖОБА

Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасын отандық заңнамалардың сапасын көтеруге айтарлықтай әсер етті. Осы тұжырымдама аясында ұлттық заңнаманы жетілдіруге, азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын нақты қамтамасыз ету бағытында біршама жұмыс атқарылды. Соған орай дайындалған құжаттарда баршылық. Соның бірі – Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс.

ТАРАПТАР ТЕҢДІГІНЕ
КЕПІЛДІК БЕРЕТІН ЗАҢ

Заң аяқ астынан пайда болмайды. Ол үшін қажеттілік керек. Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс жобасын дайындауға да заманауи сұраныстың түрткі болғаны анық. Солардың бірі – жариялық, құқықтық дауларды шешу мәселесі. Мәселен жария-құқықтық дауларда, жеке азаматпен мемлекеттік аппарат арасында дау туындағанда тараптардың теңсіздігі орын алады. Мұндай кезде мемлекеттік аппарат ресурстарымен азаматтардың мүмкіндіктері сәйкес келмейтіні түсінікті. Жобада осы түйткілдерді барынша тыңғылықты, әділ шешуге қадам жасалған.

Жалпы, құқықтық саясат тұжырымдамасынан бастау алған бұл мәселе Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың алғашқы Жолдауында да көрініс тапқан еді. Халыққа бағдар берер құжатта президент әкімшілік әділет құрылымын енгізуді тапсырған болатын. Осы міндеттерді басшылыққа ала отырып Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс жобасы Жоғарғы Сот пен Әділет министрлігінің атсалысуымен әзірленді. Жақында Мәжіліс депутаттары екінші оқылымда құптап, жоғары палатаға

жолдаған бұл кодексте азаматтардың сотқа жүгіну мүмкіндіктерін жеңілдетуге, құқықтық тұрғыдан қорғану тетіктерін кеңейтуге, қарапайым халықтың мемлекеттік органдар алдындағы әлеуетін көтеруге барынша жағдай жасалды.

Кодекс жобасының сапалы болуына азаматтық қоғамның да үлесі аз емес. Әсіресе соңғы жылдары мүдделі мемлекеттік құрылымдардан бөлек, заңгерлер мен қоғам белсенділерінің, үкіметтік емес, оқу және ғылыми ұйым өкілдерінің заңнама жасау ісіне құлшыныспен қатысып, пікір білдіріп, ұсыныс айтып жүргені қуантады.

Біздің сотта да Әкімшілік процесстік-рәсімдік кодекс жобасын талқылау мақсатында бірнеше шара ұйымдастырылды. «Дайындықта сыналған, ұрыста қиналмайды» деген мәтел бар. Сол айтпақшы, заң қолданысқа түспей тұрып жаңашылдықтармен танысу, талқыға салу тәжірибеде қатенің кетпеуіне жол ашады.

Майкүл МАМУТОВА,
Талдықорған ауданаралық мамандандырылған әкімшілік сотының судьясы.

ҚАЗЫНА

ТІЛІМ МЕНІҢ – ТІРШІЛІГІМНІҢ АЙҒАҒЫ

Ұлт құндылықтарының бірі ана тіліміз. Қазақ тілі – әлемдегі тілдердің ішіндегі ең бай, келбетті тілдердің бірі. Қазақ тілі қазақ халқының ана тілі. Қазақ тілі – халқымыздың рухани байлығы, атадан балаға, ұрпақтан – ұрпаққа мирас болып қалып отырған баға жетпес асыл мұра.

«Әрбір қазақтың ана тілін білуі – парыз, білмегені ұят. Сондықтан осы мәселеге шын жанаашыр болыңыздар» деп Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың сөздерін есімізге ала отырып құрметті әріптестер қазақ тіліне шын жанаашырлықпен қарайық! Қазіргі таңда Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев мемлекеттік тіліміздің өркендеуіне, дамуына өз үлесін барынша қосуда. Ал бұл көшбасшымыздың мүддесін қолдап, көркейту әр азаматтың міндеті екенін естен шығармайық. «Тілім менің тіршілігімнің айғағы» - деген әр сөзде бір терең мән бар. Адам баласы өмірге шыр етіп туылған сәттен бастап ана сүтімен бойына даритын тылсым дүние. «Тіл» құдіретінің күштілігі жақсы ойларды жеткізе білесің, кеңес бере аласың, жұбата аласың, назынды білдіре аласың. Әр қазақтың деген адам өз тілімен сөйлейтініне мақтану керек. Тәрбие басы отбасы, ошақ қасынанаң алдымен ана тілімізді басқа жерден емес өз жұмысымыздан бастап түзу жолға қоюымыз қажет. Әр азаматтың отбасында ана тілінде сөйлесуі – тіл дамытуға көп пайда әкелері анық. Өз қандастарымыздың арасында да өз ана тілін білмейтіндер

кездеседі. Мысалы төрт қазақ тұрып, бір басқа ұлт өкілі арамызда тұрса, бәріміз орыс тілінде сөйлейміз. Отбасында балаларға ана тілін үйретудің орнына орыс тілінде сөйлеуді жөн көреміз. Неге? Бұл сұраққа жауап жоқ. Неге біз керісінше басқа ұлт өкілін қазақ тіліне үйренуге шақырмаймыз. Неге ұрпағымызды ана тілін үйренуге бауылмаймыз? Осындай жағдайларды көріп еріксіз қынжыласың. Кәдімгідей еңсең түсіп кетеді. Атамыз қазақ «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте», «Жеті жұрттың тілін біл» деп өсиет еткен. Өзге тілді білуге ешқандай заңмен тыйым салынбаған. Ал өз ана тілін білмейтін қазаққа заң жүзінде шара қолданса ғой деп те ойлайсың. Бәлкім ұлтжандылықтың жетіспеуінің, ұлттық намысымыздың кемшілігінің бір белгісі осы шығар. Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні бар демекші, өз ана тіліміздің тұғырын әрқашан биік ұстауымыз қажет.

С.ДИХАНБАЕВА,
Кербұлақ ауданының №2 аудандық сотының кеңсе меңгерушісі

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ АЯСЫНДА

БАБА РУХЫНА ТАҒЫМ

Ал, Жылқайдар атам Мықтыбек бидің баласы Бақай батырдың көзін көрген, өсиетін өз ауызынан тыңдаған, Пышан ақын-серінің серіктесі болған адам. 1955 жылы Бақай батырдың Қаратал өзенінің жағасындағы ескі бейіті су шайып құлап, батырдың сүйегі суға ағып кететін қауіп төнгенде 73 жастағы ауыл қариясы Жылқайдар атам бас болып, Бақай батырдың мәйітін ашып алып, Қаратал өзенінен алыстау, су тимейтін «бәйге төбеге» қайта жерлеген. Кейіннен 1960-шы жылдары Мықтыбек биден тарайтын Қойшыбайдың немересі, Бестібайдың баласы Мәмбет ағамыз Бақай батырдың басына тас қойды. Онда мынандай жазу бар:

«Білгенің бата қылғын Бақай ерге.
Тірі адам өлгеннен соң кірер көрге.

Атақты Жетісудың батыры еді,
Найза ұстап халық үшін шыққан белге».

Қолдарыңыздағы мына еңбегімді қаламдас ағамыз Әли Ысқабайдың «Жетісу» газеті бетінде жарық көрген «Бәйшегірдің кәдесыйы», «Құпия», қаламдас жерлесім, бауырым Әміре Әріннің Бабам Бәйшегір туралы жоғарыда айтылған газет бетінде жарияланған мақалаларын пайдаланып, Әли ағаға, Әміре бауырыма және Айтжан бауырыма рахметімді айта отырып, төмендегі мына өленді рухани жаңғыруға орай «Шиліқарындағы» Бәйшегір баба мешітінің ашылуына арнадым. Бәйшегір бабамның әруағы әрқашанда қолдай берсін!

БӘЙШЕГІР БАБА
(қысқартылған нұсқасы)

Сары есік-атырау жынысты.
Қаратал бойы ырысты.
Тілеуғұл баба таңдаған
«Үшқамау» – Бәйшегір ата қонысы.

Бәйшегір баба болған екен данагөй.
Болған екен қатарына ақыл-ой.
Жетімдерін, жесірлерін тең ұстап,
Ел-жұртына болған екен панагөй.

Жиыпты елін-жұртын Отырар өңір,
Ұлы іске барарында Ақсақ-Темір.
Ұлы жорық Қытайға аттанарда,
Артында қалдыруға өшпес өмір.

Кесене тұрғызбақшы осы күнге
Ислам, дін атасы Ахмет Иссауиге.
Қабырғасы қаланған кезде, бірақ,
Бір-ақ түнде құлайды, Жаратқан-ие.

Жаратқанға ұнамады осы ісі.
Састы хан да, «Бұзды кім?!»,
«қандай күшті?!».
Сонда тұрып Бәйшегір айтты дейді:
«Аян берді Әруақ, Аллам күшті.
Жатқаныма жүз жыл болды жалаңаш,
Арыстан-бап наз білдірді, қарулас.
Ахмет Арыстанның шәкірті еді,
Ескермесе осы жайды жарамас».

Асыл сөздер жетті мына ұрпаққа,
Хан ием де толқып кетті бір сәтке.
Құлақ қойды Бәйшегірдің сөзіне,
Құрмет көрсетілді Арыстан қасиетке.

Хан-Темір көңіл бөлді осы күйге,
Түсінді өз қатесін осы күнге.
Бәйшегірді шақырып ап,
Ақсақ-Темір,
«Айт!» деді «тілегіңді осы жерде!».

Бәйшегір айтқан екен: «Хан-ием,
Мәңгілік ештеме жоқ, жалған дүнием.
Өлгенімде бұйырса екен топырақ,
Жатсам деймін, осы жерге бас ием».

Хан айтты: «Тілегі орындалсын.
Бәйшегір «баба» болып аталсын.
Ұрпақтан ұрпақтарға аты жетіп,
«Бәйшегір баба» атағы таралсын».

Түсінен шошып ұйқыдан
Оянды хан-ием Темір хан.
Жаулары отыр тағында,

Менің үшінші атам – Бәйтерек бабам 18 ғасырдың аяғы, 19 ғасырдың басында «Төменгі Балқаш» Қаратал өзенінің «Қаңғай» түбегінде, Тазай баласы Мықтыбек билен ауылдас, замандас өмір сүрген, «би болмаса да, би тұсетін үй болған» көрінеді. Өз заманының ауқатты азаматы болыпты. Үйіне үш күн қонақ келмесе: «Е, Жаратқан! Малыңды, жаныңды алсаң да ырысымнан, қонағымнан ажыратпа» деп Төбенің басына шығып, қара жолға телміріп, қонағын күтін отыратын адам болған дейді.

Отырар шаһар қираған.
Қан жорықта жинаған
Туғанына қимаған,
Кітапхана шашылды
Тәңірім өзі сыйлаған.
Е, құдайым, не еткенің,
Қорықты деп сөкпегін.
Өңімде ойда жүргенді,
Түсімде айқын еткенің.

Уәзірлерін жинады,
Сауал салып қинады.
Қалай ғана сақтаймын,
Асыл қазынам- кітапты
Миына оның сыймады.

Ұрпақтарға жеткізем қалай ғана
Сақтау қиын жерасты Сарайлар-да.
Көріпкел, қасиетті Ақылшысы
Шақыртты Бәйшегірді сол арада.

Бәйшегір баба жайсаңды,
Хан ием өзі қарсы алды.
«Төрлет» деп төрге шақырып,
Сауал беріп, ой салды.

«Саған сенем, адалсың,
Байсалды жанды адамсың.
Көріпкел қасиет тағы бар,
Ақыл сенен табылар,
Асыл қазынам-кітапті,
Ақыл қос қалай сақтаймын,
Ақыл қосар санамсың».

«Саған қойдым сауалды,
Миымды менің су алды.
Тоқтамын айтады деп білем,
Ақылмен алған қамалды».

Қайратты, қайсар жігіт ағасына,
Дөп келді ханның берген бағасы да.
Жер қозғалса қозғалмас, көзі жетті
Бәйшегірден адал жан таппасына.

«Уа, хан-ием, хан Темір»,
Ақылмен айтты Бәйшегір:
«Қағаз ғой асыл қазынаң,
Шірідi жерде бар темір».

«Жер астын, Хан-ием, су алар,
Іріп-шіріп асыл қазынаң жоғалар.
Ақылымды алсаң, Хан-ием,
Тауға тықсаң табылар.

«Сақтаңыз биік таудың үңгіріне.
Су тимес, жел ұшырмас биігіне.
Ұрпаққа асыл қазынаң жетсе егер,
Жалауы боп ілінер түңдігіне».

Бәйшегір баба- Тоқтыбек.
Балалары:
Жиенбет пен Нұрымбет,
Бектембет пен Тынымбет,
Арықтыным-Қосымбет.

Балалардың татулығын тек аңсап,
Енші бермей, тәулім етті тең ұстап.
Енші ортақ, ұқсатамай қалсаңдар,
Бірлік кетер, араларың ажырап.

Әр баланың қасиетін саралап.
Есесіне кәдесый берді даралап.
Елін жиып, ел алдында әр балаға,
Баға берді халық болып даналап.

Үлкен ұлы Жиенбетке:
«Жиенбет бері қарасын,
Айтайын сөздің жорасын.
Жақындатып жүрер бол,
Ағайынның арасын.
Естімей елдің наласын,
Қазаның түспей ошақтан,
Бұйырсын көпке бар асың.
Тапсын деп сенен жарасым,
Бабамның құты дарыған
Сыйладым қара сабасын.»

Көрікті, келбетті
екінші ұлы Нұрымбетке:
«Нұрымбет ұлым адамның,
Шуақты күні атанған.
Елінің жанын жылытар,

Салтынан өшпес от алғын.
Шапағат шаш маңыңа,
Кәдірін ұқсын атаңның.
Алысқа жетер атағың
Қадірлеп іздеп қатарың
Барша жан саған қызықсын,
Өз қолыммен жабайын,
Көркейіп жүр деп атаңның,
Кең қолтық зерлік шапанын».

Саусағы киелі, емшілік-тәуіпшілік
Қасиет қонған, аруағы бар,
Үшінші ұлы Бектембетке:
«Шадиар шалған Бектембет,
Танымал елге көптен-көп.
Алладан міндет күттіріп,
Тізесін бүгіп шөккен деп.
Ем-домын іздеп келгенге,
Шапағат нұрын төккен тек.
Атанар емші ұрпағың,
Дөрісін жасап шөптен көк.
Ұсындым дәрі қалтаны,
Тілекті сұрап көкпен көп».

Арықтыным-Қосымбетке:
«Ел іздеп, туыс тапқанда,
Зар жылап мұңын шаққанда.
Елгезек, зерек деп білгем,
Қасыма алып жатқанда.
Тектілік тегің мақтанға,
Айналсын үй боп жатқанда.
Батамды беріп қояйын,
Қос қолың артық бақтан да.
Жігерді жанып баптан да
Атыңды тұсап шоқ талға.
Аралап қалың шатқалды
Жанардан жарқыл қаққанда
Қыранды құрдай іле біл.
Сейіл құрып жүргейсің,
Кейістік сұрқай шақтарда.
Қапыда қалмай бейқамсып,
Шалғайдан шалып шапқанда.
Қармағын көптен тапқанды,
Ырқынан тайдыр қаққанды.
Тірлігі түздің таусылмас,
Қарық қып жүргей жұртыңды.
Тағысын төңір баққан-ды,
Жорытқанда орал олжалы,
Сыйладым мылтық, қақпанды».

«Бәріңе айтар тілек сол,
Бір жеңнен шыққан білек
болыңдар,
Қырандай алғыр түлек болыңдар,
Елдікке мықты тірек болыңдар.
Ерлікте батыл жүрек болыңдар.
Биік таудай ерек болыңдар,
Майыспас діні терек болыңдар,
Дәрменсізді демеп жүріңдер,
Жабыққанды жебеп жүріңдер.
Сыйлағанды елеп жүріңдер,
Қинағанды бөлеп жүріңдер,
Тізгініңді теңеп жүріңдер,
Ырысқа елді кенеп жүріңдер,
Шапағатқа бөлеп жүріңдер.
Қабыл батам, шырақтарым,
Сөнбесін деймін шырақтарың!
Әумин!»

Өтсе де ғасыр қаншама,
Өзгерді заман қаншама.
Бабаның берген батасы
Шам-шырақ бізге қашанда.

Бәйшегір баба, Орақты,
Қара қыпшақ Қобланды.
Хандығын қазақ құрғанда
Басында елдің тұрғанды.
Ақылман боп Әмір- Темірге
«Баба» атану жастайынан тегін бе?
Қазақтың арман етіп тұтастығын,
Ерте білді адалдықпен елін де.

Данышпан баба, көреген.
Ханмен де бірге, төремен.
Туысқан боп қарамен,
Ел-жұртын жікке бөлмеген.

Қайтқанда, Бәйшегір баба,
Сырдан елі.
Құйғанын Қаратал- Іле таңдап еді.

Жиенбет, Нұрымбет пен
Бектембеттер
Қоныстанған Бақанасқа киелі.

Арықтыным, Тынымбет
Қараталға жетіп ед.
Батасымен Бәйшегір
Саят-сейіл құрып ед.

Табиғатын жерімнің
Тілге тиек етейін.
Сұлулығын, байлығын
Атап-атап өтейін.

Толқыны туып толқыннан,
Теңізі бар шалқыған.
Елім өніп-өссін деп,
Таңдаған екен ақ құмнан.

Құмың алтын, суың бал,
Табиғаты бай, туғандар!
Күндіз күміс, түнде алтын,
Сылдырап аққан Қаратал.

Үйрек қонып, қаз ұшқан,
Балығы ойнап әр тұстан.
Көк теңіздің айдыны,
Аққу қонған құс-стан.

Шортаны ойнап айдында,
Қайығы қалмас қайырда.
Еркесі дала елігі,
Жортады түлкі сайында.

Ну-қарағай қамысты,
Бермеді қолдан намысты.
Сәдуақас батыр елдегі,
Тілеуғұлдың ұрпағы,
Жолбарыспен жеке алысты.

Қозысымен кім көрген
Сұр қоянды бірге өрген.
Ши түбінде бір асым
Ел байлығы деп білем.

Жыңғылы мен шеңгелін
Сексеуілге тең көрем.
Жидесі мен қара тал
Байлығы жердың ел берен.

Қаратал бойы жиделі,
Орман-тоғай киелі.
Орман толған қырғауыл
Тойдырған құс бір ауыл.

Осындай міне құтты жер
Билерге батыр ашты жол.
Сырдан жұртын жиып көп
Тілеуғұл бабам төккен тер.

Қысы жұмсақ,қойнау құт,
Малы жайлы, болмас жұт.
Тілеуғұл баба- Бәйшегір,
Сырдан елі қайтқанда,
Таңдаған екен қоныс-құт.

Балпық берді киесін:
«Тілеуғұл, елге иесің,
Қонысың құтты болсын,
Малдарың сүтті болсын,
Ұлдарың жұпты болсын,
Бәйшегір бабаң қолдасын,
Еліңе тыныштық орнасын!»

Арықтыным елінде,
Қармақ салып көліне.
Аңын аулап қырында,
Төресі шықты төріне.

Батыр да туған бұл жерде,
Бақайдай қамқор бұл елге.
Ел бірлігін ант етіп,
Жәлменде-би өткен бұл елде.

Бәйшегір баба- Тоқтыбек.
«Қаңғай» түбек төңірек.
Мекені Бақай батырдың,
Өкесі оның Мықтыбек.

Мықтыбек бабам, Тағайдан.
Туысын іздеп шалғайдан,
Біріктірді ел басын,
Алысын тауып маңайдан.

Шоқтығы биік би, аға-сұлтан
Әділдікпен халқына болды қалқан.

Арықтыным елінде әділ би боп,
Шыққан екен Жәлменде қара топтан.

Білігіне бас иген Құнанбай да,
Жетісу, әйгілі ақын Бақтыбай да.
Найманда ел басқарған Маман десек,
Білігіне Жәлменде тұрғандай ма?

Ерттеп қойып қажылыққа құр атты.
Жәлменде-би Бақайдан бата сұрапты.
Келісім бермей әулие, Бақай батыр,
«Енді жоқ»-деп, «бұл елге Жәлменде-би»
Туырлығын Жәлменденің турапты.

Бақай батыр шыққан еді жерден текті.
Елін қорғау жолында жолы болпты.
Ақын Сара кезінде жырға қосып,
Бақай батыр туралы былай депті:

«Бар екен Арықтыным Жәлмендесі,
Әліке,Байменде мен Бимендесі,
Бар екен Бәйшегірде Бақай батыр,
Ол барса қайтады екен жаудың беті».

Бақай батыр Мықтыбектің тұқымы,
Ұлы жүзде Жалайырдың тұғыры.
Бір жыл жетпей ғасыр жасқа арман боп,
Батыр бабам өткен екен, қыдырым.

Батыр баба, әруақты Бақайым.
Қорғалайды әруағымен маңайын.
Қараталдың қойнауында зираты,
Жүз елу жыл күңгейінде Қаңғайдың.

«Шиліқарын» түбегі,
Қайтадан бүгін түледі.
Мешіт салып бабаға
Ұрпақтары үдеді.

Жастайынан «баба» атаған Хан-Темір,
Ұрпақтардың есінде бүгін, көл-көсір.
Мешіт ашып атыменен «Бәйшегір»,
Қаңбақты аулы және атанды Бәйшегір.

Күмбезі көкпен таласқан.
Заманға бүгін жарасқан.
Бәйшегір баба ақ-мешіт,
Бой көтерді, көк аспан.

Рухани жаңғыру, қазақ бүгін түледі.
Дін мен дәстүр татулықтың тірегі.
Мешіт салып, бабаларға ас беру,
Бар қазақтың жүрегінде үнемі.

Өткенді сыйлау бар бізде.
Әруақты сыйлау бар бізде.
Дұға оқып, ас беріп,
Сыйлап өт ата-бабаңды
Қонақ боп келдің аз күнге.

Сыйла балам, дініңді, дәстүріңді.
Сыйла балам, қартыңды, жас өрімді.
Сүйіп өткін жеріңді, өңіріңді,
Шалқып жатқан көліңді,өз төріңді.

Шырақбай ЖЫЛҚАЙДАРОВ,
Алматы облысының Құрметті азаматы, еңбек ардагері.

КОРРУПЦИЯ

УСИЛИВАЕТСЯ РАБОТА
ПО ПРЕОДОЛЕНИЮ

Коррупция оказывает большое влияние на все сферы общества: экономику, политику, социальную сферу, а негативные последствия, порождаемые этим явлением, не только препятствуют прогрессивному развитию общества, но и представляют реальную угрозу интересам национальной безопасности нашего государства. О необходимости борьбы с коррупцией говорят и политики, и высшие государственные чиновники, также борьба с коррупцией определена в качестве одного из основных приоритетов и для государственных органов. Вместе с тем помимо стратегических направлений, государственным органами на постоянной основе проводятся комплекс мер по предупреждению и недопущению проявлений коррупции, так как коррупция, как социальное явление оказывает негативное влияние на имидж органов государственной службы, подрывает доверие граждан.

Коррупция всегда высока, когда страна находится в стадии модернизации. Казахстан переживает сейчас не просто модернизацию, а коренное изменение общественных, государственных и экономических устоев. Происходящие в настоящее время в казахстанском обществе процессы, характерные для становления молодого независимого государства, актуализируют необходимость усиления противодействия коррупционной преступности. Для Казахстана преодоление коррупции является одним из главных направлений государственной политики, приоритетность которого четко обозначена

Первым Президентом — Елбасы Нурсултаном Абишевичем Назарбаевым. Только эффективное сдерживание коррупции — общепризнанное условие построения правового государства. В государственной программе борьбы с коррупцией отмечается, что коррупция тормозит процесс социально-экономического развития, строительства рыночной экономики, привлечения инвестиций и негативно воздействует на политические и общественные институты демократического государства, представляет собой серьезную угрозу будущему развитию страны.

Для борьбы с коррупцией в республике сформирована законодательная база, а именно Закон Республики Казахстан «О противодействии коррупции» направлен на защиту прав и свобод граждан, обеспечение национальной безопасности Республики Казахстан от угроз, вытекающих из проявлений коррупции, обеспечение эффективной деятельности государственных органов, должностных и других лиц, выполняющих государственные функции, а также лиц, приравненных к ним, путем предупреждения, выявления, пресечения и раскрытия правонарушений, связанных с коррупцией, устранения их последствий и привлечения виновных к ответственности, определяет основные принципы борьбы с коррупцией.

Ержан БАЙМУЛДИНОВ,
ведущий специалист Талдыкорганского городского суда.

ГЕНДЕРНЫЕ РОЛИ

ДОСТИГЛИ ОПРЕДЕЛЕННОГО ПРОГРЕССА

Крушение социалистической системы, а вместе с ней и патерналистской политики государства по отношению к женщинам, коренным образом повлияла на изменение социально-экономического положения и статуса женщин в обществе в целом. Вследствие кардинальных изменений социально-экономических и политических условий женщины вынуждены были осваивать новые роли и новые статусные позиции в обществе. В то время как многие отцы семейств из-за закрытия и банкротства предприятий, фабрик и заводов, теряли свое лирическое дерство в семье и обществе, женщины активно осваивали различные виды и сферы экономической деятельности. Они проявляли большую активность и настойчивость в поисках путей и средств экономического самообеспечения в условиях реформирующегося общества, все более становились основными добытчиками, независимыми и самостоятельными.

Активная экономическая роль женщин привела к объективному повышению социального статуса женщин в семье и обществе. Это, в свою очередь, привело и приводит к изменению гендерных ролей в семье, к формированию новых гендерных моделей семьи в казахстанском обществе. Современное казахстанское общество — это сложное пространство, на которое влияют традиции прошлого (политические гендерные традиции досоветских обществ, особенности гендерных традиций советского периода) и настоящей (влияние западного и восточного, рост религиозности, социальная поляризация, возросшее влияние международ-

ных организаций с неременной поддержкой идей гендерного равенства и т.д.). В этих противоречивых условиях формируется новая евразийская модель «гендерного режима» («порядка») казахстанского общества.

В условиях глобализации и интеграции Казахстана в мировое сообщество необходимо кардинальное изменение всего уклада жизни общества, перестройка экономики, способов производства, знаний и навыков социальной деятельности в соответствии с требованиями новых технологий и формирующихся в мире новых социально-экономических условий. Главным критерием развития человека должны стать не признак пола, расы или этноса, а профессионализм, компетентность, ответственность и инициативность.

В настоящее время во всем мире исторически сложившееся доминирование мужчин над женщинами претерпевает изменения. В промышленно-развитых и социально-ориентированных странах женщины практически достигли равенства с мужчинами в восточных просах своих прав и возможностей. За годы независимости Казахстан также достиг определенного прогресса в области защиты прав и законных интересов мужчин и женщин.

Айгерим ЖУМБАЕВА,
главный специалист-секретарь
судебного заседания
Талдыкорганского городского суда.

ЗАКОН

ПРАВОПРИМИНИТЕЛЬНАЯ ПРАКТИКА

по использованию стороной защиты научно-технических средств копирования в ходе ознакомления с процессуальными документами

ЧАСТЬЮ 1 СТАТЬИ 15 УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН (ДАЛЕЕ – УПК) УСТАНОВЛЕНО, ЧТО ОРГАН, ВЕДУЩИЙ УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС, ОБЯЗАН ОХРАНЯТЬ ПРАВА И СВОБОДЫ ГРАЖДАН, УЧАСТВУЮЩИХ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ, СОЗДАВАТЬ УСЛОВИЯ ДЛЯ ИХ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ, ПРИНИМАТЬ СВОЕВРЕМЕННЫЕ МЕРЫ К УДОВЛЕТВОРЕНИЮ ЗАКОННЫХ ТРЕБОВАНИЙ УЧАСТНИКОВ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА.

В соответствии с пунктом 5) части 2 статьей 70 УПК, защитник вправе знакомиться с протоколом задержания, постановлением о применении меры пресечения и продлении срока содержания под стражей, домашнего ареста, уведомлением о прерывании сроков по делу, с протоколами следственных действий, произведенных с участием подозреваемого или самого защитника, которые предъявлялись либо должны были предъявляться подозреваемому, обвиняемому, а по окончании досудебного расследования – со всеми материалами, выписывать из него любые сведения в любом объеме, снимать копии с помощью научно-технических средств, за исключением сведений,

составляющих государственные секреты, и списка свидетелей обвинения, присутствовать при объявлении подозреваемому постановления о признании подозреваемым, квалификации деяния подозреваемого.

Вместе с тем статьей 272 УПК предусмотрена обязанность лица, назначившего экспертизу ознакомиться с постановлением о ее назначении подозреваемого, обвиняемого, его защитника, а пунктом 7) части 9 статьи 64 УПК закреплено право подозреваемого получить копии постановлений о признании подозреваемым, гражданским ответчиком, квалификации деяния, протокола задержания, ходатайства и постановления об из-

брании и продлении срока меры пресечения, постановления о прекращении уголовного дела.

Согласно пункту 4) части 3 статьи 33 Закона Республики Казахстан «Об адвокатской деятельности и юридической помощи» адвокат, выступая в качестве защитника или представителя, правомочен в соответствии с процессуальным законом знакомиться с материалами, касающимися лица, обратившегося за помощью, включая процессуальные документы, следственные и судебные дела, и фиксировать содержащую в них информацию любым способом, не запрещенным законами Республики Казахстан.

Как видно, в действующем УПК, запрета на снятие копий документов, не содержащих охраняемую законом тайну, с использованием технических средств, не имеется.

Императивных норм уголовного процессуального закона, непосредственно обязывающих орган досудебного расследования знакомить защитника с материалами дела со снятием копий с помощью научно-технических средств, до

окончания досудебного расследования, также не имеется.

Следовательно, отказ органа досудебного расследования в удовлетворении ходатайства стороны, по использованию технических средств копирования в ходе ознакомления с процессуальными документами, если предоставление их копий прямо не предусмотрено УПК, не нарушает требований уголовно-процессуального закона и, соответственно, не может быть признан судом незаконным.

Поэтому принимая во внимание, что орган ведущий уголовный процесс, обязан охранять права и свободы граждан, участвующих в уголовном процессе, создавать условия для их осуществления, принимать своевременные меры к удовлетворению законных требований участников уголовного процесса, полагаем, что предоставление органом, осуществляющим досудебное расследование стороне защиты возможности фиксировать процессуальные документы (которые по нормам УПК предоставляются им для ознакомления, и не содержат охраняемую законом тайну) с помощью технических средств, не противоречит нормам уголовно-процессуального закона и способствует созданию условий для осуществления эффективной защиты прав и интересов граждан.

Айдын ЖУРХАНОВ,
судья судебной коллегии по уголовным
делам Алматинского областного суда.

СРЕДСТВО КОММУНИКАЦИЙ

СОВМЕСТНЫМИ УСИЛИЯМИ

В связи с обретением казахским языком статуса государственного заметно изменились и его роль и функции в различных сферах науки. Особенно стала отмечаться роль казахского языка в процессе терминологизации, т.е. все больше стали использоваться в качестве терминов исконно казахские слова. Интернациональные термины стали заменяться казахскими вариантами, возросла активность архаизмов, пассивных слов и т.д. Таким образом казахское терминологическое стало на новый путь развития, так как оно было продиктовано требованиями нового времени в истории независимого государства.

Являясь важнейшим средством коммуникации и выражения мысли, язык служит инструментом постоянного, активного освоения мира человеком и превращения опыта в знание. В основе этого процесса лежит номинативная деятельность людей, которая представляет собой целостную, системно-содержательную языковую интерпретацию действительности, создание особого информационно-языкового видения мира.

Современное состояние казахской терминологии дает представление об источниках ее формирования, о времени создания, образования отдельных терминов и терминологических систем, о способах и методах номинации. Терминология каждого национального языка является результатом практических и познавательных действий представителей данной нации, так как все сферы общественной профессиональной деятельности находят отражение в названиях специальных понятий. В связи с этим исследование языка науки является одной из актуальных проблем казахского языкознания.

Государственный язык – это язык государственного управления, законодательства, судопроизводства и делопроизводства, действующий во всех сферах общественных отношений на всей территории государства. Во все времена каждый гражданин своей страны должен знать и чтить законы и традиции своей страны. Государственный язык – не только яркий, ни с чем не сравнимый символ нашей государственности, но и одно из главных условий укрепления независимости страны, надежная гарантия сохранения самобытности народа, культуры, залог успешного взаимообогащающего сотрудничества всех национальностей и народностей, населяющих нашу страну.

Между тем «языковой вопрос» продолжает оставаться актуальным для нашей страны. И хотя государство многое делает для укрепления позиций казахского языка, ситуация продолжает носить разноречивый характер. В этом плане встает необходимость дальнейшего продолжения реализации комплекса мер по популяризации казахского языка. Это неоднократно отмечал Первый Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев. «Наша задача — развивать его, активно используя во всех сферах. Мы должны оставить в наследство нашим потомкам современный язык, в котором к опыту многих поколений наших предков был бы гармонично добавлен и наш заметный след. Это задача, которую должен самостоятельно решать каждый уважающий себя человек», - заявил Елбасы.

Таким образом, сегодня востребованность казахского языка является фактом, который не требует аргументов или каких-либо доказательств. Поэтому, для расширения применения сферы государственного языка каждый по мере возможности должен внести посильный вклад. Тогда совместными усилиями можно достичь положительных результатов в этом направлении.

Гаухар КАЗБЕКОВА,
главный специалист-секретарь
судебного заседания
Талдыкорганского СМАС.

● МЕДИАЦИЯ

ГЕНДЕРНОЕ РАВЕНСТВО

В настоящее время ГПК в новой редакции определил содействие мирному урегулированию спора как одну из задач гражданского судопроизводства, а также расширил виды примирительных процедур, к которым относятся мировое соглашение, соглашение об урегулировании спора (конфликта) в порядке медиации, в том числе судебная медиация, и соглашение об урегулировании в порядке партисипативной процедуры.

С целью значимости и действенности указанных альтернативных способов урегулирования правовых споров возникают вопросы: какова роль суда в окончании дела путем применения способов примирительных процедур, в чем может проявляться его активность при примирении сторон в деле? Конечно, выбор той или иной примирительной процедуры, условий примирения определяется самими сторонами, однако при этом нельзя забывать, что между ними имеется правовой конфликт, который порой не может быть ими решен самостоятельно.

Для понимания роли суда в примирении сторон целесообразно определить общие правила, отражающие специфику действий судьи в гражданском процессе. Институт примирения в обновленном гражданском судопроизводстве можно рассматривать как единство двух элементов – права, регулирующего процессуальные действия суда по примирению сторон, и творческого процесса, основанного на усмотрении судьи, обусловленного его умением найти подход к решению сложных, личностно-психологических проблем сторон. Таким образом, гражданский процесс, определяя одним из приоритетов дальнейшее развитие примире-

тельных процедур, внес новое понимание роли суда в разрешении правовых споров, которое требует от судей кардинальных изменений их взглядов на процесс примирения.

Одной из задач подготовки дела к судебному разбирательству, обязательной по каждому делу, является содействие примирению сторон. Так, суд в ходе предварительного судебного заседания определяет характер спорного правоотношения и обстоятельства, способствующие примирению сторон.

С самого начала общения сторон в суде судья должен стараться создать условия для конструктивного сотрудничества сторон в процессе судопроизводства: минимизировать конфликт, его внешние проявления, способствовать их диалогу. В процессе примирительных действий судья должен быть осммотрительным в отношении обстоятельств рассматриваемого дела, так как стороны постоянно будут обращаться к предмету спора, оценивать действия другой стороны, что может не только осложнить примирение, но и привести к утрате самой возможности примирить стороны.

Стороны в медиации не только решают спор путем переговоров, но и стараются сохранить дружественные отношения после медиации. При разрешении спора в процедуре медиации стороны не стараются доказать правоту или обосновать требования и возражения, а наоборот стараются достичь такого разрешения конфликта, которое устраивало бы обе стороны.

Абзал ШАКУАЛ,
судья Алакольского районного суда.

АЙМАҒЫ МЫҚТЫ – АЙБЫНДЫ ЕЛ

ТУРИЗМ МЕН СПОРТТЫҢ

ОБЛЫС БОЙЫНША ТУРИСТЕРДІҢ ЕҢ КӨП КЕЛЕТІН ЖЕРІ – ҰЙҒЫР АУДАНЫНЫҢ ШАРЫН ШАТҚАЛЫ ЕКЕНІН КӨПШІЛІК ЖАҚСЫ БІЛЕДІ. ШАРЫН ҰЛТТЫҚ ПАРКІ – ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРДЫҢ ҒАНА ЕМЕС, ШЕТЕЛДІКТЕРДІҢ ДЕ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ТУДЫРЫП ОТЫРҒАН АЙМАҚ. ОЛАР «ҚАМАЛДАР АҢҒАРЫ», «ЖАЛМАУЫЗ КЕМПІР ШАТҚАЛЫ», КӨНЕ ЗАМАННЫҢ БЕЙІТТЕРІ МЕН ҚОРҒАНДАРЫНАН, ЕРЕН ТОҒАЙЫ СИЯҚТЫ АТА-БАБАЛАРЫМЫЗДАН ҚАЛҒАН, ӘРБІР ҚЫРАТЫ АҢЫЗҒА ТОЛЫ КИЕЛІ ЖЕРЛЕРДЕН КҮШ АЛАДЫ. ОНЫ АЗ ДЕСЕҢІЗ ДЕМАЛУШЫЛАР ТАБИҒАТ АНАНЫҢ ҚОЙНАУЫНАН ШЫҚҚАН ШИПАЛЫ СУЫНА ТҮСІП ЕМДЕЛЕДІ, ДЕНСАУЛЫҚТАРЫН ТҮЗЕЙДІ. БҮГІНГІ ТАҢДА ЕМДІК ҚАСИЕТИ БАР ҚАРАДАЛА ЫСТЫҚ СУ КӨЗДЕРІНІҢ САНЫ 48-ГЕ ЖЕТИПТІ.

АЛМАТЫ ЖАҚПАЕЫ

Аудан аумағының бізге белгісіз табиғат тылсымдарына еріксіз таңдана отырып, өңірдің тыныс-тіршілігінен, әсіресе ондағы туризм мен бұқаралық спорттың даму барысымен жақынырақ танысу үшін Ұйғыр ауданының дене шынықтыру және спорт бөлімінің басшысы Айдар Әшімхановқа арнайы жолығып, әңгілескен едік.

– Расында өзіңіз жоғарыда айтқаныңыздай Шарын шатқалы аудан туризмін дамытудың төл құжаты іспеттес. Өңірімізге шетелдіктер, әсіресе Қытай, Франция, Германия, АҚШ, Польша сияқты елдердің туристері ерекше назар аударғандықтан болар, соңғы жылдары өз отандастарымыз да туған өлкесіне ат басын бұра бастады. Аумақта туристерге қызмет көрсететін саяхатшылардың әуесқой ашылық жасауға 5 үй, «Арасан» табиғи минералды су көздеріне 48 демалыс орны мен 7 қонақ үй, бір «Подгорный» балалар лагері жұмыс істейді. Өткен жылы аталған нысандарда 79974 адамға қызмет көрсетіліп, 374 миллион 200 мың теңгедей қаржы аудан бюджетіне түсті. Шарын мемлекеттік ұлттық табиғи паркі 2009 жылы Қазақстан Республикасы Үкіметінің №121-қаулысымен аумағы 127 050 гектар жерге ұлғайтылды. Оның ішінде табиғи ескерткіштердің көлемі 5014 гектарға, ағашпен шектелген алаң 2 315, ерен ағаштары алқаптары болса 1015 гектарға ұлғайтылды. Парк құрамына Шарын шатқалы, қамалдар мен аңғарлар, Үлкен Бұғыты тауы мен Сарытоғай және ерен тоғай кіреді. «Экопарк Тур» кешенінің міндеті табиғи қорларды қорғау, сақтау, зерттеу және қалпына келтіру, ғылыми жұмыстарды жүргізу, экологиялық туризмді ұйымдастыру болып табылады. Парк аумағында жалпы қашықтығы 49 шақырымды құрайтын 4 туристік бағыт ұйымдастырылған. Олар Шарын шатқалы, Ерен тоғайы, Бейіттер мен қоғандар және Темірлік кіші шатқалы. – «Өркімнің туған жері – Мысыр шаһары» демекші, қай өңірді зерттеп, көңіл пердесінен өткізіп көрсеніз жергілікті тұғындардың жанына сая болған табиғат ананың шексіз құдіретіне риза болатыныңыз анық. Шарын шатқалының әр бұрышы өзінше бір таусылмас әлем, қайталанбас тарих екінін түсінгендейміз. Енді жер астынан ғасыр бойы тоқтаусыз шығып жатқан шипалы су жөнінде де тоқталып өтсеңіз? – Өзіңіз айтқандай, бұл да табиғаттың адамдарға берген несібесі шығар. Жоғарыда атап өткеніміздей ыстық су көздері 600 метрлік тереңдіктен шығады. Елуге жуық су көздері басында демалыс орындары жұмыс істейді. Келушілердің ыстық суға ат басын бұрып, ем алуына барлық жағдай қарастырылған. Бұл минералды ыстық судың емдік қасиеттері өте жоғары екенін өмірдің өзі дәлелдеп шықты. Атап айтқанда, денеге тұз жиналу,

суық тию, тері аурулары секілді дерттің алдын алуға үлкен септігі тиетін көрінеді. Мысалы, өткен жылдың 10 айында ыстық суға келіп ем алып, тыныққан азаматтардың саны 61 мыңнан асқан екен. Ал жыл аяғында бұл көреткіш әлдеқайда өсетіні де түсінікті. – Енді өзіміздің төл тақырыбымызға ауыссақ. Аудан халқының бұқаралық спортқа деген ықыласы мен белсенділігі қандай дәрежеде екен, осы жағына тоқталып өтсеңіз? – Аудан халқының бұқаралық спортқа деген ынта-жігері өте жоғары десек артық емес. Өңірде бұқаралық спорт жарыстарын ұйымдастырып, өткізуге арналған 160 спорт құрылымы жұмыс істейді. Аудан бойынша жалпы 32 спорт залының 28-і мектептерге тиесілі болса, 1 стадион кәсіптік-техникалық колледжінің спорт залы жастардың дене шынықтыру мен спортқа деген құлшыныстарын арттыруға зор мүмкіндік туғызып отыр. Бүгінде ауданда тұратын халықтың саны 64 мыңнан асса, олардың 30,1 пайызы бұқаралық спортпен тұрақты тұрда шұғылданады. Өткен жылдың он екі айында өңірде 260-тан астам бұқаралық спорттық шара ұйымдастырылды. Әсіресе ұлттық ойындар, оның ішінде бөйге, көкпар, тоғызқұмалақ, қазақ күресі сияқты спорт түрлерінен жарыс өткізу әдеттегі дәстүрге айналды. Тұрғындардың денсаулығын нығайту және кешкі уақыттарын тиімді тиімді өткізу үшін, әрі дене шынықтырумен шұғылданатын азаматтардың санын арттыру мақсатында 2014 жылдың қаңтар айынан бастап, өңірімізде 14 спорт жөніндегі әдіскер, нұсқаушыларға арнайы штат бөлінді.

– Додалы жарыстарға қатысып, топ жарып, жүлделі орындардан көрініп жүрген спортшыларыңыз туралы да айта отырсаңыз? – Аудан спортшылары облыстық, республикалық жарыстардан еш уақытта да қалыс қалған емес. Әсіресе, стритболдан, волейболдан, баскетболдан өтетін чемпионаттарда біздің қыз-жігіттеріміз әрдайым алдыңғы қатардан көрініп жүр. Нақтылай түссек, Жаркент қаласында волейболдан ерлер арасында өткен Алматы облысының көктемгі чемпионатында аудан жастары 9 алтын және 1 күміс медальға ие болды. Қапшағай қаласында стритболдан өткен Алматы облысының біріншілігінде ауданымыздың спортшылары жүлделі III орынды иеленсе, тоғызқұмалақтан Қызылорда қаласында өткен ардагерлер арасындағы ҚР-ның жекелей чемпионатында Күлсिम Мусаева қола медальға қол жеткізді. Қырғызстанның Чолпан-Ата қаласында қол күресінен өткен Азия біріншілігінде Рамиль Османов күміс медальды иеленді. Жамбыл ауданы, Ұзынағаш ауылында волейболдан ерлер арасында өткен Алматы облысының біріншілігінде ауданымыздың құрама

командасы жүлделі II ші орынды ұтып алды. Сол сияқты Алматы қаласында өткен Азия чемпионатында ауданымыздың спортшылары 1алтын, 1 күмісті қанжығаларына байлады. Тек бұл ғана емес, Талдықорған қаласында мемлекеттік қызметшілердің отбасылары арасында «Әкем, анам және мен – біз шынығамыз спортпен» атты жарыста ауданымыздың Ражаповтар отбасы I орынды жеңіп алып, 200 мың теңгелік ақшалай сыйлыққа ие болды. Реті келіп тұрғанда Тиірмен ауылының байырғы тұрғыны, кезінде дене шынықтыру пәнінің мұғалімі болған, кеңес үкіметі тұсында он сайыстан Қазақстанның әлденеше дүркін чемпионы атанған Армия Ушуров атамыз туралы да сөз қозғай кеткеніміз дұрыс болар. Атамыз 1955 жылы елімізде 110 метрлік жүгіруден рекорд жаңартқанын көзі қарақты көпшілік әлі де ұмыта қойған жоқ шығар. Осы көрсеткішті 10 жыл бойы бірде-бір атлет жаңарта алмады. Армия атамыз өзінің қартайғанына қарамастана ауыл азаматтарының бұқаралық спортқа ден қоюуына үнемі қолұшын тигізіп жүретінін мақтанышпен айта аламыз. – Болашақ Олимпиада чемпиондарын тәрбиелеп шығаратын балалар мен жасөспірімдер спорт мектебінің бүгінгі таңдағы аяқ алысы қандай деңгейде деп ойлайсыз? – Мектептің жағдайы жаман емес. Мұнда болашағынан үміт күттіретін оқушыларымыз спорттың 11 түрінен шұғылданады. Олар: баскетбол, волейбол, футбол, еркін күрес, дзюдо, қазақ күресі, тоғызқұмалақ, қол күресі, бокс, таэквандо, жеңіл атлетика. Қазіргі таңда 23 жаттықтырушы еңбек етеді. Мектеп оқушыларының жастығына қарай, біраз биіктіктерді бағындырып жүргені бізді қуантады. Атап айтқанда, облыс орталығы Талдықорған қаласында қол күресінен жасөспірімдер арасында өткен ҚР-ның чемпионатында Адилжан Ибрагимов 50 келі салмақта жүлделі II орынды жеңіп алса, Рамиль Османовта 60 келі салмақта II орынның тұғырына көтерілді. Сол сияқты Гүлвира Хивуллаева да 75 келі салмақта II орынды иеленді. Қызылорда қаласында таэквандодан Мұсақан Қалмахановты еске алуға арналған турнирде Саян Байбөриев 26 келі салмақтағы бөсекеде I орынды иеленіп, чемпион атанса, Даниль Ахарцов 28 келі салмақта III орынды бағындырды. Талдықорған қаласында дзюдодан жасөспірімдер арасында өткен облыстық жарыста А.Тохтиев 46 келі салмақта I орынды, М.Шамаханов 42 келі салмақта II орынды, Ш.Шайқалов 26 келі салмақта III орынды иеленді. Сондай-ақ, Румыния мемлекетінде қол күресінен өткен Әлем чемпионатында Рамиль Османов жеңіс тұғырынан көрініп, жүлделі II орынды, яғни күміс медальды жеңіп алып, аудан халқына үлкен қуаныш сыйлады. – Мүмкіндігі шектеулі жандардың

спортқа атсалысуы, олардың бұқаралық спортқа тартылуы қандай деңгейде деп ойлайсыз? Алдағы Олимпиада ойындарына жолдама алған қуаныңдасымызда осы ауданнан екен, сол туралы да кеңінен әңгімелеп берсеңіз? – Ауданымызда мүмкіндігі шектеулі жандардың спортпен шұғылдануына барлық жағдай қарастырылған. Бүгінгі таңда олардың 50-ден астам азаматы спортпен тұрақты түрде шұғылданады. Олар жеңіл атлетика, жүзу, отырып ойнайтын волейбол, пауэрлифтинг, үстел теннисі, оқпен ату, дзюдо, таэквандомен кеңінен айналысады. Мүмкіндігі шектеулі жандар мен облыстық мүгедектер спорт мектебі есебінен 3 жаттықтырушы жұмыс істейді. Жыл басынан бері мұндай азаматтардың қатысуымен спорттың 4 түрінен жарыс өткізілді. Олар шахмат, дойбы, жеңіл атлетика, үстел теннисі. Шынын айту керек, осы топтағы азаматтарымыздың қай жарыста болмасын әрдайым жеңіс тұғырынан көрініп жүретініне ризамыз. Өткен жылы Талдықорған қаласында «Жастар» спорт сарайында V жазғы паралимпиада ойындарының бағдаламасындағы жеңіл атлетика, жүзу, отырып ойнайтын волейбол, пауэрлифтинг, үстел теннисі, оқпен ату, дзюдо сынды спорт түрлерінен жарыс өтті. Додалы жарысқа ауданымыздан 23 спортшы қатысып, пауэрлифтингтен командалық есепте I орынды жеңіп алып, мерейімізді өсірді. Тек бұл ғана емес, басқа да спортшыларымыз жүлделі орындарға ие болды.

Нұр-Сұлтан қаласында пауэрлифтингтен өткен әлем чемпионатында Раушан Қойшыбаева, Рахметжан Хамаев, Нодаржан Хамруллаев өнер көрсетіп, нәтижесінде Раушан Қойшыбаева Жапонияның Токио қаласында өтетін Олимпиада ойындарына жолдама алып, аудан мерейін көтерді. Көңілімізді өсірді. – Бізде қуаныштарыңызға ортақпыз. Алдағы уақытта атқарылар жоспарларыңызға тоқтала кетсеңіз? – Биылғы жылға межелеген міндеттеріміз бен жоспарларымыз да өте жоғары. Спорт – әлем елшісі деп жатады. Онда ұлт, жыныс, діл мен дін болмайды. Мұнда тек қана бәсекелестік пен өзара сайыс. Міне, осындай дүбірлі додаларда ауданымыздың атын асқататып, өзіміздің мықты екенімізді дәлелдеу үшін тыңғылықты жаттығудан, күнделікті жарыстардан шаршаған емеспіз. Шағын ауданның өзінен олимпиада жеңімпаздары, әлем, Еуропа, Азия чемпиондары шықты. Бұл шыққан биіктер бізді тек алға жетелейді. Болашақта спорттың кез-келген түрінен кімдермен болса да иық тірестіре алатындай деңгейге жетуді жоспарлап отырмыз.

Мәулетхан АҚСАНОВ,
«Қазақ спорты» газетінің өз тілшісі.

Қайрат, ақыл, жүрек үшеуі өнерлерін айтысып, таласып келіп, ғылымға жүгініпті. Қайрат айтыпты: «Ей, ғылым, өзің де білесің ғой, дүниеде ешнәрсе менсіз кәмелетке жетпейтұғынын; әуелі, өзіңді білуге ерінбей-жалықпай үйрену керек, ол – менің ісім. Құдайға лайықты ғибадат қылып, ерінбей-жалықпай орнына келтірмек те - менің ісім. Дүниеге лайықты өнер, мал тауып, абұйыр мансапты еңбексіз табуға болмайды. Орынсыз, болымсыз нәрсеге үйір қылмай, бойды таза сақтайтұғын, күнәкөрліктен, көрсеқызар жеңілдіктен, нефіс шайтанның азғыруынан құтқаратұғын, адасқан жолға бара жатқан бойды қайта жиғызып алатұғын мен емес пе? Осы екеуі маған қалай таласады?» – депті.

Ақыл айтыпты: «Не дүниеге, не ахиретке не пайдалы болса, не залалды болса, білетұғын - мен, сенің сөзіңді ұғатұғын – мен, менсіз пайданы іздей алмайды екен, залалдан қаша алмайды екен, ғылымды ұғып үйрене алмайды екен, осы екеуі маған қалай таласады? Менсіз өздері неге жарайды?» – депті.

Онан соң жүрек айтыпты: «Мен – адамның денесінің патшасымын, қан менен тарайды, жан менде мекен қылады, менсіз тірлік жоқ. Жұмсақ төсекте, жылы үйде тамағы тоқ жатқан кісіге төсексіз кедейдің, тоңып жүрген киімсіздің, тамақсыз аштың күй-жайы қандай болып жатыр екен деп ойлатып, жанын ашытып, ұйқысын ашылтып, төсегінде дөңбекшітетұғын – мен. Үлкеннен ұят сақтап, кішіге рақым қылдыратұғын – мен, бірақ мені таза

ОН ЖЕТІНШІ СӨЗ

175

сақтай алмайды, ақырында қор болады. Мен таза болсам, адам баласын алаламаймын: жақсылыққа елжіреп еритұғын – мен, жаманшылықтан жиреніп тулап кететұғын – мен, әділет, нысап, ұят, рақым, мейібаншылық дейтұғын нәрселердің бәрі менен шығады, менсіз осылардың көрген күні не? Осы екеуі маған қалай таласады?» – депті.

Сонда ғылым бұл үшеуінің сөзін тыңдап болып, айтыпты:
– Ей, қайрат, сенің айтқаныңның бәрі де рас. Ол айтқандарыңнан басқа да көп өнерлеріңнің бары рас, сенсіз ешнәрсенің болмайтұғыны да рас, бірақ қаруыңа қарай қаттылығың да мол, пайдаң да мол, бірақ залалың да мол, кейде жақсылықты берік ұстап, кейде жамандықты берік ұстап кетесің, соның жаман, - депті.
– Ей, ақыл! Сенің айтқандарыңның бәрі де рас. Сенсіз ешнәрсе табылмайтұғыны да рас. Жаратқан тәңіріні де сен танытасың, жаралған екі дүниенің жайын да сен білесің. Бірақ сонымен тұрмайсың, амал да, айла да - бәрі сенен шығады. Жақсының, жаманның екеуінің де сүйенгені, сенгені - сен; екеуінің іздегенін тауып беріп жүрсің, соның жаман, – депті. – Сен үшеуіңнің басыңды қоспақ – менің ісім, – депті. Бірақ сонда билеуші, әмірші жүрек болса жарайды. Ақыл, сенің қырың көп, жүрек сенің ол көп қырыңа жүрмейді. Жақсылық айтқаныңа жаны-діні құмар болады. Көнбек түгіл қуанады. Жаманшылық айтқаныңа ермейді. Ермек түгіл жиреніп, үйден қуып шығарады.
– Қайрат, сенің қаруың көп, күшің мол, сенің де еркіңе жібермейді. Орынды іске күшіңді аятпайды. Орынсыз жерге қолыңды босатпайды. Осы үшеуің басыңды қос, бәрін де жүрекке билет, – деп ұқтырып айтушының аты ғылым екен. Осы үшеуің бір кісиде менің айтқанымдай табылсаңдар, табанының топырағы көзге сүртерлік қасиетті адам – сол. Үшеуің ала болсаң, мен жүректі жақтадым. Құдайшылық сонда, қалпыңды таза сақта, құдай тағала қалпыңа әрдайым қарайды деп кітаптың айтқаны осы, – депті.

ЖАДЫҢЫЗДА ЖҮРСІН

САБЫННЫҢ ҚАЙ ТҮРІ ПАЙДАЛЫ?

Қазіргі кезде дүкен сөрелерінен сабынның түр-түрін кездестіруге болады. Түрлі құрамы, түсі, иісі бірінен бірі өтіп, көздің жауын алады. Сұйық сабын керек пе, қатты сабын дейсіз бе, аллергияға қарсы түрі керек пе – бәрі табылады. Сол көп сабынның ішінен өз тегімізге сәйкесін жаңылмай таңдау үшін сабындар туралы ұғымға қанық болғанымыз артық етпес.

Глицерин сабын. Құрамында теріні жұмсартатын глицерин (денсаулыққа, техникаға қолдану үшін әртүрлі майдан жасалатын ақшыл сұйық зат) болғандықтан, бұл сабын пайдалырақ секілді көрінеді. Дегенмен бұл алдамшы көрінісі ғана. Глицерин теріде ауа өткізбейтін қабат түзеді де, құрғатып жібереді.

Бактерияға қарсы сабын (антибактериальный). Оның басты міндеті – теріге терең еніп, микробтармен күресу. Бірақ ол зиянды бактериялармен қоса теріге пайдалы бактерияларды да өлтіріп тастайды. Оның құрамындағы триклозан заты тек антисептикалық компоненттен құралмайды, сонымен қатар оның мутагендік әсері бар.

Классикалық сабын. Бұл сабын тері сыртындағы кірді жақсы кетіреді. Бір кемшілігі терінің гидролипидтік қорғаныс қабатын шайып кетеді. Классикалық сабынмен жуғаннан кейін тері қайтадан тез кірленіп, бактериялар жиналады.

Скраб-сабын. Мұндай сабын құрамында теңіз тұзы, кофе қалдығы, өрік дәні секілді теріге бататын заттар көп. Скраб-сабынмен терінің тереңіне енетіндей пилинг жасауға болады. Бет терісіне тек бетке ғана арнап шығарылған скрабты қолданған дұрыс.

Сабын скрабын қолданғаннан кейін тері тым құрғап қалмауы үшін, оны ылғалдандыру керек.

Балалар сабыны. Бұл басқаларына қарағанда аллергия туғызбайтын сабын. Құрамында теріні тітіркендіретін ешқандай бояу, хош иістендіргіш, қосынды түрі жоқ. Бірақ басты қосындысы сілті болғандықтан, көзді ашытып, теріні құрғатып жібереді.

Сұйық сабын. Қазір басқаларына қарағанда сұйық сабын мен душқа арналған гель көп қолданылады. Сұйық сабын өзі арнайы құтыда тұратын болғандықтан оған бактерия жиналу қаупі аз. Душ гелі мен сұйық сабын сулы құрамда жасалғандықтан теріні құрғатпайды, керісінше, барқыт тәрізді нәзік етеді. Ол теріні тазартатын эфир майы, басқа да пайдалы өсімдік сығындысынан құралады. Мұндай сабындардың бір кемшілігі, құрамына химиялық бояу, хош иістендіргіш, лаурил натрий сульфаты көптеп қосылады.

Теріге нақты қандай сабын пайдалы екенін деп басып айту қиын, сол себепті әр сабынды аларда құрамына назар аударып, зиянды химиялық қоспалар аз түрінен таңдаңыз. Ал денеңізді душ гелімен жуыңыз, оны да теріні құрғатып жібермеуі үшін күн сайын пайдалана беруге болмайды.

СЫРЛЫ ӘЛЕМ

СУ АСТЫ САРҚЫРАМАСЫ БАРЫН БІЛЕСІЗ БЕ?

Сарқырма құрлықта ғана емес, мұхитта да бар. Дәл судың ішінде. Тығыздығы әртүрлі су кездескен кезде бір-біріне құйылатын құбылыс. Ал судың тығыздығы оның температурасы мен тұздылығына байланысты. Суық су мен тұзды судың тығыздығы жоғары болады. Ал ыстық су мен тұзды судың тығыздығы төмендеу.

Егер су астындағы рельеф еңіс әрі екі арнаның суы әртүрлі тығыздықта болса, сол кезде сарқырама пайда болады. Тығыздығы жоғары су ылдифа құйылады. Жалпы, су астындағы сарқырама құрлықтағыға қарағанда қуатты әрі үлкен болады. Мұндай сарқыраманың көбі әлі де анықталмаған болар. Өйткені мұхит пен теңіздің асты әлі толық зерттелген емес. Ғылымға әзірше Дат бұғазы мен Маврикий аралындағы су асты сарқырамасы ғана белгілі.

Әсіресе, Дат бұғазындағы сарқырама – ең үлкені. Гренландия теңізінің Гренландия мен Исландия аралдары арасындағы Атлант мұхитына құйылар тұсында алып, қуатты сарқырама бар. 600 метр тереңдіктегі су 4000 метр тереңдікке қарай сарқырап жатыр. Сонда сарқыраманың биіктігі 3200 метр болғаны.

Маврикий – Африка құрлығына таяу Үнді мұхитындағы арал. Осы аралдың жанында алып сарқырама бар. Оны аралдың үстінен қараған кезде көзге бірден шалынады. Мыңдаған тонна су төменге кетіп жатыр. Жағалауда жақын судың түсу аспантүстес болса, мұхитқа қарайғы судың түсі қою көк түс екенін әрі судың бөлініп-бөлініп, бөлек ағып жатқанын аңғаруға болады. Мұхиттың тереңдігі жағалауға жақын тұста 10-30 метр болса, сарқырама пайда болған жерде 150 метр.

Материал интернет желісінен алынды

СӨЗ ЖОҚ

Қабанбай батыр көшесі

Гагарин көшесі

Суретті түсірген: А. НАЗЫМ.

Құртайлашы "АЛМАТЫ-БОЛАШАҚ" АҚ

Редакция алқасының төрағасы - ЫРЫМ КЕНЕНБАЙ

Баспахана директоры
Бақберген ТҮКІБАЕВ

Бас редактор
Айтақын БҰЛҒАҚОВ

Редакция алқасы:

Сарби ӘИТЕНОВА — редактордың орынбасары

Алина ГАТУНОК — тілші

Лина АЙДЫНҚЫЗЫ — тілші

Гүлнәз ЕРДАУЛЕТОВА — тілші

Кезекші редактор: Л. АЙДЫНҚЫЗЫ

Алатау

Газет Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде 2007 жылғы 27 тамызда тіркеліп, № 8639-Г куәлігі берілген.

Газет аптасына бір рет, жұма күні шығады. Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді. Жарнама мен хабарландырулардың мазмұны мен мәтініне жарнама беруші жауапты.

Газет Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32 үйде "Алматы-Болашақ" АҚ филиалы "Офсет" баспаханасында басылады.

Редакция мекенжайы: 040000, Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үй, екінші қабат.

Телефондары: 8(7282) 41-11-70, 41-11-42;
E-mail: alatau_offset@mail.ru, www.alatau.kz@mail.ru
Сайты: alatau_gazeti

Газет 07.08.2000 жылдан бастап шығады.

Таралымы 5025
Тапсырыс № 548

Индекс 15534